

**National Library
of Sweden**

Denna bok digitaliserades på Kungl. biblioteket år 2012

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1939: 33
JUSTITIEDEPARTEMENTET

BETÄNKANDE
MED
FÖRSLAG TILL ÄNDRINGAR I
FÖRMYNDERSKAPS-
LAGSTIFTNINGEN

EFTER OFFENTLIGT UPPDRAG AVGIVET

AV

ÅKE HOLMBÄCK

S T O C K H O L M

1 9 3 9

Statens offentliga utredningar 1939

Kronologisk förteckning

1. Betänkande angående grunder för intagning av enskild väg till allmänt underhåll även om angående statsbidrag till enskilda vägar. Svenska Tryckeri a.-b. 59 s. **K.**
2. Utredning och förslag rörande plats i Stockholms skärgård för förläggning av Stockholms örlogsbas. Beckman. 30, 37 s. 6 kartor **Fö.**
3. Betänkande med förslag till taxa för befordring av gods m. m. å statens järnvägar. Beckman. 206 s. **K.**
4. Svensk namnbok till vägledning vid val av nya släktnamn. Lund, Blom. v. 106 s. **Ju.**
5. Betänkande angående revision av tjänsteförteckningen i vad avser statens affärsdrivande verk. Norstedt. 163 s. **Fi.**
6. Underlättandet av kvinnornas arbete i de mindre lanthemmen. Kihlström. 126 s. **Jo.**
7. Betänkande angående justitiekanslerns, justitieombudsmannens och militieombudsmannens allmänna ämbetsställning m. m. Norstedt. 128 s. **Ju.**
8. Betänkande med förslag till exporttariffer. Beckman. 20 s. **K.**
9. 1937 års landsfiskals- och stadsfiskalsutredning. Betänkande med förslag till omorganisation av landsfiskals- och stadsfiskalsbefattningarna m. m. Norstedt. 341 s. **Ju.**
10. 1936 års lönekommitté. Betänkande med förslag till militärt icke-ordinariereglemente Marcus. 130 s. **Fi.**
11. Betänkande och förslag rörande befrämjande av avsättningen av den svenska stenindustriens produkter. Idun. 319 s. **H.**
12. Betänkande rörande industriellt utnyttjande av halm. Hægström. 125 s. **Jo.**
13. Rationaliseringsutredningens betänkande. Del 1. Motiv och förslag. Marcus. 257 s. **S.**
14. Rationaliseringsutredningens betänkande. Del 2. Verkställda undersökningar. Marcus. 550 s. **S.**
15. Hembiträdesutredningens betänkande. 2. Betänkande med förslag till lag om reglering av anställnings- och arbetsförhållandena inom det husliga arbetet. Hægström. 194 s. **S.**
16. Utredning och förslag angående fortsatt förstatligande av kommunala mellanskolor. Hægström. x, 157 s. **E.**
17. Utredning och förslag rörande fri undervisningsmaterial för folk- och fortsättningskolor. Hægström. 224 s. **E.**
18. 1938 års arvsskattekommitté. Betänkande med förslag till förordning om arvs- och gåvoskatt m. m. Marcus. 264 s. **Fi.**
19. Betänkande om statstjänstemäns ställning vid arbetskonflikter. Marcus. 82 s. **Fi.**
20. Betänkande med förslag till vissa ändringar i beklädnadsreglementet för polispersonalen m. m. Beckman. 28 s. **S.**
21. Betänkande med förslag till ändringar i vissa delar av sjömanslagen m. m. Norstedt. 39 s. **Ju.**
22. Betänkande och förslag angående vissa med beviljande av tillstånd till yrkesmässig automobiltrafik förenade frågor. Hægström. (2), 74 s. **K.**
23. Ledningen av landstingens hälso- och sjukvårdsverksamhet. Beckman. 105 s. **S.**
24. Arbetslöshetsräkningen den 31 augusti 1937. Del 2. Arbetsförhet m. m. Beckman. 117 s. **S.**
25. Betänkande med förslag till lag om arbetsfostran m. m. Marcus. viij, 134, 138, 142 s. **Ju.**
26. Sociala försvarsberedskapskommittén. Betänkande. Del 1. Förslag till familjebädragslag m. m. Beckman. 75 s. **Fö.**
27. Betänkande med utredning och förslag angående rätt för folkskollärare m. fl. att inskrivas vid universitet och högskolor samt där avlägga examina. Hægström. 80 s. **E.**
28. Betänkande rörande ett ändamålsenligt utnyttjande av kronans fiskevatten. Idun. 237 s. 1 karta. **Jo.**
29. 1937 års domsagoutredning. Betänkande med förslag till omorganisation av domsagoförvaltningen samt löne-reglering för domsagopersonalen. Norstedt. 126 s. **Ju.**
30. Betänkande med utredning och förslag rörande tillgodoseendet av behovet av allmänna samlingslokaler. Marcus. 134 s. **S.**
31. Betänkande angående vissa med värden av civila patienter å garnisonssjukhusen sammanhängande organisationsfrågor. Beckman. 75 s. **Fö.**
32. Betänkande angående revision av tryckfrihetsförordningens ansvarighetsregler och därmed sammanhängande förhållanden. Norstedt. 51 s. **Ju.**
33. Betänkande med förslag till ändringar i förmynderskapslagstiftningen. Av A. Holmbäck. Uppsala, Almqvist & Wiksell. 92 s. **Ju.**

Anm. Om särskild tryckort ej anges, är tryckorten Stockholm. Bokstäverna med fetstil utgöra begynnelsebokstäverna till det departement, under vilket utredningen avgivits, t. ex. **E.** = ecklesiastikdepartementet. **Jo.** = jordbruksdepartementet. Enligt kungörelsen den 3 febr. 1922 ang. statens offentliga utredningars yttre anordning (nr 98) utgivas utredningarna i omslag med enhetlig färg för varje departement.

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1939 : 33

JUSTITIEDEPARTEMENTET

BETÄNKANDE

MED

FÖRSLAG TILL ÄNDRINGAR I

FÖRMYNDERSKAPSLAGSTIFTNINGEN

EFTER OFFENTLIGT UPPDRAG AVGIVET

AV

ÅKE HOLMBÄCK

UPPSALA 1939

ALMQVIST & WIKSELLS BOKTRYCKERI-A.-B.

BETÄNKANDE

ÖFVER

FÖRSLAG TILL LÄMBNINGAR

FÖR MYNDESKAPSBESTÄMMELSEN

AFTER ÖFVERSTÄMME 1814

AF H. HÖGMYSTERN

1814

STAMPAT I KÖPENHAGEN

Till herr statsrådet och chefen för kungl. justitiedepartementet.

Med stöd av nådigt bemyndigande den 26 november 1937 har herr statsrådet den 29 november samma år tillkallat mig att inom justitiedepartementet såsom sakkunnig biträda med av riksdagen genom skrivelse den 24 april 1937 begärd översyn av den gällande förmynderskapslagstiftningen. Härmed får jag nu vördsamt överlämna i anledning av detta uppdrag utarbetade förslag till lagändringar jämte till förslagen hörande motiv.

Uppsala i november 1939.

Ake Holmbäck.

LAGFÖRSLAG

LAGFÖRSLAG

Förslag

till

Lag

om ändrad lydelse i vissa delar av lagen den 27 juni 1924 (nr 320) om förmynderskap.

Häri genom förordnas, att 3 kap. 11 och 15 §§, 7 kap. 2 §, 8 kap. 8, 9, 10, 11 och 13 §§, 9 kap. 7 och 8 §§ samt 12 kap. 17 § lagen den 27 juni 1924 om förmynderskap skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan sägs samt att i 8 kap. samma lag skall infogas en ny paragraf, benämnd 9 a §, av följande lydelse.

3 kap.

11 §.

Av stadgandena i 4 kap. framgår vilka förmynderskap, som stå under överförmyndarens tillsyn. Över dessa förmynderskap skall överförmyndaren föra bok.

Även om ett förmynderskap icke är inskrivet, äger överförmyndaren, där förmyndaren har hemvist inom distriktet, samtycka till upptagande av lån å den omyndiges vägnar och till ställande av försäkring, tagen i den omyndiges namn, såsom säkerhet för dylikt lån. Vad nu stadgats gäller dock endast, om lånet avser bidrag till myndlingens uppfostran eller utbildning eller, om han ämnar ingå äktenskap, kostnad för hans bosättning samt icke överstiger ettusen kronor. Inom distrikt med flera överförmyndare äge den överförmyndare, som rätten därtill utser, sagda rätt. Över beslut i dessa ärenden skall överförmyndaren föra förteckning.

15 §.

Närmare bestämmelser om överförmyndarens verksamhet samt om förandet av den bok och den förteckning, varom i 11 § förmäles, meddelas av Konungen.

7 kap.

2 §.

Förmyndare, som för omyndig delägare i dödsbo vid förvaltningen av dödsboets egendom deltar i rättshandling, vare pliktig att till rättshandlingens inhämta överförmyndarens eller rättens samtycke, såframt sådant samtycke till dylik rättshandling vid förvaltningen av omyndigs

egendom är erforderligt. Bestämmelserna i 8 kap. 8, 9, 9 a och 10 §§ skola dock gälla endast om den omyndige är ensam delägare i dödsboet.

Mot — — — stadgas.

8 kap.

8 §.

Aktier, obligationer, skuldebrev och andra sådana värdehandlingar skola, såframt sammanlagda värdet av den omyndiges värdehandlingar överstiger ettusen kronor, i den omyndiges namn nedsättas i öppet förvar hos riksbanken eller annan bank. Sålunda nedsatta eller eljest i öppet förvar hos bank befintliga, den omyndige tillhöriga värdehandlingar skola under överförmyndarens tillsyn vårdas i enlighet med vad om dylik vård av omyndigs värdehandlingar särskilt stadgas. Vill förmyndaren uttaga värdehandling, söka han överförmyndarens tillstånd.

Vad om nedsättning av omyndigs värdehandlingar föreskrivits skall ej äga tillämpning i avseende å bevis eller motbok rörande tillgodohavande å räkning hos bank, ej heller i avseende å bevis, som utfärdats om inskrivning i statsskuldboken eller Sveriges allmänna hypoteksbanks skuldbok, såframt å beviset finnes antecknat, att inskrivningen skett med förbehåll, att kapitalbelopp å inskriven fordran eller därå utställd obligation eller ock inskriven obligation eller å sådan obligation belöpande kapitalbelopp ej må lyftas utan överförmyndarens tillstånd.

Obligationer, som ej nedsatts i bank, skola alltid, då så är möjligt, inskrivas i statsskuldboken eller Sveriges allmänna hypoteksbanks skuldbok med förbehåll, varom nyss sagts.

Hava underåriga — — — värdehandlingar sammanräknas.

9 §.

Medel, som i den omyndiges namn insätts eller innestå hos bank och över vilka han icke äger själv förfoga, må förmyndaren ej uttaga utan överförmyndarens tillstånd. Om tillståndet stadgas i lagen om vård av omyndigs värdehandlingar.

Vad i första stycket sägs om överförmyndarens tillstånd skall ej tillämpas å underårigs tillgodohavande å motbok med bank, om å motboken innestående kapitalbelopp icke överstiger ettusen kronor samt förmyndare för den underårige är hans fader eller moder, ej heller å ränta, som innestått kortare tid än ett år, eller då förmyndaren vid medlens insättning gjort förbehåll om rätt att utfå medlen utan överförmyndarens tillstånd. Dylikt förbehåll, som endast gäller för viss person som förmyndare, äger förmyndaren göra i fråga om medel, som i 6 § avses.

Har underårig, för vilken fader eller moder är förmyndare, tillgodohavande å flera motböcker med en eller flera banker, skall överförmynd-

daren, där det finnes erforderligt, ålägga förmyndaren att förena tillgodohavandena å en motbok.

9 a §.

Förmyndaren är i övrigt icke utan tillstånd av överförmyndaren behörig att för den omyndige emottaga värdehandlingar eller penningar.

Detta gäller dock icke

1) om värdet av det, som på en gång skall emottagas, icke överstiger femhundra eller, där förmyndare för underårig är hans fader eller moder, ettusen kronor,

2) penningar, som mottagas inom området för rörelse, vilken med överförmyndarens samtycke drives för den omyndiges räkning, eller vid förvaltningen av hans fasta egendom,

3) värdehandling, som enligt 8 § andra stycket icke behöver nedsättas i bank,

4) värdehandling, i vilken även annan än den omyndige äger del,

5) vad den omyndige erhåller från oskift dödsbo på grund av 1 kap. 5 § lagen om boutredning och arvskifte.

Då förmyndaren icke är behörig att emottaga värdehandlingar eller penningar, skall i den omyndiges namn värdehandling nedsättas i öppet förvar hos bank för vård enligt 8 § och penningar insättas hos bank å sådan räkning, att de kunna utan föregående uppsägning uttagas, samt utan förbehåll, att de få uttagas utan överförmyndarens tillstånd. Redovisning till förmyndaren skall ske med bankens bevis om nedsättning eller insättning.

Tillstånd enligt första stycket må, då särskilda skäl därför äro, givas antingen för visst fall eller för viss tid.

10 §.

Ej må förmyndaren utan överförmyndarens tillstånd överlåta eller pantsätta omyndigs värdehandling, medan den är nedsatt hos bank. Betalning av kapitalbelopp å omyndigs värdehandling må, medan den är nedsatt, uppbäras allenast av banken.

Ej heller må utan överförmyndarens tillstånd överlåtelse eller pantsättning ske av bevis, som utfärdats om inskrivning i statsskuldboken eller Sveriges allmänna hypoteksbanks skuldbok, såframt å beviset finnes antecknat förbehåll, varom i 8 § sägs, eller av bevis eller motbok rörande tillgodohavande å räkning hos bank.

Förmyndaren må ej heller utan överförmyndarens tillstånd genom överlåtelse eller pantsättning helt eller delvis förfoga över den omyndiges rätt till värdehandlingar eller fordran å penningar, där han enligt stadgandena i 9 a § icke skulle vara behörig att emottaga värdehandlingarna eller penningarna.

11 §.

Försummar förmyndaren att, enligt vad i 8 och 9 §§ är stadgat, nedsätta den omyndiges värdehandlingar eller inskriva dem i statsskuldboken eller i Sveriges allmänna hypoteksbanks skuldbok eller har han rörande den omyndiges hos bank insatta medel gjort förbehåll, som i sistnämnda paragraf avses, utan att vara därtill berättigad, eller åtlyder han icke förordnande enligt 9 § tredje stycket, anmäla överförmyndaren förhållandet hos rätten eller domaren, och äge rätten att genom vite tillhålla förmyndaren att fullgöra sitt åliggande eller häva förbehållet. Innan anmälan göres efter vad nyss är sagt, bör överförmyndaren, där det lämpligen kan ske, erinra förmyndaren om hans skyldighet.

13 §.

Utan — — — skuldebrevet.

Förmyndaren — — — äro.

Ej må — — — tillbörligt.

I lagen om vård av omyndigs värdehandlingar är stadgat, att, om omyndig tillhörigt intecknat skuldebrev är nedsatt hos bank, överförmyndarens samtycke erfordras för sådan åtgärd av inskrivningsdomare med skuldebrevet, att inteckningssäkerheten minskas.

9 kap.

7 §.

I förteckning — — — årsräkning.

Förteckning — — — postadress.

Å förteckning över egendom eller å sådan anmälan, som i 4 § sägs, skall, om förteckningen eller anmälan avser förmynderskap för omyndigförklarad person, förmyndaren under edlig förpliktelse teckna en försäkran, att hans uppgifter äro i allo riktiga och att ej något är med vetskap eller vilja utelämnat. Rätten skall ålägga förmyndaren att med ed bestyrka detta, då överförmyndaren så yrkar eller det eljest finnes påkallat. Har annan än förmyndaren tagit befattning med den omyndigförklarades bo, må edgång ock åläggas honom, om skäl därtill äro.

8 §.

Innehåller — — — delar.

Vid förteckning, årsräkning eller sluträkning skall fogas intyg av två personer, att värdehandlingar, som ej äro nedsatta hos riksbanken eller annan bank enligt vad i 8 kap. 8 § stadgas, finnas i förmyndarens förvar. Innestå medel hos bank, skall genom bevis från banken styrkas beloppet av innestående medel samt att förbehåll icke gjorts, att medlen få uttagas utan överförmyndarens tillstånd. Beloppet av medel, som innestå enligt motbok, må ock styrkas av två personer.

12 kap.

17 §.

Överförmyndarens eller rättens tillstånd till åtgärd beträffande omnydigs egendom må sökas allenast av förmyndaren. Mot överförmyndarens eller rättens beslut i avseende å sådant tillstånd så ock mot överförmyndarens förordnande enligt 8 kap. 9 § tredje stycket må ock talan föras allenast av förmyndaren samt, så framt ärendet angår omhändertagande av egendom, varöver den omyndige äger råda, eller återkallelse av förmyndarens eller överförmyndarens tillstånd för omyndig att driva näring, av den omyndige själv, om han fyllt sexton år.

Mot överförmyndarens — — — ej föras.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 194 .

Förslag

till

Lag

om ändrad lydelse av 13 § lagen den 27 juni 1924 (nr 321) angående införande av lagen om förmynderskap.

Härigenom förordnas att 13 § lagen den 27 juni 1924 angående införande av lagen om förmynderskap¹ skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan sägs.

13 §.

Med den — — — Stockholms stad.

I Stockholms stad skall överförmyndare icke utses, utan skall vad i 3 kap. 11 § och i 5—12 kap. nya lagen ävensom i denna lag stadgas om överförmyndare i stället gälla i fråga om förmyndarkammaren. Dock må frågor om samtycke, tillstånd eller åläggande, varom sägs i 3 kap. 11 § och 8 kap. 5, 8, 9, 9 a, 10 och 13 §§ nya lagen, upptagas och avgöras av viss ledamot av förmyndarkammaren, någon dess tjänsteman eller annan lämplig person, som rådstuvurätten förordnar, och skall i sådant fall å denne tillämpas vad i nya lagen stadgas om överförmyndare. I avseende å fullföljd av talan mot beslut, som förmyndarkammaren meddelar, skall vad i 12 kap. 25 § nya lagen stadgas ej äga tillämpning, utan skall i stället härom gälla vad som är föreskrivet om talan mot rättens beslut.

Arvode enligt — — — bouppteckningsavgift utgått.

Angående avvecklingen — — — av Konungen.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 194 .

¹ Senaste lydelse, se 1933: 212.

Förslag

till

Lag

**om ändrad lydelse i vissa delar av lagen den 27 juni 1924 (nr 322) om vård
av omyndigs värdehandlingar.**

Härigenom förordnas att 1, 2, 3, 5, 6, 7, 9—13 och 15 §§ lagen den 27 juni 1924 om vård av omyndigs värdehandlingar¹ skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan sägs:

1 §.

Hava för — — — utan verkan.

Har bank värdehandlingar i öppet förvar och blir ägaren omyndigförklarad eller tillfalla handlingarna omyndig, då skall detsamma gälla från den tidpunkt, då banken erhållit meddelande, varom talas nedan i 6 §.

2 §.

I fråga — — — obligation,

4) att, då enligt kungörelse i allmänna tidningarna företrädesrätt till teckning av ny aktie tillkommer den omyndige, därom underrätta förmyndaren samt efter framställning av denne verkställa teckningen och jämväl i övrigt lämna erforderligt biträde till aktiernas utbekommande eller ock föranstalta om försäljning av teckningsrätten,

5) att, då enligt kungörelse i allmänna tidningarna ny aktie tillkommer den omyndige till följd av aktiekapitalets ökning medelst överföring av besparade vinstmedel, vidtaga erforderliga åtgärder för aktiernas utbekommande,

6) att å — — — uppsägning,

7) att i fråga om intecknat skuldebrev lyfta medel, som utfallit å in-teckningen efter exkativ auktion eller expropriation, vid fördelning av ersättning enligt vattenlagen, lagen den 18 juni 1925 om rätt i vissa fall för nyttjanderättshavare att inlösa under nyttjanderätt upplåtet område, lagen om flottning i allmän flottled eller gruvlagen eller vid fördelning av ersättning, som utgår på grund av brandförsäkringsavtal,

8) att, då å värdehandling uppburits kapitalbelopp eller medel eljest uppburits av banken, därom ofördröjligen underrätta förmyndaren i den ordning, varom överenskommelse träffats med honom,

9) att ombesörja anteckning om innehav av inteckningshandling och, där uppgift om gäldenärens adress kan av banken utan väsentlig omgång eller tidsutdräkt inhämtas eller eljest på förfrågan meddelas av förmyndaren, vidtaga laga åtgärder för fordrans vidmakthållande,

10) att i övrigt beträffande intecknat skuldebrev efter framställning av

¹ Senaste lydelse av 2 §, se 1934: 262.

förmyndaren och, då fråga är om åtgärd, genom vilken inteckningssäkerheten skulle minskas, jämväl med samtycke av överförmyndaren ombesörja åtgärd av inskrivningsdomare, samt

11) att, då enligt kungörelse i allmänna tidningarna offentlig stämning utfärdats angående dödande av värdehandling, så ock då banken genom meddelande från överexekutor erhållit underrättelse, att exekutiv auktion å intecknad fast egendom blivit utlyst, därom underrätta förmyndaren.

Beträffande — — — förvaring.

3 §.

Kapitalbelopp, som banken uppburit å värdehandling, skall banken insätta i den omyndiges namn å sådan bankräkning, att medlen kunna utan föregående uppsägning uttagas, samt utan förbehåll, att medlen må uttagas utan överförmyndarens tillstånd. Medel, som eljest i samband med förvaltningen av värdehandling uppbäras av banken, skola, såvitt ej annan bestämmelse givits av förmyndaren, göras räntebärande genom insättning i den omyndiges namn å sådan bankräkning, att medlen kunna utan föregående uppsägning uttagas, och skall därvid göras förbehåll, att medlen få uttagas utan överförmyndarens tillstånd.

5 §.

Vill förmyndaren att värdehandling skall uttagas, är banken skyldig såväl att tillse, att överförmyndarens tillstånd till handlingens uttagande föreligger, som ock att ställa sig till efterrättelse överförmyndarens föreskrifter till vilken person och på vilka villkor utlämnandet får äga rum.

Påkallar förmyndaren bankens biträde till influtna medels anbringande, skall banken tillse, att tillståndet innefattar samtycke därtill, om sådant samtycke erfordras.

Skall banken ombesörja aktieteckning enligt 2 § 4 eller i 2 § 10 avsedd åtgärd, varigenom inteckningssäkerheten skulle minskas, åligger det ock banken tillse, att överförmyndarens samtycke föreligger.

6 §.

Då förmyndaren första gången nedsätter värdehandling eller fått veta, att den omyndige tillhörig värdehandling finnes hos banken i öppet förvar, skall han lämna banken uppgift å den omyndiges och förmyndarens namn och postadress, å den överförmyndare, under vilkens tillsyn förmynderskapet står, samt, om den omyndige är underårig, å hans ålder och föräldrarnas namn och hemvist. Sker ändring av förmyndarens eller den omyndiges namn eller postadress, eller varder tillsynen å förmynderskapet överflyttad till annan överförmyndare, vare förmyndaren pliktig göra anmälan därom.

Får förmyndaren sedermera veta, att annan den omyndige tillhörig värdehandling finnes i öppet förvar hos samma bank utan att den nedsatts för den omyndiges räkning enligt lagen om förmynderskap, skall han hos

banken påkalla, att värdehandlingen för den omyndiges räkning förvaltas enligt bestämmelserna i denna lag.

Då värdehandling nedsatts för den omyndiges räkning eller banken eljest erhåller meddelande enligt första eller andra stycket, skall banken upprätta skriftligt förvaringsbevis i två exemplar, innefattande erkännande att banken till förvaring och förvaltning enligt denna lag mottagit de nedsatta värdehandlingarna. I beviset skola handlingarna förtecknas med angivande av deras nominella värde, och skall i fråga om värdepapper nummer och annan beteckning anmärkas. Banken skall överlämna det ena exemplaret till den som nedsätter handlingen eller, om denna tidigare nedsatts, till förmyndaren. Det andra exemplaret skall banken genast översända till överförmyndaren, om banken fått meddelande enligt första stycket, och eljest så snart sådant meddelande ingått.

7 §.

Banken vare pliktig att årligen före januari månads utgång till förmyndaren och överförmyndaren översända uppgift rörande de värdehandlingar, som för myndlingens räkning voro nedsatta i bankens förvar vid föregående års utgång, så ock avskrift av bankens räkning för året med den omyndige.

9 §.

Då tillstånd — — — skola användas.

Erfordras i — — — i fara.

Vid meddelande av tillstånd till uttagande av värdehandling för försäljning bör överförmyndaren förordna, att handlingen får av banken utlämnas endast till den, som förvärvar handlingen, och blott mot minst den likvid överförmyndaren bestämt. Skall värdehandlingen överföras till annan bank att därstädes nedsättas i öppet förvar, bör överförmyndaren i samband med tillstånd till handlingens uttagande förordna, att handlingen skall utlämnas direkt till denna bank.

10 §.

Överförmyndaren får, om icke särskilda skäl däremot äro, medge pantsättning av nedsatt värdehandling endast på villkor att pantsättningen sker hos banken eller ock banken fortfarande innehar handlingen som tredje man. Vill förmyndaren så pantsätta värdehandlingen, vare banken skyldig tillse att överförmyndarens samtycke till pantsättningen föreligger. Även efter pantsättningen har banken, med de undantag, som kunna föranledas av pantförhållandet, de skyldigheter, varom i denna lag stadgas.

11 §.

Tillstånd enligt 9 eller 10 § gälle allenast under tre veckor från tillståndets meddelande, såframt ej överförmyndaren bestämt annan tid för tillståndets giltighet.

12 §.

Har tillstånd enligt 9 eller 10 § meddelats, skall förmyndaren sist inom en månad därefter till överförmyndaren lämna redogörelse för de åtgärder, som vidtagits, såframt ej fråga är allenast om anskaffande av medel, som böra hållas tillgängliga för den omyndiges underhåll eller vården av hans egendom. Överförmyndaren äge, om det finnes erforderligt, utsätta annan tid för redogörelsens avlämnande. Har förmyndaren mottagit avräkningsnota, betalningsbevis eller annan handling till styrkande av vidtagen åtgärd, skall handlingen i huvudskrift eller besannad avskrift bifogas redogörelsen. Då handlingen översänts i huvudskrift, skall den efter redogörelsens granskning återsändas till förmyndaren. Där nedsättning av uttagen eller förvärfvad värdehandling icke skett, skall förmyndaren genom intyg styrka, att influtna medel blivit så anbragta, att nedsättning ej erfordras.

Då tillstånd förfallit, skall förmyndaren inom tid, som i första stycket stadgas, hos överförmyndaren anmäla, att tillståndet icke blivit använt, så ock förete bevis därom.

13 §.

Vad i 9 § första och andra styckena samt 12 § stadgas, skall i tillämpliga delar gälla om uttagande av omyndigs medel, som innestå hos bank utan förbehåll att de få uttagas utan överförmyndarens tillstånd. Då fråga är om uttagning av medel till bestridande av utgifter för den omyndiges underhåll eller för vården av hans egendom, må tillståndet givas tills vidare och avse visst sammanlagt belopp under kalenderår eller ock belopp, som innestår å viss motbok. I annat fall gälle ej sådant tillstånd för längre tid än tre veckor från det tillståndet meddelades.

Kunna insatta — — — lyftning tillgängliga.

Vill förmyndaren uttaga medel, som ovan angivits, äger 5 § motsvarande tillämpning. I fråga om medel, som skola överföras från en bank till en annan att hos den sistnämnda banken innestå utan förbehåll att medlen få uttagas utan överförmyndarens tillstånd, skall överförmyndaren föreskriva, att medlen skola av den bank, hos vilken de innestå, insättas direkt hos den andra banken utan förbehåll som nyss nämnts. Skola medel användas till likvidering av värdehandlingar eller utlånas, skall överförmyndaren, då ej skäl däremot äro, vid meddelande av tillstånd till medlens uttagande föreskriva, att medlen få utlämnas blott mot att värdehandlingar, som myndlingen förvärvar eller som tjäna till pant eller bevis för den fordran, han genom utlåningen erhåller, samtidigt nedsättas hos banken eller mot att bevis förebringas, att de i den omyndiges namn nedsatts hos annan bank. Skola medlen användas till inköp av fast egendom, tomträtt eller vattenfallsrätt, skall överförmyndaren vid medde-

lande av tillstånd att uttaga medlen föreskriva, att utbetalning skall äga rum direkt till säljaren.

15 §.

Vad i denna lag stadgas skall äga motsvarande tillämpning i fråga om vård av värdehandlingar, som tillhöra den, för vilken god man förordnats efter vad i 11 kap. 3 eller 4 § av lagen om förmynderskap stadgas, så ock i fråga om medel, som för hans räkning inestå hos bank.

Är omyndig eller den, för vilken god man förordnats, ensam delägare i dödsbo, skola lagens bestämmelser tillämpas på dödsboets egendom, såvida icke denna står under förvaltning av boutredningsman eller testamentsexekutor.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 194 .

Förslag

till

Lag

om ändrad lydelse av 2 kap. 1 § lagen den 9 juni 1933 (nr 314) om boutredning och arvskifte.

Häriigenom förordnas, att 2 kap. 1 § lagen den 9 juni 1933 om boutredning och arvskifte skall erhålla följande ändrade lydelse.

2 kap.

1 §.

Då dödsbodelägare det begär, skall rätten förordna, att egendomen skall avträdas till förvaltning av boutredningsman, samt utse någon att i sådan egenskap handhava förvaltningen. Har någon genom testamente blivit utsedd att i avseende å förvaltningen träda i arvingars och universella testamentstagares ställe (testamentsexekutor), äge jämväl han påkalla beslut som nu är sagt. Sådant beslut skall ock meddelas på begäran av den, som erhållit legat eller äger föra talan om fullgörande av ändamålsbestämmelse, där det prövas nödigt för legatets eller ändamålsbestämmelsens verkställande, eller på begäran av borgenär eller den, som står i ansvar för betalning av gäld efter den döde, där det måste antagas, att dödsboet är på obestånd eller att sökandens rätt eljest äventyras. Där dödsbodelägare är omyndig eller för honom förordnats god man efter vad i 11 kap. 3 eller 4 § lagen om förmynderskap stadgas, skall beslut även meddelas på begäran av överförmyndaren.

Skall — — — stycket sägs.

Beslut — — — kraft.

Förslag

till

Lag

om ändrad lydelse av 52 c § lagen den 22 juni 1911 (nr 74) om
bankrörelse.

Härigenom förordnas, att 52 c § lagen den 22 juni 1911 om bankrörelse¹
skall erhålla följande ändrade lydelse:

52 c §.

Omyndig må utan särskild tillåtelse av förmyndaren förfoga över medel, som den omyndige, efter det han fyllt sexton år, själv insatt hos bankaktiebolag. Sådana medel må ej av bolaget utbetalas till förmyndaren utan den omyndiges samtycke. Har förmyndaren erhållit överförmyndarens tillstånd att omhändertaga medlen och därom hos bolaget företett bevis, äge den omyndige ej längre förfoga över medlen. I fall, varom nu är sagt, skall anteckning, att den omyndige ej äger förfoga över innestående medel, verkställas å bevis eller i motbok, som av bolaget utlämnats, när beviset eller motboken företes hos bolaget.

Medel, vilka tillhöra omyndig eller den, för vilken god man förordnats, få utan överförmyndarens tillstånd uttagas av förmyndare eller god man endast då lagen om förmynderskap så medger.

Då med överförmyndarens tillstånd uttagning skett av medel, som stå under förvaltning av förmyndare eller god man, skall anmärkning om tillståndet göras å bevis, som utfärdats om insättningen, eller i motbok, som utlämnats av bolaget. Dylik anmärkning skall även göras, då överförmyndaren förordnat, att å viss motbok innestående medel skola få uttagas utan överförmyndarens vidare tillstånd. Överförmyndare, förmyndare och god man äge på begäran erhålla bevis om beloppet av de medel, som insättas eller innestå för omyndigs räkning, så ock, om meddelat tillstånd icke blivit använt, intyg därom.

Utan hinder därav, att motbok rörande insättning å sparkasseräkning eller därmed likartad räkning förut utfärdats, må ny motbok utfärdas för den, till vilkens förmån medel insättas med förbehåll i avseende å medlens utbetalning, så ock för omyndig, som fyllt sexton år, för vilken förut utfärdats motbok å medel, varöver den omyndige ej äger själv förfoga. Innestå medel, som förvaltas av förmyndare eller god man, å motbok med förbehåll i avseende å medlens utbetalning, må annan motbok utfärdas för insättning av medel utan sådant förbehåll.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 194 .

¹ Senaste lydelse se 1924: 335.

Förslag
till
Lag
om ändrad lydelse av 24 § lagen den 29 juni 1923 (nr 286) om
sparbanker.

Härigenom förordnas, att 24 § lagen den 29 juni 1923 om sparbanker¹ skall erhålla följande ändrade lydelse:

24 §.

Omyndig må utan särskild tillåtelse av förmyndaren förfoga över medel, som den omyndige, efter det han fyllt sexton år, själv insatt å motbok. Sådana medel må ej från sparbanken utbetalas till förmyndaren utan den omyndiges samtycke. Har förmyndaren erhållit överförmyndarens tillstånd att omhändertaga medlen och därom hos sparbanken företett bevis, äge den omyndige ej längre förfoga över medlen. I fall, varom nu är sagt, skall anteckning, att den omyndige ej äger förfoga över innestående medel, verkställas i den avräkningsbok, som omförmäles i 31 §, så ock i motboken, när den nästa gång företes hos banken.

Medel, vilka tillhöra omyndig eller den, för vilken god man förordnats, få utan överförmyndarens tillstånd uttagas av förmyndare och god man endast då lagen om förmynderskap så medger.

Då med överförmyndarens tillstånd uttagning skett av medel, som stå under förvaltning av förmyndare eller god man, skall anmärkning om tillståndet göras såväl i avräkningsboken som i motboken. Dylik anmärkning skall även göras, då överförmyndaren förordnat att å viss motbok innestående medel skola få uttagas utan överförmyndarens vidare tillstånd. Överförmyndare, förmyndare och god man äge på begäran erhålla bevis om beloppet av de medel, som insättas eller innestå för omyndigs räkning, så ock, om meddelat tillstånd icke blivit använt, intyg därom.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 194 .

Förslag
till
Lag
om ändrad lydelse av 4 § lagen den 26 juni 1936 (nr 373) med
vissa bestämmelser om centralkassor för jordbrukskredit.

Härigenom förordnas, att 4 § lagen den 26 juni 1936 med vissa bestämmelser om centralkassor för jordbrukskredit skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges:

¹ Senaste lydelse se 1937: 364.

4 §.

Omyndig må utan särskild tillåtelse av förmyndaren förfoga över medel, som den omyndige, efter det han fyllt sexton år, själv insatt hos central-kassa. Sådana medel må ej av kassan utbetalas till förmyndaren utan den omyndiges samtycke. Har förmyndaren erhållit överförmyndarens tillstånd att omhändertaga medlen och därom hos kassan företett bevis, äge den omyndige ej längre förfoga över medlen. I fall, varom nu är sagt, skall anteckning, att den omyndige ej äger förfoga över innestående medel, verkställas å bevis eller i motbok, som av kassan utlämnats, när beviset eller motboken företes hos kassan.

Medel, vilka tillhöra omyndig eller den, för vilken god man förordnats, få utan överförmyndarens tillstånd uttagas av förmyndare eller god man endast då lagen om förmynderskap så medger.

Då med överförmyndarens tillstånd uttagning skett av medel, som stå under förvaltning av förmyndare eller god man, skall anmärkning om tillståndet göras å bevis, som utfärdats om insättningen, eller i motbok, som utlämnats av kassan. Dylik anmärkning skall även göras, då överförmyndaren förordnat, att å viss motbok innestående medel skola få uttagas utan överförmyndarens vidare tillstånd. Överförmyndare, förmyndare och god man äge på begäran erhålla bevis om beloppet av de medel, som insättas eller innestå för omyndigs räkning, så ock, om meddelat tillstånd icke blivit använt, intyga därom.

Utan hinder därav, att motbok rörande insättning å sparkasseräkning eller därmed likartad räkning förut utfärdats, må ny motbok utfärdas för den, till vilkens förmån medel insättas med förbehåll i avseende å medlens utbetalning, så ock för omyndig, som fyllt sexton år, för vilken förut utfärdats motbok å medel, varöver den omyndige ej äger själv förfoga. Innestå medel, som förvaltas av förmyndare eller god man, å motbok med förbehåll i avseende å medlens utbetalning, må annan motbok utfärdas för insättning av medel utan sådant förbehåll.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 194 .

Förslag

till

Förordning

om ändrad lydelse av § 2 mom. 3 och 4 samt § 4 förordningen den 21 juni 1922 (nr 277) angående postsparbanken.

Härigenom förordnas, att § 2 mom. 3 och 4 samt § 4 förordningen den 21 juni 1922 angående postsparbanken skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges¹:

¹ Senaste lydelse av § 2 mom. 4 se 1937: 363.

§ 2.

Mom. 3. Den, som — — — förbehåll utfärdas.

Vid insättning av medel, som stå under förvaltning av förmyndare eller god man efter vad i lagen om förmynderskap är stadgat, må förbehåll göras, att medlen få uttagas utan överförmyndarens tillstånd. Överförmyndare, förmyndare och god man äge på begäran erhålla bevis om beloppet av de medel, som insätts eller innestå för omyndigs räkning, så ock, om meddelat tillstånd icke blivit använt, intyg därom.

Rörande varje förbehåll, som gäller i fråga om de å motbok insatta medlen, skall anteckning finnas i motboken. Dylik anteckning skall även göras, då överförmyndaren förordnat att å viss motbok innestående medel skola få uttagas utan överförmyndarens vidare tillstånd.

Mom. 4. En och samma person äger i allmänhet ej utbekomma mer än en motbok. Utan hinder däraf, att motbok förut utfärdats, må ny motbok utfärdas för den, till vilkens förmån medel insätts med förbehåll i avseende å medlens utbetalning, så ock för omyndig över sexton år, för vilken förut utfärdats motbok å medel, varöver den omyndige ej själv äger förfoga. Har i fråga om medel, som stå under förvaltning av förmyndare eller god man, förbehåll gjorts, varom i 3 mom. andra stycket sägs, äge jämväl förmyndaren eller gode mannen för insättning av medel utan sådant förbehåll utfå annan motbok.

Förutom motbok — — — av sparavtal.

§ 4.

Omyndig må utan särskild tillåtelse av förmyndaren förfoga över medel, som den omyndige, efter det han fyllt sexton år, själv insatt å motbok. Sådana medel må ej utbetalas till förmyndaren utan den omyndiges samtycke. Har förmyndaren erhållit överförmyndarens tillstånd att omhändertaga medlen och därom hos postsparbanken företett bevis, äge den omyndige ej längre förfoga över medlen. I fall, varom nu är sagt, skall anteckning, att förmyndaren äger ensam förfoga över innestående medel, verkställas i motboken, när den nästa gång företes hos banken.

Denna förordning träder i kraft den 1 januari 194 .

MOTIV

KAP. I.

Några punkter i förmynderskapslagstiftningen i vissa utländska rättssystem och i Sverige.

Frågan om förvaltningen av och kontrollen över omyndiges penningmedel och värdehandlingar — det spörsmål, om vilket denna utredning framför allt kommer att handla — är i de skilda rättssystemen löst efter endera av två linjer. Enligt den ena har förmyndaren fri disposition över den omyndiges reda penningar och värdehandlingar. Även om förmyndaren står under ingående kontroll, har han möjlighet att i varje särskilt ögonblick förfoga över denna egendom. Enligt den andra saknar förmyndaren i princip dylik dispositionsmöjlighet. Den omyndiges penningar och värdehandlingar förvaltas av en offentlig myndighet eller en bank, och förmyndaren får dispositionsrätt över penningar och värdehandlingar blott i den mån så särskilt beslutas av en kontrollerande myndighet.

Den första av de två angivna linjerna återfinnes i de engelska och de franska förmynderskapsrättsliga reglerna. Jag förbigår det engelska rättssystemet, som även på här ifrågavarande område visar säregna, från den kontinentala rätten helt skilda drag; den engelska förmynderskapsrätten präglas bl. a. av domstolarnas makt att bestämma, vilka befogenheter i det särskilda fallet skola tillkomma av dem tillsatt förmyndare. Ur flera synpunkter är det åter av intresse att i detta sammanhang söka giva en kort teckning av de franska förmynderskapsrättsliga reglerna. Jag begränsar mig därvid, liksom fallet även blir beträffande de rättssystem, vilka beröras innan jag kommer fram till de svenska reglerna, till förmynderskap för personer, som äro omyndiga på grund av ålder; reglerna rörande förmynderskap för omyndigförklarade äro nämligen i stort sett likartade med reglerna rörande förmynderskap för personer, som äro omyndiga på grund av ålder, och erbjuda därför icke vid en kort översikt något självständigt intresse. Enligt den franska rätten liksom enligt de rättssystem som i det följande skola beröras, är myndighetsåldern 21 år, och såsom beteckning för de personer, vilka icke uppnått denna ålder, använder jag den svenska förmynderskapsrättens uttryck »underårige».

Ett typiskt drag i den franska förmynderskapsrätten, om vilken bestämmelserna finnas i code civil, är den stora betydelse, som tillägges den

institution, vilken benämnes familjerådet. Familjerådet består av fredsdomaren och sex inom kommunen eller inom två miles avstånd bosatta släktingar till myndlingen; hälften skall tillhöra hans fäderne-, hälften hans mödernessläkt och närmare släkting äger företräde framför fjärmare (code civil art. 407). Finnas ej tillräckligt många släktingar inom kommunen eller inom det av lagen föreskrivna avståndet från den underåriges bostad, äger fredsdomaren tillkalla andra släktingar eller ock personer från kommunen, vilka varit kända som vänner till den underåriges far eller mor (art. 409). Förmynderskapet utövas av far eller mor till den omyndige eller av den, som de insatt; skulle icke dylik person finnas, utövas det av den närmaste släktingen i uppstigande led. Skulle två personer vara lika nära skylda, bestämmer familjerådet, vilken skall vara förmyndare (art. 402—404). Finnes ej förmyndare enligt dessa regler, tillsättes förmyndare av familjerådet (art. 405). Bredvid förmyndaren finnes en medförmyndare (subrogé tuteur), som har till uppgift att kontrollera förmyndaren samt att företräda myndlingen, då dennes och förmyndarens intressen äro varandra motsatta, och som tillsättes av familjerådet (art. 420—426). Om förmyndarförvaltningen gäller i huvudsak följande.

Den omyndiges fasta egendom skall förmyndaren behålla; försäljning eller pantsättning av dylik egendom får blott ske då absolut nödvändighet föreligger eller då en uppenbar fördel skulle vinnas samt, i dessa fall, med tillstånd av familjerådet (art. 457) och av rätten (art. 458). Försäljning av fast egendom får blott ske å auktion (art. 459). Lös egendom skall förmyndaren försälja inom viss kort tid efter det han tillträtt förmynderskapet, i den mån icke familjerådet tillåter, att den omyndige behåller egendomen; försäljningen skall äga rum på offentlig auktion (art. 452). Familjerådet äger bestämma den summa, till vilken utgifterna för den omyndige eller för förvaltningen av hans gods få uppgå (art. 454). Smärre summor, som den omyndige äger, får tydligen förmyndaren behålla i sin egen förvaltning utan någon ränta, men familjerådet äger bestämma ett belopp, vid vilket förmyndaren blir skyldig att placera penningarna mot ränta vid risk att eljest själv få erlägga dylik (art. 455, 456). Lån får förmyndaren upptaga för den omyndiges räkning blott med tillstånd av familjerådet och rätten (art. 457, 458). Annan förmyndare än far eller mor kan av familjerådet åläggas att på tider, som det bestämmer, ge viss redovisning inför medförmyndaren, dock ej oftare än en gång om året (art. 470). Vid förmynderskapets utgång skall förmyndaren avlägga redovisning (art. 469).

En granskning av dessa regler — som icke gälla, då både far och mor till den minderårige äro i livet; då finnes blott en administration légale, ej ett tutelle (jfr art. 389) — ger tydligen vid handen, att förmyndaren får förvaltningsrätt över den omyndiges aktier, obligationer, penningar o. s. v. Varken familjerådets eller medförmyndarens befogenheter innebära

mer än en stark kontrollrätt. Familjerådet och medförmyndaren kunna därför uppdaga en skedd förskingring, men icke förhindra att en förskingring sker. Den otrygga ställning, myndlingen i detta hänseende intager, markeras ytterligare av att vissa närmare släktingar ha rätt att bliva förmyndare.

Den andra av de två angivna linjerna följes åter i den tyska lagstiftningen. De tyska förmynderskapsrättsliga reglerna finnas i huvudsak i Bürgerliches Gesetzbuch für das Deutsche Reich (B. G. B.), vars regler på förevarande område endast undergått få modifikationer sedan lagbokens antagande år 1896.

Den centrala förmynderskapsmyndigheten är i Tyskland icke ett familjeråd utan förmynderskapsdomstolen. Ett familjeråd (i vilket alltid förmynderskapsdomaren är ordförande, § 1860) kan visserligen tillsättas och får då den ställning, som eljest domstolen skulle intagit, men detta kan ske blott om den omyndiges far eller mor (eheliche Mutter) så bestämt eller ock om förmynderskapsdomstolen på ansökan av släktingar, förmyndaren eller viss annan person ur myndlingens synpunkt prövar lämpligt, att ett familjeråd tillsättes (§§ 1858, 1859). Förmyndare skall tillsättas för varje underårig, som ej står under fars eller mors vårdnad, och i visst fall även för dylik underårig person (§ 1773). Bredvid förmyndaren kan stå en kontrollerande förmyndare, en s. k. motförmyndare (Gegenvormund). Om med förmynderskapet är förenad en förmögenhetsförvaltning, som ej är alltför obetydlig (nicht erheblich), och icke flera förmyndare finnas, måste motförmyndare tillsättas (§ 1792). Förmyndare och motförmyndare tillsättas av förmynderskapsdomstolen, som emellertid i vissa fall så tillvida är bunden i sitt beslut, att den person, far eller mor önskat skola bliva förmyndare, samt myndlingens farfar och morfar icke utan skäl kunna förbigås (§§ 1776, 1778). Om domstolen har att välja förmyndare utanför den så angivna kretsen, måste den först höra en kommunal myndighet (der Gemeindewaisenrat; § 1779).

För att förmyndaren skall äga vidtaga dispositioner fordras för ett stort antal fall, att han fått förmynderskapsdomstolens samtycke därtill; bland dessa dispositioner märkas bl. a. försäljning eller belastning av myndlingens fasta egendom (§§ 1821—1824). Myndlingens penningmedel skall förmyndaren göra räntebärande, om de icke behövas för hans utgifter (§ 1806). Vid placeringen av medlen var enligt den ursprungliga lydelsen av B. G. B. förmyndaren strängt bunden. Fortfarande gäller att förmyndaren skall för medlen inköpa obligationer av vissa i lag bestämda typer, placera dem i säkra inteckningar, insätta dem i en inländsk offentlig sparkassa, som förklarats lämplig för anbringande av förmyndarmedel, i riksbanken eller i annan av B. G. B. eller genom särskild lagstiftning därtill utpekad bank eller deponera dem å ett s. k. depositionsställe, d. v. s. å en plats, där depositioner äga rum med rättslig verkan, ungefär som då

hos oss medel i vissa fall deponeras hos överexekutor (§§ 1807, 1808). Fortfarande gäller ock, att förmyndaren ej får verkställa själva placeringarna annat än med samtycke av motförmyndaren eller förmynderskapsrätten (§ 1810). Genom en under den tyska inflationstiden — lag den 23 juni 1923 — antagen ny lydelse av § 1811 B. G. B. ha emellertid dessa regler fått vida mindre användning än förut. Möjlighet att med vederbörligt tillstånd företaga andra placeringar än dem lagen föreskrivit har naturligen alltid funnits, och därvid har förmynderskapsdomstolen varit den myndighet, som givit tillståndet. Genom den nya lydelsen av § 1811 stadgades emellertid, att tillstånd borde vägras blott om det tillämnade sättet för placeringen i det särskilda fallet skulle vara stridande mot grundsatserna för en ekonomisk förmögenhetsförvaltning. Därmed öppnade man tydligen möjligheter för en penningplacering i helt andra valutor än obligationer, inteckningar och å bankräkningar, d. v. s. i annat än i penningfordringar.

I fråga om penningar, som förmyndaren placerat i bank, i sparkassa eller å ett depositionsställe, skall han vid insättningen göra förbehåll, att medlen icke skola kunna uttagas utan tillstånd av motförmyndaren eller förmynderskapsdomstolen (§ 1809). Sparkassan, banken eller depositionsstället kan då icke befria sig från sin skuld till myndlingen genom betalning i annat fall än då motförmyndarens eller rättens samtycke föreligger till att betalningen sker. Innehavarpapper och med blankoindossament försedda orderpapper, vilka ägas av myndlingen, skall förmyndaren ävenledes deponera å ett depositionsställe, hos riksbanken eller hos någon av två andra, i lagen uppräknade banker. Depositionen skall äga rum med förbehåll, att vederbörande handling icke får disponeras av förmyndaren annat än med förmynderskapsdomstolens samtycke (§ 1814). Detta medför, att vid varje förfogande över handlingen förmyndaren är bunden av förmynderskapsdomstolens samtycke (§ 1819). Om förmyndaren så hellre önskar, kan han förvandla innehavarpapper till handlingar, ställda på myndlingen och försedda med anteckning att till förfoganden erfordras förmynderskapsdomstolens samtycke (§ 1815). Rättsverkningarna bliva då desamma (§ 1820; jfr med vad ovan sagts även § 1816 i dess relation till § 1820). Dels är alltså antalet ställen, å vilka deposition får äga rum, mindre då fråga är om värdehandlingar än om penningar, och dels räcker det icke, såsom fallet var beträffande penningar, för disposition från förmyndarens sida över deponerade värdehandlingar med motförmyndarens samtycke utan det fordras samtycke av domstolen. Möjlighet att förfoga över myndlingen tillkommande fordringar av annan natur än nyss sagts har förmyndaren blott med samtycke av motförmyndaren (§ 1812). Detta innebär bl. a. att gäldenären icke, med verkan att han blir fri från sin skuld, kan till förmyndaren erlægga en prestation, även om denna är till betalning förfallen, utan att förmyndaren visar motförmyndarens sam-

tycke till att förmyndaren får mottaga prestationen; dock gäller icke denna regel bl. a. när anspråket understiger trehundra riksmark (§ 1813). Tydligt innebär stadgandet, att förmyndaren icke är berättigad att utan motförmyndarens samtycke mottaga prestationer för myndlingens räkning, ett skydd för myndlingen. Motförmyndaren får alltid kännedom om att en större prestation skall erläggas och får då tillfälle till kontroll, huru förmyndaren förfogar över prestationen.

Förmyndarförvaltningen revideras genom årliga räkningar, som inlämnas till och granskas av förmynderskapsdomstolen (§§ 1840, 1841, 1843), sedan de först visats för motförmyndaren, vilken gör de anmärkningar, han anser befogade (§ 1842). Rätten kan ålägga förmyndaren att ställa säkerhet för vad han skall omhänderha på grund av förmynderskapet (§ 1844). Vid förmynderskapets upphörande avlämnas en sluträkning (§ 1890).

Till slut är att märka, att förmyndare, som far eller mor utsett, kunna vara befriade från skyldighet att vid sin sida ha en motförmyndare, att nedsätta penningar med anmälan att de icke få tagas ut utan motförmyndarens eller rättens samtycke, att inlägga innehavare- och orderpapper i förvar samt att avgiva årliga räkningar (§§ 1852—1855).

De nu angivna reglerna — vilka lika litet som motsvarande franska regler omfatta föräldrarnas förvaltning av barnens egendom (jfr §§ 1627—30, 1638—48) — visa, huru man i Tyskland icke nöjt sig med att såsom i Frankrike kontrollera förmyndarens förvaltning av den omvändes värdehandlingar och penningar m. m., och därigenom försöka motverka förskingringar, utan undandragit förmyndaren själva handhavandet av penningar och värdehandlingar. Har förmyndaren en gång deponerat penningar eller värdehandlingar på sätt lagen föreskriver, kunna beträffande vad sålunda deponerats förskingringar ske blott på grund av att motförmyndarens eller förmynderskapsdomstolens kontroll slappats. Till att motverka förskingringar tjänar även regeln, att vederbörande förmynderskapsdomstol har så relativt fria händer beträffande tillsättande av förmyndare. Inga släktingar ha ovillkorlig rätt att bli förordnade till förmyndare utan domstolen har alltid möjlighet att till förmyndare taga den person, som i det särskilda fallet är mest vederhäftig och solvent (§§ 1776, 1778).

Inom den nordiska rätten finner man båda de två inledningsvis angivna linjerna representerade.

På den första linjen står den finska rätten. Liksom den svenska rättsordningen gick ännu till för några årtionden sedan den finska lagstiftningen beträffande sina regler om förmynderskap tillbaka till 1734 års lag, enligt vilken en förmyndare hade en synnerligen fri förvaltningsrätt

över sin myndlings egendom. Genom lag den 19 augusti 1898 angående förmynderskap ersattes visserligen stadgandena i 1734 års lag med andra regler, men i mångt gå dessa tillbaka på de äldre grundsatserna. Uppsikt över förvaltningen av förmynderskap utövas av den allmänna underrätt, under vilken förmynderskapet hör, och av en förmyndarnämnd, som finnes inom varje kommun. Nämndens ordförande tillsättes av domstolen och dess medlemmar av kommunal- eller stadsfullmäktige (§ 3). Far och mor äro lagbestämda förmyndare för underåriga (§ 23). Saknar underårig lagbestämd förmyndare, skall domstolen förordna förmyndare (§ 24). För föryttring eller pantsättning av fast egendom, för ingående av avtal om nyttjande av fast egendom för längre tid, för öppnande eller övertagande av handel eller annan rörelse m. m. måste förmyndaren inhämta domstolens samtycke (§ 39). I andra fall måste han skaffa sig tillstånd av förmyndarnämnden. Så är fallet, om förmyndaren vill för myndlingens räkning mot vederlag förvärva fast egendom, från myndlingens fastighet föryttra eller till avsalu avverka skog, så framt ej avverkningsen sker enligt av sakkunnig uppgjord och av förmyndarnämnden godkänd hushållningsplan, för kortare tid ingå legoavtal om fast egendom å landet (med undantag dock beträffande upplåtande av torp) eller för myndlingens räkning upptaga lån, ingå växelförbindelse eller ingå borgensförbindelse (§ 40). Den omyndiges penningar, som ej erfordras för förvaltningen, skall förmyndaren förränta genom uppköp av säkra värdehandlingar eller medelst utlåning mot säkerhet, företrädesvis in-teckning eller annan pant, eller ock genom insättning i penninginrättning, som står under allmän tillsyn, där ej förmyndarnämnden, på grund av särskilda omständigheter, tillåter annan utväg att förkovra den omyndiges medel (§ 43). Penningarna och de värdehandlingar, myndlingen äger, stå emellertid under förmyndarens fria disposition. Kontrollen över förvaltningen utövas av förmyndarnämnden, till vilken förmyndaren har att i regel årligen i och för granskning ingiva räkning (§§ 51 och 54). För den händelse nämnden gör anmärkning mot räkningen, går ärendet till domstolen, som kan ålägga förmyndaren vite, tillsätta god man att verkställa klandertalan eller skilja förmyndaren från förmynderskapet (§§ 55, 57). Domstolen kan även ålägga förmyndaren att ställa säkerhet för myndlingens egendom (§ 56).

Danmark, Norge och Sverige stå åter i sin lagstiftning om förmynderskap på den andra linjen. De tre länderna inledde, på svenskt initiativ, år 1919 samarbete för revision av förmynderskapsrätten, men begränsning skedde till frågorna om myndighetsåldern, om omyndigs rättshandlingar och om de internationellt-privaträttsliga reglerna på förmynderskapsrättens område, vartill kom, i fråga om samarbetet mellan Danmark och Sverige, bl. a. villkoren för omyndighetsförklaring, reglerna om rätt och plikt att vara förmyndare, de allmänna bestämmelserna om förmyndares kompetens samt regler om verkan av avtal, som slutits under inflytande av

rubbad själsverksamhet.¹ Samarbetet bragtes däremot icke att omfatta stadgandena om kontrollen över förmynderskapsförvaltningen, och i detta hänseende ha även Danmark, Norge och Sverige kommit att visa helt olika regler.

Den danska lagstiftningen på förmynderskapsrättens område bestämmes av lagen den 30 juni 1922 om umyndighed og værgemaal, som liksom den norska lag av den 22 april 1927 och den svenska lag av den 27 juni 1924, vilka skola behandlas i det följande, är resultatet av det skandinaviska samarbetet på förmynderskapsrättens område. Om förvaltningen av den omyndiges egendom och kontrollen över denna förvaltning ger emellertid icke den danska lagen av den 30 juni 1922 uttömmande regler. Lagen fullständigas såväl av bestämmelser av civillags natur som av administrativa regler. I sistnämnda hänseende är särskilt att märka en kungörelse från justitiedepartementet av den 12 mars 1930. Både lagen den 30 juni 1922 och kungörelsen den 12 mars 1930 tala om »pupilauctoriteterne», åt vilka tilldelas en betydande ställning. Vilka dessa pupilauctoriteter äro och vilka befogenheter de, närmare sett, skola utöva, framgår av kungörelsen den 12 mars 1930. Pupilauctoritet är i Köpenhamn överpresidenten (overpræsidenten), utanför Köpenhamn amtmännen och skifteretterne, som finnas på de särskilda orterna och bestå av underdomaren å orten. Skifteretterne ha i fråga om omyndiges medel stor betydelse, enär de omhändertaga, utreda och skifta varje dödsbo, i vilket omyndig äger del.² Överordnad pupilauctoritet är justitieministeriet. Än större betydelse än pupilauctoriteterna har emellertid överförmyndariet (overformyndariet), och för att förstå den danska förmynderskapsrätten bör man taga kännedom om några drag av överförmyndariets verksamhet och historia.

Utgångspunkten för det nutida danska rättssystemet är fortfarande Kristian den femtes danske lov av år 1683, som för Danmarks del utgör motsvarigheten till den svenska 1734 års lag. Enligt Kristian den femtes danske lov (3—18—1) skulle i varje köpstad två förnåma borgare, »som temmelig ere til Alders og vel formuende», vara överförmyndare och med borgmästares och råds hjälp hava överinseende över var och en, som vore förmyndare (værgе). Genom 2 § i lagen den 4 mars 1857 om skötseln av Köpenhamns kommunala angelägenheter frigjordes överförmyndariet i Köpenhamn från magistraten och genom en kungörelse den 31 december samma år ställdes det under en särskild av konungen utnämnd »overformynder». Genom en lag av den 26 maj 1868, § 2, ersattes därefter samtliga överförmyndare utanför Köpenhamn av ett i Köpen-

¹ Lagberedningens förslag till revision av ärvdabalken I s. 4—5.

² Om skifteretterna se närmare H. Munch-Petersen, Skifteretten, udg. ved Erwin Munch-Petersen, 1935, s. 4.

hamn förlagt överförmynderi, vilket såsom en särskild avdelning av det i Köpenhamn redan förefintliga överförmynderiet ställdes under den av konungen utnämnde överförmyndaren. Resultatet av utvecklingen blev alltså, att det i Köpenhamn kom att finnas ett överförmynderi, vars verksamhet omfattade hela Danmark, med gemensam chef men fördelat på två avdelningar, en för Köpenhamn och en för det övriga Danmark. De båda avdelningarna ha emellertid icke fullt samma befogenheter: utanför Köpenhamn ha skifteretterne behållit en kontrollrätt, som i Köpenhamn förts under överförmynderiet.

Både 1857 och 1868 års lagstiftning är fortfarande i gällande kraft. Särskilt är 1868 års lag av stor betydelse: den innehåller viktiga regler beträffande verksamheten vid överförmynderiets båda avdelningar.

Redan i slutet av 1700-talet hade överförmyndarne i praktiken fått en annan ställning än som tilldelats dem genom 1683 års lag. De hade i stället för förmyndarne kommit att förvalta myndlingens penningmedel och värdehandlingar.¹ Som en följd härav är överförmynderiets huvudsakliga uppgift att förvalta den omyndiges medel och värdehandlingar. Man har alltså en central kassa, som för hela landet ombesörjer förvaltningen av de omyndiges numera ekonomiskt mest viktiga tillhörigheter.

Överförmynderiets verksamhet omfattar i princip samtliga omyndige i landet. En arvlåtare kan visserligen genom testamente bestämma, att vad han efterlämnar åt en omyndig skall stå utanför överförmynderiets vård, men även en dylik föreskrift kan upphävas av justitieministeriet, om så anses nödvändigt med hänsyn till den omyndiges bästa. I överförmynderiet skola en omyndigs penningmedel insättas i den mån de icke behövas för hans utgifter; dock behöva icke belopp under 200 kronor insättas, om icke den omyndige redan har ett belopp nedsatt i överförmynderiet, med vilket den nya summan kan förenas. Man vill m. a. o. undvika att upplägga ett konto, då detta ej skulle uppgå till 200 kr. Med visst undantag skola även fordringsbevis nedsättas i överförmynderiet. I 1930 års kungörelse är uttryckligt stadgat, att förmyndaren icke äger giltigt kvittera mottagandet av omyndigs penningar eller värdehandlingar, vilka skola insättas (nedsättas) i överförmynderiet. Denna regel har redan tidigare funnits i praxis. De omyndiges penningmedel förvaltas i regel som en för alla omyndige gemensam massa. Undantagsvis kunna emellertid penningmedel, tillhörande en omyndig, stå under särskild förvaltning, och dylik förvaltning anordnas alltid i fråga om en omyndigs värdehandlingar. Huvudsympunkten vid förvaltningen är att bevara medlen åt den omyndige, och de få därför göras räntebärande blott på sätt, som utesluter större risk. Medlen skola placeras i vissa typer

¹ Se i detta hänseende Bentzon, Personretten, tredje upplagan, Köpenhamn 1930, s. 142 ff. I de fall, då i det följande icke meddelas hänvisningar till lagställen, har jag stött mig på detta auktoritativa arbete.

goda värdehandlingar eller lånas ut mot säkerhet i fast egendom. De in-teckningar, i vilka placering få äga rum, skola ligga inom hälften av den in-tecknade egendomens värde, och enligt uttalanden inom den danska juridiska litteraturen nedlägger man särskild omsorg vid värderingen.

En av lagbestämmelser reglerad ränta från medel, som stå under ge-mensam förvaltning, utbetalas till förmyndaren, och likaledes utbetalas till honom avkastningen av vad som står under särskild förvaltning. Vad förmyndaren sålunda utfår, skall han använda till den omyndiges bästa, i den mån medlen behövas därtill; eljest skola de kapitaliseras. Även kapitalbelopp få användas för den omyndiges underhåll och utbildning, men för att utfå dem från överförmyndariet erfordras särskilt tillstånd i Köpenhamn från överförmyndariet och överpresidenten, på andra trak-ter av Danmark från skifteretten och amtmannen. I sista hand gäller ett samtycke från justitieministeriet. Vid myndlingens myndigblivande eller efter hans död utbetalas medlen från överförmyndariet och utlämnas värdehandlingarna.

Av de medel, som skulle tillkomma en omyndig, innehållas alltid en viss mindre del — för närvarande en procent — för att bestrida överför-mynderiets utgifter. Ävenledes har man skapat en reservfond. Denna fond har främst till uppgift att täcka de förluster, som omyndige kunna lida genom att förlust göres beträffande medel under den gemensamma förvaltningen. Skulle reservfonden icke räckta till att täcka förlusterna, skall enligt 1868 års lag statskassan provisoriskt tillskjuta medel, tills reservfonden åter uppgår till erforderlig storlek. Förlust å medel, som stå under särskild förvaltning, får den omyndige bära själv — en regel, vars motiv framstår klart, om man märker, att under särskild förvalt-ning stå t. ex. aktier, som den omyndige ärvt och i fråga om vilka man därför icke rimligen kan ifrågasätta, att reservfonden skall stå i ansvar. Skulle emellertid förlust av medel, vilka stå under särskild förvaltning, bero på försummelse av grövre natur från de personers sida, vilka handla å överförmyndariets vägnar¹, gottgöres förlusten av reservfonden.

Det följer redan av vad nu sagts, att det danska överförmyndariet är av en betydande storleksordning. I överförmyndariet innestod den 31 mars 1938 en summa av 580 milj. kr. Reservfonden utgjorde vid samma tidpunkt i det närmaste 20 milj. kr.

Penningbelopp under 200 kronor med karaktär av kapital, penningbe-lopp, som skola användas till den omyndiges personliga utgifter, värde-handlingar, som icke behöva nedsättas i överförmyndariet, penningbelopp eller värdehandlingar, om vilka testamentariskt förordnats att de skola stå utanför överförmyndariets kontroll och förvaltning, fast egendom, lös-öre, krav på naturaprestationer m. m. stå under förmyndarens förvaltning.

¹ »Den ufoersvarlige Udførelse af Forretninger, som i Overformynderiets Tjeneste er paa-lagte eller overdragne Embedsmænd eller andre.» Bentzon a. a. s. 147.

Förmyndare är för minderårige far eller mor (eller adoptant), s. k. födt værge. Finnes ej födt værge, tillsättes en förmyndare genom beslut i Köpenhamn av magistraten och i det övriga Danmark av skifteretten (lagen den 30 juni 1922 §§ 6, 7, 17). Föräldrarna ha emellertid möjlighet att genom testamente inverka på frågan, vilken som skall bliva förmyndare; om icke barnets intresse fordrar annat, skall nämligen den vara förmyndare, som utsetts testamentariskt därtill (§ 14). Förmyndaren är i fråga om sin förvaltning av de medel, som stå under hans rådighet, bunden vid stränga regler. Penningmedel, som behövas till löpande utbetalningar, samt överhuvud medel under 500 kronor, skola insättas i en sparkassa eller utanför Köpenhamn i en av skifteretten godkänd bank. Andra penningmedel skola enligt 1930 års kungörelse, § 11, placeras på samma sätt som är föreskrivet i fråga om medel under överförmyndariets förvaltning. Fast egendom må blott med samtycke från överpresidenten eller amtmannen inköpas, säljas, belastas med pant eller servitut eller bortlegas på osedvanliga villkor eller på osedvanligt lång tid (nyssnämnda kungörelse § 12). Förmyndaren skall bistå överförmyndariet genom att meddela detta de förändringar i fråga om den fasta egendomen, vilka äro av betydelse för den omyndiges säkerhet (1868 års lag § 14). För sin förvaltning skall han avlägga årlig räkenskap inför skifteretten eller, beträffande förmynderskap i Köpenhamn, inför överförmyndariet (kungörelsen den 12 mars 1930, § 24). Vid förmynderskapets slut skall även förmyndaren avlägga slutredovisning (nyssnämnda kungörelse § 25).

Det nutida norska rättssystemet har samma utgångspunkt som det danska. I Norge utfärdade Kristian den femte år 1687 en allmän lag, som stod den danska lagen av år 1683 mycket nära. Den norska lagen innehöll samma stadganden om överförmyndare som den danska men i Norge blev utvecklingen en helt annan än i Danmark. I Norge med dess stora utsträckning gjorde sig icke samma centralisation gällande som i Danmark och den norska lagen av den 22 april 1927 om vergemål for umyndige — som i motsats mot den danska lagen av år 1922 vill giva en fullständig framställning av förmynderskapsrätten — ger i konsekvens härmed heller icke stadganden om något för landet i dess helhet gemensamt överförmyndari. Den låter fortfarande förmyndarförvaltningen i dess helhet vara förlagd till de särskilda orterna.

I varje stad och i varje landskommun (eller herred, som den norska termen lyder) finnes ett överförmyndari (overformynderi) med två överförmyndare. Överförmyndariets medlemmar väljas av »formannskapet», d. v. s. av en medelbart vald kommunal representation, närmast motsvarande kommunalnämnd eller drätselkammare i Sverige. Av överförmyndarne, som äro oavlönade, skall den ena föra överförmyndariets böcker samt förvara dess dokument och de omyndiges värdepapper och bank-

böcker. Den andra överförmyndaren har ställning som kontrollant: minst vart fjärdedels år skall han företaga inventering, vars resultat han antecknar i en särskild bok (§ 24).

Efter ansökning av stad eller herred kan Konungen bestämma, att överförmyndariet skall utökas med en fast anställd »formann». Formann väljes av formannskapet; valet stadfästes av Konungen. Formannen skall hava lön, som jämte hans övriga utgifter täckes av kommunen. Denne kan dock efter bestämmande av Konungen upptaga en förvaltningsavgift av högst tre procent av den omyndiges inkomster för att täcka sina utgifter. Formann, som skall ställa säkerhet till belopp, som Konungen bestämmer, skall på eget ansvar förvalta och redovisa de medel, som höra under överförmyndariet, föra dess böcker och förvara dokument, värdepapper och bankböcker, varemot bestämmanderätten över vad som i övrigt hör under överförmyndariet tillhör samtliga tre överförmyndarne. De valde överförmyndarne skola revidera formannens förvaltning, jämte honom bedöma säkerheten i fråga om medel, som lånas ut, och deltaga i de ärenden rörande förvaltningen, vilka formannen eller en förmyndare önskar skola framläggas för hela överförmyndariet. Avgörande sker då i regel efter pluralitet (§§ 28—30).

Av möjligheten att få överförmyndariet organiserat med en formann som chef ha tolv norska kommuner — samtliga dessa kommuner äro städer med Oslo i spetsen — begagnat sig.

För underårig är far, mor eller adoptant förmyndare (§§ 1—3). Eljest tillsättes förmyndare genom beslut av överförmyndarne och skifteförvaltaren, som i regel är en ledamot av underrätten på orten.¹ Skifteförvaltaren skall, liksom i Danmark skifteretten, omhändertaga, utreda och skifta dödsbo, i vilket omyndig äger del; dock känner den norska rätten undantag härifrån. Vid beslut om tillsättande av förmyndare träder fast formann för överförmyndariet i stället för skifteförvaltaren (§ 14). Myndlings fasta egendom skall förmyndaren förvalta i regel genom att arrendera ut den; han får dock icke utan samtycke av överförmyndariet sälja den, driva den som jordbruk, hugga skog till avsalu å den, belasta den med servitut eller arrendera bort den på andra villkor än så att arrendet kan hävas efter en vanlig uppsägning. För försäljning fordras enhälligt samtycke av överförmyndariet (§§ 49, 50). Frågor om försäljning eller bortlegning av lösören avgör överförmyndariet (§ 51). Penningmedel understigande 500 kr. stå under förmyndarens förvaltning men han skall hava dem insatta på sparbank i den omyndiges namn. Medlen kunna även sättas in i sparbanken av överförmyndariet med påteckning å motboken, huru mycket förmyndaren har rätt att lyfta (§§ 53, 63).

Myndlingens övriga medel förvaltas av överförmyndariet. Helst skola

¹ Om förhållandet mellan skifteretten och skifteförvaltaren se t. ex. Augdahl, Skifte, 1931, s. 15 f.

de göras räntebärande genom att placeras mot pant i fast egendom inom 60 % av dess värde; förmyndaren skall höras och godkänna säkerheten för att pantsättning skall få ske (§ 64). Om överförmyndarne och förmyndaren äro eniga, kan en omyndigs medel även placeras i norska statsobligationer, i hypoteksbanks- eller andra obligationer, som äro garanterade av den norska staten m. m. I sista hand skola överförmyndarne insätta pengarna i en sparbank (§§ 65, 66). Det framgår av vad nu sagts, att ett norskt överförmynderi alltså icke som det danska överförmynderiet är en sorts bankinrättning. Den omyndiges värdehandlingar överhuvud skola förvaltas av överförmynderiet, som skall anteckna å dem, att de icke få disponeras utan samtycke av bägge överförmyndarne; har överförmynderiet fast formann, skall denna anteckning göras av de båda valda överförmyndarne med undantag av å bankböcker, där den kan verkställas av formannen (§§ 62, 68). Aktier, obligationer m. m., som tillfalla den omyndige, kunna under vissa villkor få behållas för hans räkning: nyplacering i aktier är däremot icke tillåten (§ 67).

Har överförmynderiet fast formann, kunna omyndigs reda penningar förvaltas som en gemensam förmögenhetsmassa, med vilken även kan förenas andra värdehandlingar, om de förvärvats för myndlingens räkning av överförmynderiet och förmyndare eller eljest förmyndaren ger sitt samtycke därtill. Beslut om upprättande av gemensam förmögenhetsmassa fordrar för sin giltighet stadfästelse av Konungen (§ 69). Massans medel skola placeras på i huvudsak samma sätt som medel under överförmynderiets särförvaltning (§ 71). Av avkastningen av medel, som stå under särförvaltning, skall en del avsättas till en säkerhetsfond. Denna del bestämmes vart år av justitiedepartementet; den får icke, jämte vad som går till bestridande av förvaltningskostnaderna, överstiga 3 % av fondens avkastning för året (§ 73; resolution av den 10 juli 1936).

För förlust, som en överförmyndare genom pliktstridigt eller försumligt beteende förorsakat en omyndig eller den gemensamma förmögenhetsmassan, är kommunen ansvarig. Premierna för försäkring, som kommunen tar för detta ansvar, kunna emellertid täckas av de omyndiges medel (§ 92). Annan förlust skall, i den mån den träffar den gemensamma förmögenhetsmassan, täckas av löpande årets inkomster om det likväl kan utdelas rimlig avkastning av massan. I annat fall täckes den av säkerhetsfonden; är denna icke tillräcklig, har kommunen att förskottera medlen. Dylik förlust av medel, som stå under särförvaltning, ersättes ej (§ 74).

I Sverige förde det lagstiftningsarbete, som enligt vad redan är omnämnt delvis bedrevs i samarbete med Danmark och Norge och som omhänderhades av lagberedningen, till lagarna den 27 juni 1924 om förmynderskap (FL) och om vård av omyndigs värdehandlingar (LV). Den nya lagstiftningen avviker på ett markant sätt från den lagstiftning, som

man tidigare ägde och som, såsom redan angivits, vilade på stadganden i 1734 års lag. Framför allt infördes en serie kontrollföreskrifter i fråga om förmyndarens förvaltning. En närmare redogörelse för 1924 års lagstiftning torde i detta sammanhang vara onödig. Några drag må emellertid anmärkas.

Den svenska lagstiftningen har icke ansett sig böra upptaga de danska eller de norska reglerna om överförmyndier, vilka skulle hava förvaltningen av de omyndiges medel eller värdehandlingar om hand. I stället ställde man Stockholms förmyndarkammare, — vilken institution sedan 1600-talet för Stockholms del fullgjort i huvudsak samma funktioner som det danska överförmyndariet utövar för Danmark i dess helhet — på avskrivning. De nya stadgandena baserade man på grundsatser i fråga om förvaltningen av de omyndiges penningar och värdehandlingar, vilka stå de tyska reglerna mycket nära. Man begagnade sig särskilt av bankerna såsom organ för förmyndarförvaltningen. Såsom kontrollerande myndighet införde man en överförmyndare, vars distrikt omfattade lokala områden. Dessa överförmyndare hade emellertid blott namnet gemensamt med motsvarande danska och norska funktionärer. Över överförmyndare står den allmänna underrätten i orten såsom förmynderskapsdomstol.

Förmyndare är i första hand far eller mor till underårig eller ock hans adoptivfar eller adoptivmor (2 kap. 1 och 2 §§ FL, 12 § lagen den 14 juni 1917 om adoption). Finnes ej dylik förmyndare, har vederbörande domstol fria händer att utse den person till förmyndare, som den anser mest lämplig. Släktingar till den omyndige ha alltså icke någon rätt att bliva förordnade till förmyndare; om dem nöjer sig lagen att stadga, att till förmyndare skall förordnas »helst någon, som är med den omyndige besläktad eller besvägrad eller eljest står honom nära» (2 kap. 5 § FL). Ej heller den, som far eller mor förordnat skola bliva förmyndare, har någon rätt till förmynderskapet: lagen säger i detta hänseende emellertid att om efter föräldrarnes död förmyndare skall förordnas för underårig och föräldrarna eller en av dem givit tillkänna, vem de önska till förmyndare för den underårige, han skall förordnas därtill, såframt han ej finnes olämplig (2 kap. 6 § FL). Med undantag för Stockholm väljas överförmyndare inom de särskilda kommunerna av det organ, som i allmänhet utövar kommunens beslutanderätt; i regel utgör kommunen även överförmyndarens distrikt (3 kap. FL). I Stockholm är åter förmyndarkammaren, alltså ett ämbetsverk, överförmyndare; dock må vissa frågor upptagas och avgöras av viss ledamot av förmyndarkammaren, någon dess tjänsteman eller annan lämplig person, som rådhusrätten förordnar (13 § lagen den 27 juni 1924 angående införande av FL i lagrummets lydelse av den 19 maj 1933).

Försäljning eller inteckning av den omyndiges fasta egendom är för-

bjudet annat än med samtycke av domstolen (8 kap. 15 § FL). I fråga om annat förfogande över egendomen kan förmyndaren vara pliktig att inhämta överförmyndarens samtycke (8 kap. 14 § FL). Penningar eller värdepapper, som av förmyndaren innehavas för den omyndiges räkning, skola av honom så förvaras, att de ej sammanblandas med penningar eller värdepapper, som tillhöra förmyndaren eller eljest innehavas av honom (8 kap. 7 § FL). Överträdelse av vad så är stadgat kan utom skadestånd medföra straff enligt 22 kap. 11 § strafflagen. Aktier, obligationer, skuldebrev och andra sådana värdehandlingar skola, såframt sammanlagda värdet överstiger 2,000 kronor, av förmyndaren i den omyndiges namn nedsättas i öppet förvar i bank. Särskilda regler träda därvid i kraft, av vilka de viktigaste äro, att värdehandling skall vårdas av banken, från vilken den icke kan utfås av förmyndaren utan överförmyndarens tillstånd (8 kap. 8 § FL, jfr skilda stadganden i LV). Omyndiges penningmedel, som ej böra hållas tillgängliga för bestridande av utgifter för hans underhåll eller vården av hans egendom, skola av förmyndaren göras räntebärande på vissa i FL angivna sätt; så äger förmyndaren i myndlingens namn insätta medlen hos postsparbanken eller i sparbank eller för längre tid i annan bank. Insättningen skall ske under förbehåll att medlen icke få uttagas utan överförmyndarens tillstånd. Dylikt förbehåll skall dock icke i något fall ske, om sammanlagda beloppet hos bank insatta medel icke överstiger 1,000 kronor (8 kap. 4, 6 och 9 §§ FL; jfr 3 § LV).

Att värdehandlingar nedsättas i öppen depå för förvar enligt förmynderskapslagstiftningens regler och att medel insättas i bank med förbehåll att medlen ej få uttagas utan överförmyndarens tillstånd har i språkbruket kommit att benämnas att värdehandlingarna eller medlen nedsättas (insättas) under förmyndarspärr. Det är stadgandena om förmyndarspärr, som visa att den svenska lagstiftningen om förmynderskap i fråga om förvaltningen av omyndiges lösa egendom i princip står på samma linje som den tyska lagstiftningen.

Vad nu sagts om förmynderskap för underåriga enligt den svenska rätten gäller även om förmynderskap, som anordnas för personer, vilka fyllt 21 år men förklarats omyndige, dock att i fråga om dem rätten alltid utser förmyndaren utan att på något sätt vara bunden av bestämmelser i ett eventuellt testamente från den omyndigförklarades far eller mor eller från annan person. Ävenledes gälla stadgandena för de gode män, som utses enligt förmynderskapslagen. Dylika gode män utses av skilda anledningar: då förmyndare av sjukdom eller annan orsak är ur stånd att utöva förmynderskapet, då både förmyndaren eller hans make och den omyndige hava del i oskiftat dödsbo, då myndig person på grund av sjukdom, som kan antagas vara övergående, är ur stånd att bevaka sin rätt eller förvalta sin egendom, om det tarvas att bortovarandes rätt bevakas eller hans egendom förvaltas m. m. (se 11 kap. FL).

KAP. II.

Framställda önskemål om reformer beträffande 1924 års svenska lagstiftning på förmynderskapsrättens område.

Den svenska förmynderskapslagstiftningen av år 1924 har i stort sett väl motsvarat sitt ändamål. Genom denna lagstiftning ha särskilt de möjligheter till förskingring av förmyndarmedel, vilka tidigare funnits, väsentligen begränsats. Med början från år 1932 ha emellertid framkommit ett flertal önsksningar om förändringar i särskilda hänseenden av förmynderskapsreglerna för att därigenom bereda större skydd åt myndlingarna och åt personer, vilka äga förmögenhet under förvaltning av god man.

I årgång 1932 av Svensk juristtidning (s. 373 ff.) offentliggjorde borgmästaren i Stockholm Gunnar Fant en artikel under rubriken »Luckor i förmynderskapskontrollen». I artikeln framställde Fant flera förslag till ändringar i förmynderskapslagstiftningen. Omplacering av värdehandlingar sker enligt den gällande lagstiftningen efter beslut av förmyndaren, som i vissa fall skall söka överförmyndarens tillstånd till omplaceringen; efter överförmyndarens medgivande, som i vissa fall icke får nekas, utlämnas därvid de värdehandlingar, som skola omplaceras, till förmyndaren, vilken försäljer dem, inköper andra värdehandlingar och nedsetter dessa under förmyndarspär i bank (LV 9—11 §§). Fant föreslog i detta hänseende, i enlighet med en uppfattning, som under förarbetena till förmynderskapslagen hävdades av lagrådet, att omplaceringen skulle genomföras av banken, där så utan olägenhet kunde ske. Överförmyndaren skulle därför, då han har att fatta beslut i anledning av förmyndarens begäran att få uttaga en till försäljning ämnad värdehandling, i regel föreskriva, att banken skulle mot likvid utlämna den sålda köpehandling till köparen av densamma, tillhandahålla betalning för den värdehandling, som förvärvades för myndlingens räkning, och taga denna i deposition. Enligt den nu gällande rätten ställa bankerna vidare kapitalbelopp, som inlutit å spärrade värdehandlingar, till förmyndarens förfogande med skyldighet för honom att inom en månad från det att han erhållit underrättelse från banken att kapitalbeloppet uppburits, ingiva redogörelse eller anmälan till överförmyndaren om beloppets anbringande (2 § 7, 3 och 12 §§ LV). Ävenledes i enlighet med en uppfatt-

ning, som under förarbetena till FL hävdades av lagrådet, föreslog Fant, att medlen direkt av banken skulle insättas å spärrad bankräkning. Av Fants framställning må till slut angivas, att Fant förordade, att överförmyndaren skulle erhålla rätt att genom ett meddelande till banken spärra omyndigs där innestående medel.

Den 28 maj 1935 inkom överförmyndaren i Sundsvalls distrikt Alfred Ljungberg med en till Konungen ställd skrift. I denna skrift berörde han en inom hans överförmyndardistrikt begången förskingring från en förmyndares sida. Under hänvisning till att förmyndaren utan att överförmyndaren erhållit kännedom därom dels från utredningsmannen i ett dödsbo utbekommit den omyndige tillkommande medel och dels dessutom uppburit den omyndiges arvslott i ett annat dödsbo och en livförsäkringssumma, allt till ett belopp av nära 50,000 kr., hemställde Ljungberg om utvidgning av uppgiftsskyldigheten till överförmyndaren utöver vad som bestämts i gällande lag. Enligt Ljungbergs uppfattning borde utredningsman av ett dödsbo vara skyldig att, när omyndigs medel översänts till förmyndaren, på samma gång lämna rapport till vederbörande överförmyndare om remissan, och för övrigt borde beträffande myndigheter eller andra, som för närvarande vore skyldiga att lämna vissa uppgifter till förmyndaren, denna uppgiftsskyldighet utvidgas att omfatta uppgifter jämväl till vederbörande överförmyndare.

Den 8 januari 1936 avgav riksdagens justitieombudsman en den 31 december 1935 dagtecknad underdånig framställning (justitieombudsmannens ämbetsberättelse, avgiven till lagtima riksdagen år 1936, s. 263 ff.) i ett hithörande spörsmål. Från en enskild person hade till justitieombudsmannen inkommit en skrift enligt vilken i ett särskilt fall en förmyndare på grund av försäkringar, som tagits å myndlingarnes faders liv, från två försäkringsbolag utbekommit och sedermera förskingrat belopp till en summa av 14 å 15,000 kr. I skriften i fråga gjordes gällande, att det borde åligga försäkringsbolag att avfordra förmyndare medgivande från överförmyndaren att lyfta försäkringsbelopp eller att omedelbart underrätta överförmyndaren om försäkringsbeloppets utbetalande. I anledning av detta förslag hade justitieombudsmannen lämnat styrelsen för svenska försäkringsföreningen tillfälle att inkomma med yttrande och å föreningens vägnar hade därefter föreningens sakkunnignämnd yttrat sig i frågan. Den redogörelse, justitieombudsmannen i sin underdåniga framställning lämnar av sakkunnignämndens yttrande, lyder:

»Inom försäkringsverksamheten hände det synnerligen ofta, att försäkringsgivaren hade att utbetala medel, som tillkomme omyndig. Försäkringsgivaren hade därvid endast att tillse, att medlen utkvitterades av vederbörande förmyndare. Någon skyldighet att underrätta överförmyndaren om medlens utbetalande föreläge icke. Vad anginge livförsäkringsverksamheten skedde utbetalningen ofta i samband med boutredning efter en avliden försäkrings-

tagare. I de fall, då härvid förmynderskapet vid bouppteckningens inregistrering inskrevs, torde — även om förmyndaren skulle försumma sin underättelseplikt — överförmyndaren genom bouppteckningen erhålla kännedom om utbetalningen, åtminstone om förmånstagare ej insatts å försäkringen. Överförmyndaren finge nämligen, jämlikt 4 § i kungl. kungörelse den 10 oktober 1924 med särskilda föreskrifter för domstolarna rörande förmyndarvården, av domstolen meddelande om den skedda inskrivningen. Därigenom kunde överförmyndaren kontrollera, att den bouppteckningsavskrift, som förmyndaren, då omyndig ägde del i dödsbo, jämlikt 7 kap. 8 § lagen om förmynderskap hade skyldighet att ingiva till överförmyndaren, verkligen ingäves. Vore vid bouppteckningens inregistrering förmynderskapet redan inskrivet, kunde överförmyndaren däremot icke alltid lagligen påräkna något meddelande från domstolen. För sådant fall bleve det alltså ofta beroende på förmyndaren, huruvida överförmyndaren finge kännedom om skedd utbetalning. Hade förmånstagare insatts å försäkringen och skulle i följd därav försäkringsbeloppet jämlikt 104 § lagen om försäkringsavtal ej ingå i försäkringstagarens kvarlåtenskap, skulle visserligen enligt 3 kap. 5 § lagen om boutredning och arvskifte uppgift om försäkringen lämnas i bouppteckningen inom linjen. Denna uppgift torde emellertid sällan vara så utförlig att överförmyndaren, därest han i ett dylikt fall finge del av bouppteckningen, av uppgiften kunde utläsa att medel tillfallit den omyndige. Då livförsäkringsbeloppet icke utbetalades i samband med dödsfall utan på grund därav, att försäkringstagaren uppnått kapitalutbetalningsåldern eller försäkringsbeloppet eljest förfölle till betalning, antingen på en gång eller, som vid pensionsförsäkring, periodvis t. ex. månatligen, utkvitterades beloppet oftast av fadern såsom den omyndige försäkringstagarens förmyndare. Någon garanti för att överförmyndaren i dylika fall erhöle kännedom om utbetalningen förefunnos icke. Särskilt i sådant fall, då försäkringssumman utgjorde den första tillgång, som tillfölle den omyndige, låge det nära till hands, att förmyndaren försummade att lämna överförmyndaren underrättelse om utbetalningen.

Särskild uppmärksamhet, anförde sakkunnignämnden vidare, förtjänade i detta sammanhang de s. k. barnförsäkringarna. Dessa toges i regel av fadern eller annan anhörig å barnets vägnar eller ock med föreskrift att de skulle utgöra barnets enskilda egendom. Sedermera, då så stor del av försäkringstiden förflutit, att försäkringen uppnått belåningsvärde, inträffade det ofta att barnets fader av någon anledning önskade belåna försäkringen. Då förmyndaren enligt 8 kap. 13 § lagen om förmynderskap icke finge upptaga lån å den omyndiges vägnar utan överförmyndarens samtycke, nödgades försäkringsgivaren i sådant fall alltid begära införskaffande av dylikt samtycke. I allmänhet ställde sig barnets fader oförstående inför en dylik begäran under åberopande av att förmynderskapet icke vore inskrivet och att överförmyndaren följaktligen icke skulle hava något med saken att göra. Denna uppfattning torde biträdas av en och annan överförmyndare. Resultatet bleve understundom, att fadern i stället för att belåna försäkringen påkallade återköp av densamma och därigenom spolierade barnets försäkringsskydd. För återköp erfordrades nämligen icke överförmyndarens samtycke. Även inom andra försäkringsbranscher såsom sjuk-, olycksfalls-, ansvarighets- och trafikförsäkringsbranscherna kunde utfallande försäkringsbelopp tillkomma omyndig person, och skedde utbetalning även här mot kvitto av förmyndaren ensam.

Vidare anförde nämnden: Redan av den kortfattade redogörelse, som ovan

lämnats, torde tillfyllest framgå, att de nuvarande reglerna för utbetalning av omyndig tillkommande försäkringsmedel icke erbjöde någon säkerhet för att utbetalningen komme till överförmyndarens kännedom. Förhållandet vore detsamma även vid andra utbetalningar av omyndigs medel, t. ex. banktillgodohavanden, där förbehåll rörande uttag icke gjorts. Skyddet för den omyndige låge så gott som uteslutande i förmyndarens person, och särskilt i de fall, då förmynderskapet icke inskrivits, torde överförmyndarens under rättande ofta bliva försummat. Enligt sakkunnignämndens uppfattning kunde det icke anses tillfredsställande, att försäkringsmedel kunde till förmyndare utbetalas utan att inom rimlig tid överförmyndaren erhöile kännedom om att utbetalning skett. Vid åstadkommande av ändring i gällande bestämmelser för att avhjälpa denna olägenhet måste emellertid noga beaktas, att icke sådana kontrollåtgärder föreskrevs, att allmänheten och försäkringsbolagen därav oskäligt betungades. Det vore ur både allmänhetens och försäkringsbolagens synpunkt av synnerligt intresse, att icke utbetalandet av förfallet försäkringsbelopp fördröjdes mer än oundgängligen nödvändigt. Detta gällde framför allt utbetalande av livförsäkringar. Det torde i allmänhet eller i varje fall mycket ofta förhålla sig så, att vid ett dödsfall ett trängande behov av att skyndsamt erhålla kontanta medel uppkomme för de efterlevande. En mycket viktig uppgift för livförsäkringen vore att så snabbt som möjligt fylla detta behov. Det vore även av stor vikt att icke allmänheten, genom att försäkringsbolagen tvingades tillämpa alltför rigorösa kontrollåtgärder vid utbetalningar av omyndigas medel, bibragtes den uppfattningen, att försäkringsbolagen gjorde svårigheter med utbetalningen. Det syntes måhända ligga närmast till hands, att frågan om kontroll av utbetalningar till omyndiga ordnades så, att försäkringsbolagen ålades att i varje särskilt fall i efterhand underrätta överförmyndaren eller, om svårighet skulle möta att avgöra vem som vore överförmyndare, förmynderskapsdomstolen om att utbetalning skett. Sakkunnignämnden funne emellertid en dylik lösning av frågan mindre lämplig. Försäkringsbolagen kunde av rent förbiseende underlåta att avisera, eller en avsänd avis komme icke vederbörande tillhanda. En sådan anordning skulle sålunda för allmänheten medföra ett osäkerhetstillstånd, som måste anses mindre önskvärt. Skulle en dylik avisering däremot ordnas på ett så betryggande sätt, att påföljden av försummad avisering bleve skadeståndsskyldighet för försäkringsbolagen, måste aviseringen ske genom mottagningsbevis, stämningsmän eller på annat fullt bevisligt sätt. Ett sådant förfarande skulle emellertid medföra så stora olägenheter och kostnader att detsamma icke borde ifrågakomma. Sakkunnignämnden ansåge, att aviseringen lämpligen kunde ordnas så, att förmyndaren ålades att vid utbekommande av försäkrings- eller återköpsbelopp förete bevis från överförmyndaren att denne medgäve beloppets utbetalande till förmyndaren. Vad som sagts om förmyndare borde givetvis även gälla om god man. Oberoende av vad nu anförts funne sakkunnignämnden, att kontrollåtgärder av angivet slag icke torde vara erforderliga för utfående intill 1,000 kronor av omyndig tillkommande förfallet livförsäkringsbelopp. Även beträffande andra försäkringsbranscher torde ersättningsbelopp i viss omfattning kunna undantagas. Såsom av det anförda framginge ville sakkunnignämnden tillstyrka, att utredning angående ändrad lagstiftning i förevarande hänseende komme till stånd. Därvid torde böra övervägas, huruvida icke motsvarande ändringar vore påkallade jämväl beträffande utbetalning av omyndig tillkommande medel av andra slag.»

För egen del yttrade justitieombudsmannen, efter en redogörelse för gällande bestämmelser:

»Det förut berörda syftet med 1924 års förmynderskapslagstiftning, nämligen att vinna ökad trygghet för att de omyndigas rätt skall bli tillvaragen, har otvivelaktigt uppnåtts. Någon absolut säkerhet i detta avseende har dock icke skapats och torde ej heller kunna genom lagbestämmelser åstadkommas. Vad i ovan omförmälda ärende förekommit synes mig emellertid giva vid handen, att i visst avseende en komplettering av förmynderskapslagen är av behovet påkallad. Saknaden av föreskrift därom, att förfallet försäkringsbelopp ej må till förmyndare utbetalas utan tillstånd av överförmyndaren eller att denne skall erhålla underrättelse om skedd utbetalning, har av klaganden framhållits såsom en lucka i lagen. Vad klaganden härutinnan anfört har synts mig värt beaktande.

Såsom även försäkringsföreningens sakkunnignämnd uttalat kan det icke anses tillfredsställande, att försäkringsmedel kunna till förmyndare utbetalas utan att överförmyndaren inom skälig tid erhåller kännedom om att utbetalning skett. Härigenom kan utan tvivel den omyndiges rätt till försäkringsmedlen lätt äventyras. För en oärlig förmyndare torde det nämligen under sådana förhållanden ofta icke vara någon större svårighet att utan upptäckt själv tillgodogöra sig vad han på grund av försäkring uppburit för sin myndling. Det synes mig därför vara synnerligen angeläget, att särskilda åtgärder vidtagas för att i det hänseende, varom här är fråga, åstadkomma ett så effektivt skydd för de omyndigas tillgångar i försäkringsmedel, som utan alltför stora olägenheter i andra avseenden låter sig göra.

Enligt sakkunnignämndens mening bör frågan lämpligen lösas så, att skyldighet stadgas för förmyndare att vid utbekommande av försäkrings- eller återköpsbelopp förete bevis från vederbörande överförmyndare om dennes tillstånd till beloppets utbetalning. För detta förslag synas goda skäl tala. I överensstämmelse med vad som gäller beträffande undantag från skyldigheten att vid insättning av kontanta penningmedel i bankinrättning göra förbehåll om överförmyndarens tillstånd till uttagning torde dock, på sätt sakkunnignämnden ifrågasatt, lämpligen kunna medgivas rätt för förmyndare att utan sådant tillstånd uppbära intill 1,000 kronor av omyndig tillkommande förfallet försäkringsbelopp. Härutinnan torde hänsyn böra tagas till den omständigheten, att understundom behov kan föreligga för förmyndaren att skyndsamt erhålla medel för sådana utgifter för den omyndiges räkning, som ej tåla uppskov.

Vad här ovan sagts om förmyndare och omyndig äger givetvis motsvarande tillämpning i fråga om god man och den, för vilken god man förordnats.

Då, såsom av det anförda framgår, det synes önskvärt, att en utredning av ifrågavarande spörsmål kommer till stånd, får jag, med stöd av den befogenhet min instruktion lämnar mig, i underdånighet till Eders Kungl. Maj:t framlägga ovanberörda förhållanden och synpunkter, till den åtgärd Eders Kungl. Maj:t må finna framställningen föranleda.»

Med föranledande av justitieombudsmannens framställning inkom därefter överförmyndaren i Uppsala stad, professor Åke Holmbäck, den 23 januari 1936 med en den 21 januari samma år daterad framställning till statsrådet och chefen för justitiedepartementet. Han berörde de av försäkringsföreningens sakkunnignämnd omnämnda barnförsäkringarna.

Med utgångspunkt från, att en överförmyndare blott skulle äga att taga befattning med hos domstolen inskrivna förmynderskap, hemställde han — för att besvär och utgifter skulle undvikas — att, om far eller mor ville såsom förmyndare belåna en å hans barn ställd försäkring och lånesumman understeg t. ex. 200 kr., vederbörande överförmyndare skulle, om han visste, att förmyndaren och den omyndige hade sin bostad inom hans distrikt, kunna ge sitt tillstånd utan att någon inskrivning av förmynderskapet skett.

Vid 1937 års riksdag väckte därefter Holmbäck i riksdagens andra kammar motion (nr 55) angående en partiell kompletterande revision av förmynderskapslagstiftningen. Han upptog därvid utom det önskemål, han framställt i januari föregående år, önskemålen, att kapitalbelopp, som utföll å omyndig tillhörig, spärrad värdehandling borde av banken insättas å spärrad räkning och att omplacering av omyndiges medel, som låge i spärrade värdehandlingar, borde ske genom vederbörande bank. Holmbäck anförde emellertid ytterligare:

»Då ett förmynderskap för en underårig blir föremål för inskrivning, komma i regel bouppteckning och arvskifte att inlämnas till överförmyndaren. Dessa handlingar bilda sedan utgångspunkten för kontrollen över förmyndarens förvaltning. Då förmynderskap anordnas för t. ex. en person, som blivit sinnessjuk, skapas åter motsvarande utgångspunkt genom att förmyndaren till överförmyndaren inger en förteckning å den omyndiges egendom. Några stadganden motsvarande reglerna om förrättande av bouppteckning efter död person finnas ej beträffande denna förteckning, utan förmyndaren upprättar den utan någon kontroll. Ett fall har förekommit, då en förmyndare helt enkelt utelämnat en tillgång, som den omyndige ägde. Kanske först efter många år, om ens någonsin, upptäckes detta. Man skulle kunna ifrågasätta, att rätten finge möjlighet att för nu nämnda förmynderskap förordna om upprättande av en verklig bouppteckning, som underskrevs av de närmaste släktingarna eller andra personer.»

I fortsättningen av motionen yttrade Holmbäck:

»Den lista på önskemål jag nu givit skulle kunna förlängas. Ett önskemål vore en föreskrift att förmyndaren måste nedsätta värdehandlingar i öppet förvar i bank, om värdet överstege 1,000 och ej som nu först 2,000 kronor, ett annat, att laglig möjlighet funnes för överförmyndaren att i vissa fall spärra omyndigs medel genom ett meddelande direkt till banken (vilket emellertid är en svårlöst fråga), ett tredje, att bankerna skulle vara skyldiga att sända överförmyndaren, med vilken de redan enligt gällande regler äro skyldiga att stå i korrespondens (se 2 § 7 mom. i lagen om vård av omyndigs värdehandlingar och jfr 6 § samma lag), avskrift av förvaringsbevis å deponerade värdehandlingar, ett fjärde, att överförmyndaren finge underrättelse om, när boskillnad äger rum mellan äkta makar, av vilka den ena är omyndig, detta för att sätta överförmyndaren i tillfälle att kontrollera, att bodelning sker. Redan det anförda torde emellertid hava motiverat önskemålet om en viss revision av förmynderskapslagstiftningen.»

I utlåtande nr 36 angav första lagutskottet, att den år 1924 genomförda lagstiftningen på förmynderskapsrättens område i stort motsvarat de förväntningar, man ställt på densamma. Efter att hava hänfört sig till de ovan nämnda framställningarna fortsätter emellertid utskottet:

»I motionen framföres — förutom det önskemål som enligt vad nyss nämnts redan dragits inför Kungl. Maj:t — ett antal frågor av olika betydelse, huvudsakligen avseende att bereda ökat skydd för de omyndiga. En del av dessa frågor ha redan vid den nya förmynderskapslagstiftningens tillkomst varit föremål för ingående överväganden. Det kunde vid sådant förhållande synas mindre lämpligt att så snart efteråt åvägabringa en ändring av de regler som framgått av nämnda prövning. Märkas bör emellertid att det här huvudsakligen gäller vissa formella detaljföreskrifter, vilka även om de ingå som ett led i kontrollsystemet för förmynderskapsvården likväl äro var för sig tämligen fristående. Och de nyssberörda betänkligheterna mot en så snar lagrevision torde vika, därest den hittills vunna erfarenheten otvetydigt skulle giva vid handen att en eller annan mindre jämkning i eller komplettering av ifrågavarande bestämmelser skulle medföra en väsentligt ökad trygghet eller en avsevärd förenkling.

Utskottet anser sig icke böra ingå på ett närmare bedömande av det berättigade i de olika av motionären framställda kraven. Emellertid har av den prövning utskottet underkastat desamma framgått, att de åtminstone till en del torde vara värda beaktande. Så mycket hellre som vissa frågor angående förmynderskapslagstiftningen redan dragits under Kungl. Maj:ts prövning, vill utskottet därför ansluta sig till tanken att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t anhålla om en översyn av föreskrifterna angående förmynderskapskontrollen. Därvid torde det vara lämpligt, att tillfälle lämnas dem som under den gångna tiden närmast ha haft hand om förmyndarvård och förvaltning av omyndigas medel att giva del av vunnen erfarenhet samt framställa därav påkallade önskemål.»

På grund av vad så anförts hemställde utskottet, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville i enlighet med de av utskottet ovan angivna riktlinjerna låta verkställa en översyn av den gällande förmynderskapslagstiftningen samt för riksdagen framlägga det eller de förslag som därav kunna föranledas. Under åberopande av utlåtandet, vilket av riksdagen godkänts, avlät riksdagen den 24 april 1937 skrivelse (nr 194) i ärendet till Konungen. Den 26 november 1937 fann Kungl. Maj:t gott bemyndiga chefen för justitiedepartementet att tillkalla en sakkunnig att inom departementet biträda vid den av riksdagen begärda utredningen, varefter Holmbäck den 29 november 1937 tillkallades att såsom sakkunnig inom departementet biträda vid ifrågavarande utredning.

Ytterligare torde här böra antecknas följande. Den 28 mars 1938 tillkallade chefen för justitiedepartementet, med stöd av ett i statsråd den 12 mars 1938 givet bemyndigande, ordföranden i arbetsdomstolen f. d. justitierådet Arthur Lindhagen och advokatfiskalen i Svea hovrätt numera häradshövdingen Ernst Aderlund att såsom sakkunniga inom departemen-

tet biträda med utredning angående omorganisation av förmynderskapsvården i Stockholm och övriga av chefen för justitiedepartementet i anförande den 12 mars 1938 till statsrådsprotokollet berörda förhållanden. Den 9 oktober 1939 har chefen för justitiedepartementet förordnat professor Åke Holmbäck att i Lindhagens ställe biträda med ifrågavarande utredning.

Vissa åtgärder i fråga om två förmynderskap, som hört under Stockholms förmyndarkammare, ha givit anledning till beslut av Kungl. Maj:t i statsrådet den 8 april, den 20 maj och den 30 december 1938. Åtgärderna i fråga ha varit föremål för utredning genom justitiekanslersämbetet, och ämbetets utredning jämte därtill hörande bilagor samt de av Kungl. Maj:t fattade besluten ha publicerats genom det av justitiedepartementet utgivna arbetet »Justitiekanslersämbetets utredning rörande vissa åtgärder vid förvaltningen av P. Unmans och G. Unmans egendom under deras omyndighet I (1938) och II (1939)».

Vid 1938 års riksdag väcktes i andra kammaren en motion (nr 334) av herr Cruse m. fl. vari hemställdes att riksdagen ville hos Kungl. Maj:t anhålla om utredning och förslag angående ökat skydd för omyndiga genom att göra det allmänna i någon form ansvarigt för medel, som på grund av lagbestämmelser underkastas det allmännas kontroll. Motionärerna hänförde sig därvid till två Kungl. Maj:t domar den 24 mars 1937 (N. J. A. 1937 A 157, 158), varigenom talan ogillats mot kronan och Stockholms stad, vid vars rådhusrätt förmynderskapen voro inskrivna, om skadestånd för försummelse av överförmyndare. Motionen avstyrktes av första lagutskottet (utlåtande nr 32). Något direkt ansvar för förmyndarnas åtgöranden kunde icke rimligen förekomma. Då det gällde fel och försummelser från en överförmyndares sida, varigenom förmögenhetsförlust tillskyndats en omyndig, kunde åter skäl förvisso anföras för att det allmänna i en eller annan form skulle svara för förlusten, åtminstone i den mån denna icke kunde av överförmyndaren gottgöras, men spørsmålet sammanhänge — såsom motionärerna själva framhållit — med den större frågan om det allmännas ansvar för sina organs åtgärder i tjänsten. Spørsmålet om en lagstiftning, genom vilken det allmännas ansvar för överförmyndares försummelser fastsloges, syntes utskottet böra upptagas i det större sammanhanget, men utskottet fann icke skäl föreligga att i anledning av den nu förevarande motionen med dess jämförelsevis begränsade syfte föreslå riksdagen att hos Kungl. Maj:t begära utredning om en så vittutseende fråga som den, om statens och kommunernas ansvar i allmänhet för befattningshavares tjänsteåtgärder. Mot utskottets utlåtande anfördes reservation av herr Thorwald Bergquist, som inom utskottet yrkat, att utskottet i anledning av motionen måtte föreslå riksdagen att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om utredning om stats och kommuns ansvar för medel, som omhänderhavas och kontrolleras av dess organ, samt för

riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kunde föranleda. Utskottets hemställan bifölls emellertid av riksdagen.

Vid 1939 års riksdag avgavs proposition (nr 180) i anledning av tre fall av förskingringar av förmyndarmedel, av vilka två varit föremål för Kungl. Maj:ts ovannämnda domar den 24 mars 1937. I propositionen konstaterade statsrådet och chefen för justitiedepartementet, att varken kronan eller Stockholms stad — även den tredje förskingringen hade möjliggjorts genom förfarande från samme överförmyndare, vars åtgärder varit bakgrunden till de två domarna av den 24 mars 1937 — enligt lag vore pliktig att ersätta de förskingrade beloppen. Vid flera tillfällen hade inom riksdagen väckts fråga om införande av vidgat ansvar för befattningshavares åtgärder, men denna fråga vore av mycket betydande räckvidd och innan statsmakterna toge ställning till densamma torde sålunda en ingående utredning vara nödvändig. Uppenbart vore emellertid att starka billighets-skäl kunde åberopas för att staten under vissa förutsättningar iklädde sig ett sådant ansvar. Statsrådet och chefen för justitiedepartementet fann, att i de förevarande fallen billighetsskäl talade för ett ingripande från statens sida och hemställde om förslag till riksdagen om vissa belopp i ersättning till de personer, som drabbats av förskingringarna. Statsrådets förslag bifölls av Kungl. Maj:t och den avlåtna propositionen, som tillstyrktes av statsutskottet (utlåtande nr 245), bifölls av båda kamrarna.

Den 28 juli 1939 har till slut statsrådet och chefen för justitiedepartementet, jämlikt Kungl. Maj:ts samma dag givna bemyndigande, tillkallat fiskalen Bengt Petri att såsom sakkunnig inom departementet biträda med en förberedande utredning rörande det allmännas skyldighet att svara för skada, som uppkommit genom fel eller försummelse av tjänstemän.

KAP. III.

Vissa synpunkter på frågan om en reform av förmynderskapslagstiftningen.

Det framgår redan av vad som angivits i föregående kapitel, att mitt uppdrag att utarbeta förslag till nya regler på förmynderskapsrättens område, går tillbaka till riksdagens skrivelse den 24 april 1937, vilken i sin tur ansluter sig till första lagutskottets utlåtande nr 36 samma år. Häri ligger, att jag har att utarbeta förslag till skärpt förmynderskapskontroll på särskilda punkter men icke till regler, som skulle lägga om den svenska förmynderskapsrätten efter helt nya linjer. Den tanke, vilken ligger till grund för det mig anförtrodda uppdraget, torde kunna karakteriseras så, att man bör konsekvent fullfölja de principer, å vilka 1924 års lagstiftning vilar. 1924 års lagstiftning bröt skarpt mot den tidigare rätten. Det var då helt naturligt, att man icke med än större skärpa genomförde de grundsatser, å vilka man lät den svenska förmynderskapslagstiftningen vila. Sedan emellertid 1924 års förmynderskapslagstiftning varit gällande i närmare 15 år och man alltså hunnit vänja sig vid de nya reglerna, är det lika naturligt, att man ytterligare genomför de intentioner, å vilka dessa regler äro byggda.

Den allmänna uppmärksamhet, som de förmynderskapsrättsliga reglerna under de sista åren tillvunnit sig, gör det emellertid lämpligt att jag för eventuellt kommande utredningar tager upp till diskussion några frågor av central räckvidd. Dessa frågor röra de objekt, i vilka förmyndarmedel böra placeras, utseendet av överförmyndare samt införande av ansvar för stat eller kommun för förmyndarmedel.

A. De objekt, i vilka förmyndarmedel böra placeras.

De redan (ovan s. 36) berörda reglerna i FL om huru förmyndarmedel skola placeras, finnas i lagens 8 kap. 4 §. Detta lagrum ger — närmare angivet — vid handen, att omyndigs medel böra placeras i obligationer, i fordran, som inskrives eller inskrivits i statsskuldboken, eller i inteckningar i fast egendom eller ock insättas i postsparbanken, i sparbank eller ock för längre tid i annan bank. Närmare stadganden äro, jämlikt före-

skrift i FL, givna i KF den 21 november 1924 med särskilda bestämmelser om anbringande av omyndigs medel. Den grundsats, å vilken dessa regler vila, är tydligen, att omyndiges medel äro bäst förvarade, om de anbringas i penningfordringar, oavsett om dessa fordringar förfalla till betalning kanske långt efter det den omyndige blir myndig, eller eventuellt aldrig kunna sägas upp från långgivarens sida. Utgångspunkten är därvid, att kronans värde är relativt stabilt och att den omyndige alltid får ersättning för sina penningar, d. v. s. aldrig gör en penningförlust, om han blott får ränta på sina medel. Dessa förutsättningar bliva emellertid förändrade, om kronan icke längre är bunden vid guldmetall eller annat värde utan man har att röra sig med en fri valuta, som kan tillåtas sjunka på grund av allmänna överväganden av t. ex. handelspolitisk art — där den icke sjunker på grund av att man, under en tid av utomordentligt stora statsutgifter, icke kan balansera budgeten eller av annan orsak. De bliva ytterligare förändrade, om räntan icke är något så när stabil utan man rör sig med i hög grad skiftande räntesatser. Några siffror från den svenska obligationsmarknadens utveckling under de senaste årtiondena skola belysa dessa sistnämnda förhållanden.

1914 och 1916 emitterades två statslån med 5 % räntefot till en emissionskurs, som något växlade men kan sägas hava uppgått till 99 à 100 %. Köpkursen på dessa lån hade den 1 juli 1920 nedgått till 82 $\frac{3}{4}$ resp. 83 %. Den 11 oktober samma år hade köpkurserna gått ned till 73 $\frac{1}{2}$ resp. 71 %. Den myndling, vars tillgångar voro placerade i obligationer tillhörande dessa lån, förlorade 30 % av lånebeloppen, om vid sistnämnda tidpunkt obligationerna av en eller annan orsak måste förvandlas i penningar. Sedermera sjönko räntesatserna och i följd därav stego obligationslånen, men ännu i november 1921 utgjorde köpkursen blott c:a 88 %. I maj 1922 voro de båda statslånen uppe i pari.

1894 utgavs ett 3 % svenskt statslån till en kurs av 89 $\frac{1}{2}$ %. Den 25 november 1921 stod detta lån i en köpkurs av 58 $\frac{1}{2}$ % och den 6 maj 1922 i en köpkurs av 70 %. Den myndling, vars tillgångar voro placerade i detta lån, förlorade även högst betydande belopp, om obligationerna måste förvandlas i penningar i november 1921. Huru stor förlusten skulle blivit, om realisationen måst äga rum i oktober 1920, upplysa icke de tryckta fondbörsmeddelandena, men en jämförelse med kursen för 5 % statsobligationer visar, att 3 % obligationerna då måste hava stått under 50 %. Under tiden för de fallande räntorna under 1930-talet började obligationerna småningom att stiga mot pari och noterades i februari 1936 i 101 %.

Av de givna exemplen — särskilt av vad som angivits rörande 1894 års statslån — framgår att även s. k. guldkantade obligationer äro synnerligen variabla placeringspapper med stora riskmoment. En obligation med lång löptid tillförsäkrar sin innehavare en fix ränta för avsevärd tid framåt. Vill man sätta såsom förmyndarförvaltningens mål, att den

omyndige vid sitt myndigblivande skall hava sina tillgångar placerade så att han för lång tid framåt får en fast ränta, äro obligationer ett utmärkt placeringsmedel. Men vill man i stället sätta som förvaltningens mål, att den omyndige vid sitt myndigblivande skall kunna disponera en minst lika stor summa, som han t. ex. tidigare ärvt, för att med denna summa bekosta sin vidare utbildning, börja en affärsrörelse, starta en fabrik o. s. v., är en placering i obligationer mindre lämplig. Är räntesatsen i samhället högre, då obligationerna måste realiseras än då de förvärfvades, gör deras ägare en kapitalförlust. Skulle en omyndigs medel vid i t. ex. augusti 1939 gällande räntesatser placerats i 3 % obligationer och måste obligationerna sedermera realiseras under en period, då den gällande räntan är så hög som i oktober 1920, förlorar den omyndige halva sitt kapital.

Någon ändrad lagstiftning av civillags natur torde emellertid trots vad nu sagts knappast vara behöfvlig. En allmän lagstiftning avseende för förmynderskapsmedlens vidkommande en flykt från kronvärderna kan icke komma i fråga. 8 kap. 4 § FL ger möjlighet att välja mellan olika placeringsmöjligheter och fastslår därför icke placering i obligationer och inteckningar såsom nödvändigt. 8 kap. 5 § FL ger även möjlighet att placera medel på annat sätt än i 8 kap. 4 § förutsättes.

Däremot skulle kunna upptagas till övervägande att i administrativ väg gäves vissa andra regler än som nu finnas. KF 21 november 1924 skulle kunna tänkas böra omarbetas i sådan riktning, att den även gäve förmyndarne och överförmyndarne anvisning å olika sätt att placera förmyndarmedel. Då det gäller omyndige, som inom kortare tid bliva myndiga, bör placering uppenbarligen ske så att placering i långfristiga obligationer eller på längre tid bundna inteckningar undvikes. För dessa omyndige är det av vikt att vid myndigblivandet äga sitt kapital disponibelt. Placering i bank (särskilt sparbank) bör för dessa omyndige bliva det kanske främsta sättet för medels anbringande. Då det gäller andra omyndiga, särskilt obotligt sinnessjuka, synes åter huvudändamålet med förvaltningen vara att tillförsäkra de omyndige en fix ränta. Placering i obligationer eller på längre tid bundna inteckningar blir då att föredraga.

B. Utseende av överförmyndare.

I den kungliga propositionen till 1924 års riksdag med förslag till förmynderskapslagstiftning föreslogs, att överförmyndarne skulle utses av rätten och att deras distrikt skulle utgöras av stad, i vilken rådhusrätt finnes (dock med möjlighet att fördela en stad mellan flera överförmyndare), och eljest av tingslaget. Vid riksdagsbehandlingen ändrades propositionens regler dithän, att valet av överförmyndare anförtröddes åt de kommunala myndigheterna och att i orter, som lyda under häradsrätt,

kommunen i regel skulle utgöra distrikt för överförmyndaren. 1924 års lag bygger på dessa grundsatser. Till stöd för den förändring, vilken företogs i propositionens regler, anförde första lagutskottet, att det vore av synnerligen vikt att kontrollen över förmyndarna utövades av personer, för vilka allmänheten hade förtroende och vilka å sin sida kunde förväntas fullt förstå dess behov, att med det i propositionen föreslagna tillsättnings sättet en viss fara för byråkratisering förefunnnes samt att, om områdena för överförmyndarne bleve större, kontrollorganets personliga kontakt med förmyndarnes och myndlingarnes förhållanden skulle i viss mån försvåras.

Sedan nu förmynderskapslagstiftningen av 1924 varit i kraft ett femtontal år, torde det uttalandet kunna göras, att de farhågor, man 1924 på några håll anknöt till den av riksdagen vidtagna ändringen i den kungliga propositionen, visat sig överdrivna. Överförmyndarorganisationen har i stort sett visat sig fungera tillfredsställande. De brister i skyddet för omyndigs medel, som upprört den svenska allmänna opinionen, ha icke haft sin rot i att överförmyndarne varit kommunalvalda. Å andra sidan kan det emellertid icke förnekas att det på landsbygden på några håll finnes behov av mera kvalificerade överförmyndare. Stundom torde detta icke kunna ernås utan att flera distrikt sammanslås till ett.

Vid en reform i riktning av att med eller utan ökning av distriktens storlek skapa ett medel att få mera kvalificerade överförmyndare, måste emellertid en synpunkt beaktas: mera kvalificerade överförmyndare torde man icke ha möjlighet att erhålla, om man icke kan erbjuda dem ett tillräckligt arvode.

Överförmyndare uppbär för närvarande 1 % av myndlings behållna inkomst, där denna icke uppgår till mer än 200 kr., och eljest 2 %, med ett maximum av 1,000 kronor från ett och samma förmynderskap. I realiteten betyda dessa stadganden, att överförmyndaren från det stora flertalet förmynderskap erhåller ett blott obetydligt arvode. Vid de flesta förmynderskapen ligga myndlingens inkomster väsentligt under 200 kronor pr år, och överförmyndarens arvode från vart och ett av dem uppgår i måhända flertalet fall till blott några öre eller till ingenting alls. Även från åtskilliga förmynderskap, där kapitaltillgång finnes, har överförmyndaren ingen eller blott ringa inkomst. Om t. ex. far- eller morföräldrar förordnat, att förmögenhet skall tillfalla barnbarnen såsom desas egendom men att barnbarnens föräldrar under sin livstid skola erhålla inkomsterna av förmögenheten, uppstår en förmögenhetsmassa, som otvivelaktigt måste kontrolleras av överförmyndaren men som icke för denne medför något arvode. Den ersättning för sitt arbete, överförmyndaren erhåller, kommer i följd härav att utgå från ett fåtal förmynderskap, i vilka finnas större inkomster; de större förmynderskapen äro med andra ord belastade med avgifter, som täcka överförmyndarens arbete även med

de smärre förmynderskapen, d. v. s. de äro beskattade till de smärre förmynderskapens förmån. Detta är icke blott orättvist — det arbete, överförmyndaren har att nedlägga å ett större förmynderskap, kan stundom, särskilt då en bank sköter den reella förvaltningen, vara rätt obetydligt i förhållande till det arvode han får för just detta förmynderskap — utan det medför en olämplig nyckfullhet i överförmyndarens inkomster från överförmynderiet. Om överförmyndaren överhuvud erhåller skälig ersättning för sitt arbete, är beroende på, om i hans distrikt finnes en eller annan större förmögenhet, som står under förmyndarvård. I de smärre städerna och å landsbygden äro dessa förmögenheter så fåtaliga, att överförmyndaren måhända som regel får fullgöra sitt uppdrag, vilket även är förenat med ett betydande ekonomiskt ansvar, utan att erhålla nämnvärd ersättning.

Större och säkrare arvoden åt överförmyndarne betyda emellertid ökade utgifter för stat eller kommun eller för bäggedera. Så länge överförmyndare utses av kommunerna, ter det sig mest naturligt att utgifterna läggas å dessa. Redan enligt den gällande lagstiftningen ha kommunerna möjlighet att gripa in: de kunna tillerkänna en överförmyndare ett fast arvode mot att han till kommunen avstår från de inkomster, han erhåller från de förmynderskap, som stå under hans tillsyn, eller också lämna bidrag till arvode åt överförmyndaren och till de med hans verksamhet förenade kostnaderna (3 kap. 13 § FL). En eventuell ny lagstiftning torde då böra vila på den grundsatsen, att kommunerna skulle tvingas att giva arvode åt överförmyndare. Skulle man införa stadganden om att överförmyndare skola utses av rätten, torde åter statsmedel böra ställas till disposition, vilket också förutsattes i 1924 års kungliga proposition med förslag till ny förmynderskapslagstiftning. Under de förhållanden, som för närvarande äro rådande, och med den belastning av de skattedragande, vilken därigenom uppstår, torde det emellertid icke vara lämpligt att söka genomföra arvoden åt överförmyndare vare sig genom nya anslag på kommunernas stater eller på riksstaten.

C. Införande av ansvar för stat eller kommun för förmyndarmedel.

Vid diskussionen av denna fråga bör till en början beaktas, att förmyndarvården omfattar ett stort antal sinsemellan mycket skiljaktiga åtgärder. Det vanligaste fall, då fråga uppstår om förmyndarförvaltning, är då någon anförvant till en underårig — far, mor eller annan person — har dött och efterlämnat egendom åt honom. Den första åtgärd, förmyndaren då har att vidtaga, är att jämte myndlingens meddelägare i boet realisera och skifta detta. Realisationen består till stor del i en serie åtgärder, som måste vara föremål för fritt bedömande. För spørsmålet, om

en affärsverksamhet skall fortsättas under tiden fram till arvsförfärd, om ett avgivet bud på en fast egendom skall antagas, om ett skifte skall äga rum utan lottning och i så fall på vilket sätt, kunna överhuvud icke givas några närmare regler. Besluten måste bero på lämplighetsavgöranden i de särskilda fallen av förmyndaren och eventuellt dessutom av honom överordnade organ. Även under den senare förmynderskapstiden har förmyndaren att fatta en mängd avgöranden av lämplighetsnatur: huru en av myndlingen ärvd affärsrörelse skall skötas, huru myndlingens penningtillgångar skola placeras eller omplaceras o. s. v. Ofta är det synnerligen lämpligt att förmyndaren i samråd med överförmyndaren utnyttjar lagens undantagsregler för placering av förmyndarmedel. Om en till åren kommen far eller mor, vilken äger förmögenhet av betydande mått, förklaras omyndig och han redan genom lån eller förtida arv faktiskt givit sina äldre barn medel att börja en självständig verksamhet, bör det icke finnas hinder mot att ett motsvarande belopp utlånas åt även de yngre barnen, om alla barnen äro villiga därtill och lånet icke åstadkommer någon avsevärd förändring i den omyndigförklarades ekonomiska ställning. Det kan stundom vara av vikt, att en omyndig tecknar aktier i ett familjebolag, som bildas för förvaltningen av egendom, i vilken han har del. Under en period av mycket låga räntor, såsom under de senaste åren, kan det vara lämpligt att placera en mindre del av en omyndigs förmögenhet i goda aktier o. s. v. Att ikläda stat eller kommun ett ekonomiskt ansvar för dylika lämplighetsavgöranden torde icke kunna ifrågakomma.

Det fall, då man åter skulle kunna överväga införandet av ett ansvar för stat eller kommun för förmynderskapsmedel, är beträffande brottsliga eller på vårdslöshet beroende gärningar från de av rätten utsedda förmyndarnas (gode människors) sida, särskilt om dessa möjliggjorts genom medbrottslighet från överförmyndarens sida eller försummelse av honom. Närmast skulle man då lägga ansvaret på kommunerna, vilka utse överförmyndarna, så vida man icke vill låta överförmyndarna för framtiden utses av statsorgan.

Enligt vad ovan (s. 45) angivits har inom justitiedepartementet ur mera allmänna synpunkter upptagits frågan om stats och kommuns ansvar för sina befattningshavares åtgärder. Vid denna undersökning blir det tillfälle att upptaga även förevarande spörsmål till ingående dryftning. Problemet om det allmännas ansvar för förmyndare, gode män och överförmyndare komme då att behandlas i det sammanhang, som förut-sattes av 1938 års riksdag (ovan s. 44). Utan vidare är det emellertid tydligt att betydande svårigheter äro förbundna med genomförande av ett ansvar för stat eller kommun för förmyndare och överförmyndare. Storleken av de förpliktelser, vilka det allmänna skulle åtaga sig, vore det knappast möjligt att på förhand bestämma, och man skulle alltså här för staten eller kommunerna få betydande riskmoment. Särskilt framträdande

blir detta, om man låter statens eller kommunernas ansvar för förmyndarnes och överförmyndarnes åtgärder avse icke blott brottsliga handlingar utan även vårdslöshet. Om stat eller kommun skola stå i ansvar för förluster, som kunde träffa omyndige genom brottsligt eller vårdslöst förfarande från förmyndarens eller överförmyndarens sida, då bör stat eller kommun på grund av dessa stora risker hava andra möjligheter än nu att själv genom sina organ handhava förvaltningen av de omyndiges penningar eller värdehandlingar, i fråga om vilka möjligheter till förlust för de omyndige äro störst. Det kan t. ex. icke vara riktigt att ålägga en kommun ett ansvar för en förmyndare, vilken kommunen icke väljer själv och som kanske utses på grund av släktskap med den omyndige, eller då förmyndaren är myndlingens far, mor, adoptivfar eller adoptivmor, i vilka fall förmyndaren är utpekad av lagen såsom förmyndare. Införande av ett ansvar för stat eller kommun för förmyndarmedel torde böra ske under förutsättning av att kommun eller stat får en verklig förvaltningsrätt över omyndiges penningar och värdehandlingar. Man bör med andra ord i detta fall införa regler motsvarande antingen de danska eller de norska grundsatserna för förvaltning av omyndiges penningar och värdehandlingar.

De danska reglerna med deras starka centralisation avvisades i Norge under förarbetena till 1927 års norska förmynderskapslag och torde ej heller lämpa sig för ett så vidsträckt land som vårt. De danska reglerna skulle överflyttade till Sverige betyda, att i Stockholm skulle upprättas en stor kassa med en förvaltning av åtskilliga hundratals millioner kronor och omfattande hela landet. Med säkerhet skulle detta i Sverige te sig såsom otympligt. Vad som skulle kunna diskuteras vore en form av förmyndarförvaltning, motsvarande de gällande norska reglerna.

De norska reglerna innebära i realiteten att å de särskilda orterna upprättas förmyndarkammare. Tanken att å de särskilda orterna upprätta förmyndarkammare upptog lagberedningen till dryftande i det förslag, som förde fram till 1924 års förmynderskapslagstiftning. I sitt betänkande yttrar beredningen¹, sedan den tidigare refererat äldre svenska förslag till införande av förmyndarkammare:

»Förslagen om inrättande av förmyndarkamrar avsågo ursprungligen inrättande av förvaltningsmyndigheter av helt eller övervägande kommunal karaktär. Såsom förvaltningsområde föreslogs än kommunen, än härad eller tingslag, än landstingsområde eller län. I senare förslag har i allmänhet avsetts inrättande av statsanstalter. Då i de tidigare förslagen om inrättande av kommunala förmyndarkamrar i regel endast personligt ansvar för omhändertagda medel ifrågasattes för förmyndarkamrarnas medlemmar, måste det medgivas — vilket även inom riksdagen framhölls — att säkerheten för de omyndigas medel enligt dessa förslag ej blev betryggande. Om åter för-

¹ Lagberedningens förslag till ärvdabalk I s. 122 ff.

valtningen av de omyndigas penningmedel och värdehandlingar anförtroddes åt anstalter under statens eller kommunens garanti, vunnos visserligen full trygghet för dessa tillgångar. Men tryggheten skulle vinnas endast med betydande offer såväl från det allmännas som från de omyndigas sida. Inrättandet av sådana anstalter — vare sig det inrättades en särskild anstalt för vart län eller en centralanstalt för riket med avdelningskontor i de särskilda länen — skulle kräva betydande kostnader, som måste fördelas mellan det allmänna och de omyndiga själva. Allmänna medel kunna möjligen tagas i anspråk till förmån för mindre bemedlade omyndiga, men det kan icke lämpligen sättas i fråga, att allmänna medel skola anlitas för bestridande av kostnaderna för förvaltningen av omyndigas tillgångar, där dessa äro av större betydenhet. Kostnaderna böra i dylika fall helt utgå av de omyndigas medel. Då inrättandet av förmyndarkamrar skulle medföra, att en väsentlig del av förmyndarnas arbetsbörda komme att överflyttas från förmyndarna till förmyndarkamrarna, skulle visserligen en avsevärd del av det nuvarande förmyndararvodet kunna övergå till förmyndarkamrarna. Men den statistiska utredningen rörande de omyndigas förmögenhetsförhållanden, som verkställes på begäran av lagberedningen, utvisar, att de belopp, som på denna väg kunna vinnas, ej på långt när förslå till bestridande av kostnaderna för inrättande av sådana anstalter. De omyndigas tillgångar måste således i avsevärt högre grad belastas, för att tillräckliga medel skulle erhållas härför, än som sker genom nuvarande förmyndararvoden. Om vidare kommunal eller statlig garanti skulle givas för de medel, som överlämnades till förmyndarkamrarnas förvaltning, måste reglerna för deras förvaltning i så hög grad tillgodose säkerhetskravet, att en avsevärd nedgång av de omyndigas inkomst av sin förmögenhet ej skulle kunna undvikas. Införandet av en ordning, som skulle betunga de omyndigas förmögenhet med vida större förvaltningskostnader än för närvarande och samtidigt vålla minskning av deras inkomster, måste naturligen väcka allvarliga betänkligheter. För det stora antalet omyndiga, vilkas inkomster alls icke eller endast med svårighet räcka till bekostande av deras underhåll och uppföstran, skulle sålunda ökad fara uppkomma för kapitalets förtärande. I vårt vidsträckta land skulle vidare kommunikationen emellan förmyndaren och en ofta avlägsen förmyndarkammare medföra avsevärt besvär och förvisso hos mången i ej ringa mån öka den redan befintliga obenägenheten att åtaga sig förmynderskap. Kommunikationen mellan förmyndaren och förmyndarkammaren skulle även understundom medföra avsevärda kostnader, som ock skulle komma att drabba den omyndige. Det kan ej heller förväntas, att förmyndarkamrar med plikt att förvalta omyndigas penningmedel och värdehandlingar skulle kunna taga samma hänsyn till omständigheterna i de särskilda fallen som en förmyndare. Synnerligen ofta är en omyndig på grund av arv delägare i en flera stärbhusdelägare tillhörig affärsrörelse eller annat gemensamt företag, och förvisso skulle i sådant fall en ganska stark benägenhet att kräva realisation av den omyndiges andel och penningarnas inbetalande till förmyndarkammaren komma att göra sig gällande. En tendens att kräva omyndigs tillgångar förvandlade i värdepapper skulle uppstå, som ej sällan skulle komma att stå i strid med den omyndiges välförstådda intresse och dessutom kunna medföra stora olägenheter för honom närstående personer och även hava ogynnsamma verkningar av allmän ekonomisk räckvidd. Med hänsyn till det anförda har beredningen ej ansett sig böra föreslå, att förvaltningen av omyndigs medel överflyttas till förmyndarkamrar. Dessutom håller beredningen före, att de med förvaltning

genom förmyndarkamrar förbundna fördelar kunna utan ovan angivna olägenheter i huvudsak vinnas även med förvaltningens bibehållande hos förmyndaren.»

De skäl, å vilka lagberedningen i detta yttrande åberopat sig för att avvisa tanken att upprätta förmyndarkammare, äro särskilt två. Dels skulle införandet av förmyndarkammare ställa sig dyrbart och dels kan man på andra vägar vinna samma fördelar som med dem. De åtgärder, beredningen i sistnämnda hänseende föreslog, ha sedermera genom 1924 års förmynderskapslagstiftning förts igenom. Beredningens motivering mot att genomföra ett system med förmyndarkammare finner även jag avgörande. Motiveringen träffar emellertid icke den tanken, att i de större städerna, där dels förmynderskapen äro så många och stora, att de skulle kunna ekonomiskt — i varje fall med visst stöd av kommunen — motivera upprättandet av en förmyndarkammare, och där på grund av befolkningens talrikhet och förekomsten av rikedom överblickandet av förmynderskapen är särskilt svårt, förmyndarkammare skulle kunna upprättas. Man skulle kunna tänka sig att efter beslut av de särskilda kommunerna samt kunglig bekräftelse därå i de större städerna upprättades förmyndarkammare. I realiteten innebure detta, att man komme fram till regler, vilka vore mycket närbesläktade med de norska reglerna om överförmynderi med fast formann. Då skulle vidare av någon del av räntan från de kammaren anförtrodda medlen kunna skapas säkerhetsfonder att tjäna som en garanti för de av kammaren förvaltade medlen i allmänhet, och i sista hand skulle vederbörande kommun kunna åläggas ansvar för dessa medel.

Den kommun, där det vore mest lämpligt att inrätta en förmyndarkammare efter denna grundsats, vore onekligen Stockholm, där de ekonomiska förhållandena äro mest utvecklade och i följd härav svårast att överblicka och där klagomålen rörande den nuvarande ordningen beträffande förvaltningen av förmyndarmedel gjort sig starkast gällande. Det låge nära, att frågan om omorganisation av den nuvarande förmyndarkammaren i Stockholm efter dessa grundsatser toges upp till behandling sedan den nuvarande utredningen av de förmyndarrättsliga reglerna i Stockholm avslutats.

Såsom avslutning på vad nu anförts önskar jag betona, att om i framtiden förluster för myndlingar skulle inträda genom förhållanden av den art, som avdömdes genom Kungl. Maj:ts domar den 24 mars 1937 och som sedermera voro föremål för beslut av 1939 års riksdag (ovan s. 44), samhället även med nuvarande lagstiftning bör ingripa skyddande genom ett beslut i det särskilda fallet. Fall, då till förmyndare tillsatts en helt oskyld person, mot vars val till förmyndare den omyndiges närmaste anförvanter gjort invändning, och då därefter den omyndige berövas medel genom brottsligt samförstånd mellan förmyndaren och överförmyndaren,

äro av så upprörande natur, att det är en elementär fordran för upprätthållandet av aktningen för rättsordningen, att ersättning lämnas. Lyckligtvis äro emellertid dessa fall ytterligt sällsynta.

* * *

I sitt utlåtande nr 36 vid 1937 års riksdag uttalade första lagutskottet, att vid den blivande översynen av föreskrifterna om förmynderskapskontrollen det torde vara lämpligt att tillfälle lämnades dem, som under den gångna tiden närmast haft hand om förmyndarvård och förvaltning av omyndigas medel, att giva del av vunnen erfarenhet samt framställa därav påkallade önskemål. Innan jag övergår till en specialmotivering i fråga om de särskilda lagförslag, som jag ämnar framlägga, har jag därför att nämna, att utarbetandet av dessa förslag föregåtts av ett sammanträde den 29 oktober 1938 för diskussion av de önskemål, vilka borde tillgodoses vid den mig anförtrödda utredningen rörande förmynderskapslagstiftningen. Vid detta sammanträde närvaro av de personer, vilka varit ledamöter av lagberedningen vid utarbetandet av förslaget till 1924 års förmynderskapslagstiftning, justitieråden Stenbeck och Lindhagen, samt dessutom justitiekanslern, justitieombudsmannen, en representant för justitiedepartementet, ledamöter av Stockholms rådhusrätt, häradshövdingen Nils Edling och civilrådmannen Zaméo Schmidt samt flera överförmyndare, advokater, bankmän och försäkringsmän. Vid sammanträdet redogjorde jag i korthet bl. a. för de danska och de norska reglerna rörande förvaltning av omyndiges penningar och värdehandlingar samt för de framkomna önskemålen om reform av den svenska förmynderskapsrätten, varefter utspann sig en livlig diskussion.

KAP. IV.

Specialmotivering till de särskilda lagförslagen.

Förslag

till

Lag

om ändrad lydelse i vissa delar av lagen den 27 juni 1924 om förmynderskap.

3 kap.

11 §.

I den underdåniga skrivelse av den 21 januari 1936, som refererats i det föregående (ovan s. 41), har jag påyrkat en lagstiftning, avseende att om far eller mor ville belåna en å deras barn ställd försäkring och lånesumman understeg 200 kr., vederbörande överförmyndare skulle, om han visste att förmyndaren och den omyndige hade sin bostad inom hans distrikt, kunna ge sitt tillstånd till belåningen utan att inskrivning av förmynderskapet ägde rum. Till grund för detta förslag låg, att en inskrivning av förmynderskapet under dessa förhållanden vore onödig och blott skulle medföra en — låt vara ringa — utgift för förmyndaren och onödigt besvär för domstol och överförmyndare. Av allmänheten uppfattades även en anmaning till vederbörande att låta inskriva förmynderskapet såsom hart när trakasseri från överförmyndarens sida. Under de år, som gått sedan 1936, har jag haft tillfälle ytterligare befästa mitt omdöme på förevarande punkt. Särskilt kan jag hänvisa till de förhållanden, som uppstått efter utfärdandet av kungörelsen den 30 september 1937 (nr 809) om statliga bösättningslån. I överensstämmelse med 8 kap. 13 § FL fordrar nämligen riksbanken för beviljandet av bösättningslån, att, då båda eller endera av de båda låntagarna är omyndig, överförmyndarens samtycke inhämtas. Att i ett dylikt fall fordra inskrivning av förmynderskapet för den omyndige, vilken kanske om några månader blir myndig, ter sig ur praktisk synpunkt onödigt. Enligt vad jag känner, tillämpa även överförmyndarna å åtskilliga orter den praxis att de åteckna låneansökningen sitt godkännande trots att förmynderskapet icke är inskrivet.

I min skrivelse av den 21 januari 1936 utgick jag från att endast in-

skrivna förmynderskap stode under överförmyndarens inseende. Någon åtgärd i fråga om andra förmynderskap skulle en överförmyndare alltså icke kunna vidtaga. Stödet för denna uppfattning är följande tankegång. Om en överförmyndare skulle kunna vidtaga åtgärder även i fråga om inskrivna förmynderskap, borde landet vara indelat i överförmyndardistrikt med blott en överförmyndare i varje. Ett icke inskrivet förmynderskap fölle då inom det distrikt, inom vilket förmynderskapet skulle bliva föremål för tillsyn av överförmyndare, om det inskrevs (jfr 4 kap. 2 § FL), och man skulle alltid veta, under vilken överförmyndare ett icke inskrivet förmynderskap fölle. Förmynderskapslagen medger emellertid, att flera överförmyndare finnas i ett distrikt, och stadgar bl. a. för detta fall, att rätten skall, om så erfordras, bestämma, vilken överförmyndare skall utöva tillsynen (se 3 kap. 4 § och 4 kap. 5 § första stycket FL; jfr även lagrådets anmärkning vid förslaget till 4 kap. 5 § FL, N. J. A. II, 1924, s. 309). Man kan alltså icke enligt den svenska lagstiftningen med nödvändighet veta, vilken överförmyndare, som skall utöva tillsynen över ett förmynderskap, om detta inskrevs, och då är det svårt att antaga, att lagen avsett att icke inskrivna förmynderskap över huvud skulle stå under överförmyndares tillsyn.

En granskning av lagberedningens motiv till förmynderskapslag ger emellertid vid handen, att avsikten vid lagtextens utarbetande måhända varit, att överförmyndaren skulle kunna vidtaga åtgärder även i fråga om icke inskrivna förmynderskap. I sina motiv till 4 kap. 2 § förmynderskapslagen yttrar nämligen beredningen¹:

»Även vissa åtgärder från överförmyndarens sida kunna tänkas förekomma, oaktat den omyndige icke har egendom under förmyndarens förvaltning. Sålunda kan överförmyndaren jämlikt 5 kap. 4 och 5 §§ lämna förmyndaren samtycke att omhändertaga egendom, varöver den omyndige förut själv ägt råda, och vidare kan jämlikt 8 kap. 13 § tillstånd av överförmyndaren lämnas till upptagande av lån i den omyndiges namn. Beredningen har icke ansett nödigt att i lagtexten upptaga en regel om inskrivning av förmynderskapet för dessa jämförelsevis sällsynta fall, helst som i och med vidtagande av den åtgärd, vartill överförmyndarens samtycke inhämtats, medel komma att stå under förmyndarens förvaltning samt, enligt grunderna för de i förevarande paragraf givna reglerna, sistnämnda omständighet bör föranleda inskrivning av förmynderskapet.»

I den av justitieråden Stenbeck och Lindhagen utgivna kommentaren till förmynderskapslagen² säges även (s. 48):

»Den omständigheten, att en överförmyndarens åtgärd påkallats rörande ett oinskrivet förmynderskap, föranleder i och för sig icke inskrivning. Om

¹ Lagberedningens förslag till revision av ärvdabalken I s. 224.

² Den nya förmynderskapslagen jämte dithörande författningar med förklaringar, Stockholm 1924.

förmyndaren genom att begagna sig av ett av överförmyndaren lämnat samtycke kommer att få egendom under sin förvaltning, bör *detta* förhållande däremot föranleda inskrivning.»

Särskilt sistnämnda uttalande ger tydligt uttryck för den uppfattningen, att en överförmyndare skulle kunna vidtaga åtgärder i fråga om icke inskrivna förmynderskap. Jag har för min del funnit vad nu anförts så vägande, att jag i min verksamhet som överförmyndare vågat ansluta mig till den praxis i fråga om medgivande till smärre lån även i fråga om oinskrivna förmynderskap, som ovan angivits. Med denna uppfattning måste naturligen FL tolkas så, att, om inom ett distrikt finnas flera överförmyndare, var och en av dem äger att fatta de beslut rörande oinskrivna förmynderskap, varom nu är fråga.

Även om man hyser den uppfattningen, att lagen kan och bör tolkas på nu angivet sätt, finnas emellertid skäl för en lagändring.

Det kan överhuvud icke vara lämpligt, att förmynderskapslagen icke ger ett klart besked i en så viktig fråga som beträffande vilka förmynderskap, som stå under överförmyndarens tillsyn, utan låter utvecklingen i praxis giva ett svar härpå. Det kan heller icke vara lämpligt, att en överförmyndare skall kunna lämna tillstånd till upptagande av lån till vilken storlek som helst utan att förmynderskapet inskrivits. Och det är till slut icke lämpligt, att såsom för närvarande är fallet en överförmyndare icke skall behöva föra förteckningar över de tillstånd till upptagande av lån, han ger.

Med utgångspunkt härifrån har jag utarbetat förslag till ny lydelse av 3 kap. 11 § FL.

Första stycket av den föreslagna lagtexten innebär i sak icke någon ändring i förhållande till gällande rätt.

Andra stycket vilar på den uppfattningen, att enligt FL överförmyndaren icke skall bli skyldig eller berättigad vidtaga någon annan åtgärd beträffande förmynderskap, vilka icke äro inskrivna, än att medgiva lån i enlighet med paragrafens stadganden. I förhållande till gällande rätt, tolkad med ledning av lagberedningens nyss anförda uttalande, skulle detta innebära t. ex. att en överförmyndare icke ägde medgiva tillstånd för en förmyndare att omhändertaga en myndlings egendom enligt 5 kap. 4 och 5 §§ förmynderskapslagen. Det synes som om en dylik verklighetsbetydelsefull åtgärd icke borde få ske utan att förmynderskapet vore inskrivet. Någon ändring av 4 kap. 2 § förmynderskapslagen synes emellertid icke vara nödvändig som konsekvens av den mera markerade ståndpunkt beträffande överförmyndarens befogenheter i förevarande hänseende, lagen skulle komma att intaga genom den nya lydelsen av 3 kap. 11 §.

Med den nya lydelsen av 3 kap. 11 § FL komma de förmynderskap, beträffande vilka överförmyndaren skulle äga att medgiva upptagande av lån utan att förmynderskapet inskrevs, att bestå av sådana icke inskrivna

förmynderskap för underåriga, i vilka den omyndiges far eller mor eller adoptant är förmyndare. Intet annat fall finnes nämligen enligt den svenska rätten, då ett förmynderskap icke är inskrivet.

Rätten för överförmyndare att giva samtycke till åtgärder utan att förmynderskapet är inskrivet bör omfatta både tagande av lån och ställande av försäkring, tagen i den omyndiges namn, såsom säkerhet för lån. Till vilket belopp överförmyndaren skall kunna lämna samtycke utan att inskrivning sker kan vara tveksamt. Ur praktisk synpunkt torde vara lämpligt att gå upp till ett belopp av 1,000 kronor. Något missbruk torde icke kunna befaras av att maximum sättes vid denna summa och den medför den fördelen, att statens bosättningslån rymmas därinom. Till att förhindra att en överförmyndare ger sitt samtycke till upptagandet av flera successiva lån å 1,000 kronor eller därunder torde icke finnas anledning, särskilt då förmyndaren alltid utgör en person, som står den omyndige personligen nära, och dessutom kontroll kommer att i motsats mot nu äga rum genom den förteckning, vilken föreslås genom sista punkten i lagrummet.

Finns inom ett distrikt flera överförmyndare, synes ur kontrollsynpunkt blott en av dem böra äga rätt att göra de medgivanden, varom här är fråga. I förslaget har därför stadgats, att rätten äger utse en av överförmyndarna, vilken skall hava befogenhet att giva medgivandena.

15 §.

Ändringen i denna paragraf torde icke erfordra kommentar.

7 kap.

2 §.

I denna paragraf har gjorts ett tillägg, som föranletts av de nya bestämmelser, som nedan föreslås under 8 kap. 8, 9, 9 a och 10 §§. Tillägget motiveras närmare i anslutning till 8 kap. 10 §.

8 kap.

8 §.

De ändringar, som föreslås i första stycket av 8 §, avse till en början att från 2,000 till 1,000 kronor sänka det belopp, vid vilket tvång inträder för en förmyndare att nedsätta omyndigs värdehandlingar i bank. Det synes vara av betydelse, att den säkerhet för omyndiges medel, som inträder genom nedsättning av värdehandlingar i öppen depå, kommer att åtnjutas även för kapital av mindre storlek än nu. Att åter stadga nedsättningstvång, om värdehandlingarna understiga 1,000 kronor, torde vara att gå för långt. Omyndigs värdehandlingar bestå, om deras sammanlagda summa understiger 1,000 kronor, i regel av premieobligationer, vilka

icke giva annan ränta än vad som kan bliva följden av att en obligation utfaller med vinst. Av obligationernas avkastning kan banken därför icke erhålla den avgift för förvaringen, som tillkommer banken. Ytterligare kommer härtill, att möjlighet finnes att inskriva dessa obligationer i statskuldboken, och att, på sätt strax skall angivas, lagstiftningen bör begagna sig av denna möjlighet.

Enligt den tolkning av nu gällande lag, som givits av lagberedningen i dess förslag till förmynderskapslagstiftning, skulle överförmyndaren icke kunna vägra att giva sitt samtycke till hävande av en spärr å värdehandlingar, då dessas värde nedgått under 2,000 kr.¹ I den lydelse, FL skulle få genom de nu föreslagna stadgandena, torde den icke kunna tolkas på detta sätt. De värdehandlingar, som en gång kommit under spärr, böra bliva kvar under sådan, tills överförmyndaren av andra skäl besluter hävande av spärren än att de deponerade värdehandlingarna gått under den minimigräns, under vilken lagen ej fordrar vidtagandet av spärråtgärder. Främsta stödet enligt gällande rätt för uppfattningen, att överförmyndaren bör häva spärren, om deponerade värdehandlingar gått ner i värde under 2,000 kr., torde vara 8 kap. 9 § andra stycket FL, varest i fråga om omyndigs bankmedel stadgas, att ej i »något fall» spärr skall läggas, om omyndigs sammanlagda belopp dylika medel icke överstiga 1,000 kr. Bakom detta stadgande torde kunna utläsas den grundsatsen, att, om den omyndiges bankmedel kommit att understiga 1,000 kr., spärren alltid skall hävas, och motsvarande regel kan då analogivis antagas även böra gälla, då värdet av deponerade värdehandlingar gått under 2,000 kr. Genom den nya lydelse, 8 kap. 9 § andra stycket FL skulle erhålla enligt det förslag, som framlägges i detta betänkande, komme emellertid de citerade orden att falla bort. Att enligt de föreslagna ändringarna i 9 § spärren å hos bank insatta medel i vissa fall skulle hävas, om medlen gå under 1,000 kr., kan uppenbarligen icke föranleda en tolkning, att överförmyndaren vore skyldig häva spärr å värdehandlingar, vilkas värde nedgått under 1,000 kr.

Någon höjning i fråga om små depositioner av den avgift, bankerna enligt 8 § LV äga uttaga för sitt förvar av värdehandlingar i öppen depå, torde icke behöva företagas. Bankens besvär med vården av en depå om 1,000 kronor ersättes visserligen icke av den avgift om en krona pr år, banken äger debitera för depån, men antalet dylika smärre depåer torde alltid bliva så litet, att de icke för bankerna torde spela någon större roll.

Ytterligare avse ändringarna i första stycket att lägga även sådana den omyndiges värdehandlingar, vilka äro nedsatta i öppet förvar i bank men utan att därvid förmynderskapsförvar åsyftats vid nedsättningen, under överförmyndarens kontroll. Om t. ex. en person placerat sina värde-

¹ Se lagberedningens förslag till revision av ärvdabalken I s. 497.

handlingar i öppet förvar i bank, men sedermera blir omyndigförklarad, bör banken icke äga utlämna värdehandlingarna till förmyndaren utan överförmyndarens tillstånd.

Det föreslagna tredje stycket avser att stadga tvång för inskrivning i statsskuldboken resp. Sveriges allmänna hypoteksbanks skuldbok av smärre obligationer. Ett dylikt inskrivningstvång är särskilt lämpligt beträffande premieobligationerna. I en överförmyndares åligganden torde ingå att tillse, om vinst utfallit på en premieobligation. Vid större överförmyndarier är denna skyldighet emellertid betungande, och ur synpunkten av överförmyndarens egen arbetsbörda är det därför önskligt, att obligationerna inskrivas i statsskuldboken. Även av det skäl, att en å premieobligation utfallande vinst eljest kan tänkas bli föremål för förskingring, är en dylik deposition önskelig.

9 §.

Enligt den gällande rätten skall en överförmyndare, som iakttagit, att en förmyndare eller god man icke behörigen spärrat en omyndigs i bank innestående medel, först, där så lämpligen kan ske, erinra förmyndaren eller den gode mannen om hans skyldighet. Leder icke detta till resultat, skall anmälan till rätten eller domaren äga rum, varefter rätten skall utsätta vite för förmyndaren eller den gode mannen att fullgöra sin skyldighet (8 kap. 11 §, jfr även 11 kap. 8 § FL). Skulle förmyndaren eller den gode mannen fortfarande vägra att fullgöra sin skyldighet, uppstår fråga om hans entledigande från förmynderskapet eller godmanskapet.

Det framgår utan vidare, att dessa bestämmelser icke kunna anses tillfredsställande. Det dröjer en avsevärd tid, innan en överförmyndare kan mot en tredskande förmyndare eller god man driva igenom, att denne gör det förbehåll, som lagen fordrar. Det vore vida mera praktiskt och bekvämt — som också å vissa orter praktiseras vid sidan av lagen och även föreslagits under den diskussion, som föregått förevarande utredning (ovan s. 38 och 42) — att överförmyndaren kunde genom ett direkt meddelande till banken spärra vederbörande medel. Fråga kan därvid givetvis icke bli om andra medel än sådana, som äro direkt insatta i den omyndiges namn. Någon mera allvarlig risk att överförmyndaren skulle genom en spärråtgärd lägga hinder i vägen för dispositionen av annans än den omyndiges medel torde därför icke föreligga. Tänkbart vore visserligen, att överförmyndaren genom sin spärråtgärd förhindrade förmyndaren att vid ett visst givet ögonblick disponera över medel, som kunde behövas t. ex. för en nödvändig utbetalning för den omyndiges räkning. Detta torde emellertid kunna anses som ett rent undantagsfall, och möjlighet finnes alltid för förmyndaren att genom en hänvändelse till överförmyndaren snabbt få spärren hävd.

Det torde emellertid utan vidare vara tydligt, att man genom att förordna om rätt för överförmyndaren att spärra en omyndigs bankmedel icke erhåller något starkare skydd för hans medel. Ofta vet en överförmyndare icke ens, att en omyndig äger ett tillgodohavande i en viss bank. Om t. ex. en person, vilken plötsligt blir sinnessjuk, förklaras omyndig, får förmyndaren genast full dispositionsrätt över den omyndiges banktillgodohavanden. Jämlikt 9 kap. 2 § FL är han först efter en tid av tre månader skyldig att till överförmyndaren inkomma med uppgift å den omyndiges egendom, och först då får alltså överförmyndaren vetskap om existensen av banktillgodohavandena. Om förmyndaren icke till överförmyndaren uppger den omyndigförklarades bankfordringar, får överförmyndaren måhända först senare genom någon tillfällighet eller kanske överhuvud icke kännedom om dessa. Dessa förhållanden göra det önskligt att gå en annan väg för att tillgodose den omyndiges intresse i förevarande hänseende. Ett verkligt effektivt skydd för den omyndiges banktillgodohavanden erhålles blott genom en regel, att å en omyndigs banktillgodohavande överhuvud icke uttag få utan överförmyndarens samtycke ske annat än om vid insättningen av medlen direkt förbehåll i denna riktning gjorts. Då är den omyndige alltid skyddad i fråga om alla de tillgodohavanden, han äger vid förmynderskapets början, samtidigt som förmyndaren givetvis alltid har möjlighet att genom ett förbehåll vid insättningen bevara dispositionsrätten över medel, vilka han behöver för den omyndiges omedelbara utgifter, för drivande av en affärsrörelse, vilken den omyndige äger o. s. v.

Ur bankernas synpunkt torde icke berättigade invändningar kunna göras mot ett stadgande i denna riktning. Om en person i egenskap av förmyndare nu vill uttaga medel å en motbok, som en omyndig äger, är banken alltid tvungen att kontrollera, att den person, som vill uttaga medlen, verkligen är förmyndare. Något nämnvärt besvär blir det då icke för banken att ytterligare kontrollera, att överförmyndarens samtycke finnes. Banken måste nu, beträffande alla motböcker, å vilka en person i egenskap av förmyndare vill lyfta medel, kontrollera, att den, som vill uttaga medlen, verkligen är förmyndare, och beträffande spärrade motböcker, att överförmyndarens samtycke föreligger. I framtiden skulle banken bli skyldig att beträffande alla motböcker, å vilka en person i egenskap av förmyndare vill lyfta medel, kontrollera, att den, som vill uttaga medlen, verkligen är förmyndare, och i fråga om de motböcker, i vilka icke finnes någon anteckning om spärr, att överförmyndarens samtycke föreligger. Varken med den nu gällande eller med den nya regeln behöver banken vända sig till det kontor, vid vilket motboken är utställd, för att taga reda på om medlen äro spärrade.

Icke heller ur överförmyndarens eller förmyndarens synpunkt synes regler i denna riktning behöva föranleda avsevärt besvär. I praktiken

torde förmyndaren redan vid förmynderskapets början komma att vända sig till överförmyndaren för att erhålla hans tillstånd att uttaga medel för bestridande av utgifter för den omyndige. Överförmyndaren är då i tillfälle att genast reglera dessa förhållanden, t. ex. genom att låta förmyndaren disponera en viss motbok, som den omyndige äger. Därefter ställa sig förhållandena lika som nu är fallet i fråga om spärrade motböcker.

En regel av nu antydd innebörd föreslogs av lagrådet vid förmynderskapslagens tillkomst. Lagrådet yttrade vid granskningen i 8 kap. 9 § (10 §) förmynderskapslagen härom i huvudsak (N. J. A. 1924 II s. 419):

»Den till förhindrande av obehöriga uttag av myndlings hos bank insatta medel i förevarande paragraf föreslagna anordningen skall bringas i funktion därigenom, att förmyndaren själv gör förbehåll, att medlen ej må uttagas utan överförmyndarens tillstånd. Frånsett att det onekligen förefaller mindre egentligt att sålunda ålägga förmyndaren att till skydd mot missbruk från hans egen sida göra förbehåll till inskränkning i hans handlingsfrihet, torde anordningens effektivitet i väsentlig mån minskas därigenom, att spärrningen av den omyndiges medel skall bero av positiv åtgärd från förmyndarens sida. Visserligen bör genom den tillsyn, som överförmyndaren har att utöva, kunna förhindras, att föreskriven spärrning för längre tid underlåtes, men det är dock betänkligt, att förmyndaren för någon tid kan, om också icke i oredlig avsikt, sätta ifrågavarande skyddsbestämmelse ur kraft. Denna olägenhet kan avhjälpas genom att i regel göra spärrningen automatisk och fordra förbehåll av förmyndaren om rätt till uttag utan överförmyndarens tillstånd för att spärrning ej skall äga rum. Sådant, till fri förfoganderätt för förmyndaren ledande förbehåll borde då, i överensstämmelse med paragrafens föreslagna innehåll, vara medgivet endast i de uti andra stycket upptagna fall, att fråga är om medel, som erfordras för bestridande av utgifter för myndlingens underhåll eller för vården av hans egendom, eller i varje fall om så små kapitalbelopp, att de hos en eller flera banker sammanlagt icke uppgå till mera än 1,000 kronor. Därjämte borde, utan förbehåll från förmyndarens sida, gottskriven ränta, som innestått kortare tid än ett år, vara fri från spärrningen.

Givetvis kan mot det system, för vilket nu redogjorts, erinras, att ej heller detta medför full trygghet, då den befogenhet, som tillerkänts förmyndaren att förbehålla sig fri disposition — en befogenhet, som synes nödvändig för att bereda honom viss rörelsefrihet — öppnar möjlighet till förfaranden mot lagens syfte. Att, såsom korrektiv häremot, ålägga bankerna kontroll över att i det särskilda fallet någon av förutsättningarna för förmyndarens rätt att göra förbehåll är för handen lär icke vara möjligt. Bankerna böra endast hava att iakttaga, att om insättning av annan än den omyndige sker för hans räkning och i hans namn, beloppet blir spärrat, såvida icke förbehåll sker om fritt förfogande. Helt visst kan man emellertid antaga, att förmyndaren skall draga sig för att vidtaga den positiva åtgärden att vid en insättning göra förbehåll om fri uttagning, ehuru han vet, att icke något av de fall föreligger, i vilka han har rätt därtill. Med den i det remitterade förslaget upptagna anordningen synes däremot förmyndaren vara utsatt för en större frestelse att mer eller mindre avsiktligt försumma att göra förbehåll om spärrning. Fördelarna med automatisk spärrning visa sig även däruti

att, då vid sådan spärrning beloppet blir oåtkomligt i och med insättningen, underlåtenhet av förmyndaren att till överförmyndaren i enlighet med 9 kap. 2 § ingiva förteckning över nytillkomna medel, som insatts å den omyndiges räkning hos bank, icke kan orsaka någon skada.

Man torde knappast behöva befara, att förmyndare av oförstånd eller förbiseende skall underlåta att göra tillåtna förbehåll och därigenom vålla, att överförmyndaren kommer att besväras med ansökningar om tillstånd, som kunnat undvikas. Sannolikt komme vederbörande bankfunktionärer att taga för vana att vid insättning för omyndigs räkning efterfråga, om spärrning är avsedd eller icke, varigenom kan förekommas, att åtgärden underlåtes, där den bör ske; och i många fall komme antagligen förmyndaren att hava spärrade medel mera fast placerade på depositions-, kapital- eller annan liknande räkning, medan däremot för övriga insättningar öppnas sparkasse-, giro- eller dylika räkningar, i fråga om vilka anteckning från början göres att de icke äro spärrade. Till sistnämnda räkningar kunna också enligt överenskommelse med förmyndaren överföras gottskrivna räntor å de spärrade räkningarna, likasom de myndlingens ränteinkomster, vilka uppbäras av banken såsom depositionsanstalt.

Det sagda föranleder lagrådet att hemställa om sådan ändring av förevarande paragraf, att däri stadgas: att omyndigs medel, som insättas eller innestå hos bank, ej må uttagas utan överförmyndarens tillstånd efter vad därom är särskilt stadgat; att vad nu sagts dock ej gäller gottskriven ränta, som innestått kortare tid än ett år, ej heller andra medel, i fråga om vilka förmyndaren gjort förbehåll, att de må uttagas utan överförmyndarens tillstånd; samt att sådant förbehåll må av förmyndaren göras beträffande ett sammanlagt hos bank insatt belopp av högst 1,000 kronor ävensom vad därutöver bör hållas tillgängligt för bestridande av utgifter, som i 6 § avses. Därjämte skulle bestämmelsen om beräkning av nämnda maximibelopp, då minderåriga syskon hava gemensam förmyndare, bibehållas.»

Detta förslag upptogs emellertid ej i propositionen, där departementschefen yttrade (N. J. A. 1924 II s. 421):

»— — Då emellertid lagrådet icke anser sig kunna ifrågasätta att ålägga bankerna kontroll över, att förbehåll om fri uttagningsrätt ej göres i vidsträcktare omfattning än lag medgiver, kommer det även med lagrådets förslag ytterst att bero av en efterföljande kontroll från överförmyndarens sida, huruvida förmyndarens uttagsrätt blir i den omfattning, som i lagberedningens förslag avses, beroende av överförmyndarens tillstånd eller icke. Lagrådets förslag erbjuder endast såtillvida en fördel, som det måste medgivas, att frestelsen för förmyndare att underlåta att göra förbehåll om spärrning av en bankräkning, då spärrning bör ske, får anses större än frestelsen att göra ett förbehåll om frihet från spärr, då sådan frihet ej lagligen må åtnjutas.

En ändring av förslaget i överensstämmelse med lagrådets hemställan skulle emellertid medföra betydande olägenheter. Det kan med säkerhet antagas, att såväl vid lagens ikraftträdande som under åtskilliga år därefter förmyndare ävensom gode män, som förordnats för sjuka och bortovarende, skulle komma att i stor utsträckning av förbiseende underlåta att göra förbehåll om fri uttagningsrätt, där sådant förbehåll vore medgivet. Ett utomordentligt stort antal bankräkningar, i flertalet fall avseende endast små

belopp, skulle bli va föremål för spärrning. Härvid är att beakta, att det antal förmynderskap och godmanskap 57,059, för vilka enligt den föreliggande statistiken såsom huvudsaklig tillgång uppgivits tillgodohavande å bankräkning, icke på långt när kan antagas motsvara antalet bankräkningar, å vilka medel inbestå för omyndig eller bortovarande. Sålunda måste det i fråga om en mängd av de 54,108 förmynderskap och godmanskap, för vilka uppgivits annan tillgång såsom huvudsaklig placering eller blandad placering eller för vilka uppgift om placering ej lämnats, antagas, att bland tillgångarna ingå tillgodohavande hos bank å en eller flera räkningar. I nämnda statistik ingår ej uppgift om ett stort antal bankböcker, å vilka för omyndigs räkning är från år insatts smärre belopp och över vilka den omyndige efter uppnådd mognare ålder ofta själv disponerar med legal förmyndares samtycke. Även dessa räkningar skulle automatiskt bli va föremål för spärrning. Genom spärrning av omyndigs tillgodohavanden hos bank i sådan omfattning skulle stort besvär utan motsvarande nytta komma att vållas såväl förordnade som legala förmyndare och överförmyndarinstitutionen skulle omedelbart belastas i en omfattning, som icke är avsedd.

Jag måste vidare framhålla, att en ändring av förslaget i den riktning, som antytts av lagrådet, skulle innebära, att alla de banker, hos vilka insättning skett eller komme att ske för omyndig, komme att åläggas en medverkan i fråga om förmyndarkontrollens genomförande, som knappast billigtvis bör åläggas bankerna. Enligt beredningens förslag ankommer spärrningens genomförande på förmyndarna och överförmyndarna. Endast då spärrning av en bankräkning ägt rum åligger det banken att tillse, att uttag ej sker utan överförmyndarens samtycke. Risk för misstag från bankens sida är så gott som utesluten. Med lagrådets förslag åter skulle bankerna nödgas att, så snart en person önskade i egenskap av förmyndare verkställa uttagning av medel, tillse, att överförmyndarens samtycke föreläge, såframt förbehåll ej finnes antecknat om fri uttagningsrätt för förmyndaren. Att detta ej sällan skulle komma att försummas, särskilt av en del smärre bankinrättningar, är uppenbart. Främst måste detta befaras i fråga om det mycket stora antal bankböcker, å vilka insättning skett för minderårigas räkning och över vilka dessa själva efter uppnådd mognare ålder disponera med de legala förmyndarnas samtycke.

Med hänsyn till det anförda har jag ej ansett mig böra frånga lagberedningens förslag, och till stöd för min ståndpunkt härutinnan vill jag ytterligare åberopa, att en ändring av förslaget i den av lagrådet angivna riktningen skulle medföra, att i fråga om omyndigs tillgodohavande hos bank kontroll bleve hos oss genomförd i en omfattning, som — såvitt jag har mig bekant — över huvud ej förekommer i någon främmande lagstiftning på detta område.»

Det har emellertid synts mig som om de av departementschefen sålunda åberopade olägenheterna till största delen kunna undvikas, om man stadgar en relativt vid gräns, under vilken legal förmyndare alltid har frihet att uttaga medel utan överförmyndarens tillstånd. På grund härav och med hänsyn till vad jag förut anført har jag funnit skälen för en lagstiftning i den av lagrådet föreslagna riktningen så starka, att jag utarbetat förslag till ny lydelse av 8 kap. 9 § FL med utgångspunkt från att förmyndaren icke skall äga rätt att annat än efter överförmyndarens till-

stånd uttaga medel, som en omyndig i eget namn äger inestående i bank. Undantag från denna regel skall alltså äga rum i fråga om belopp, som insatts med förbehåll om rätt för förmyndaren att utfå medlen. Liksom enligt gällande rätt bör ränta som inestått kortare tid än ett år vara fri. Likaså bör, i anslutning till det nyss sagda, undantag göras för ett å motbok inestående tillgodohavande, vilket icke överstiger 1,000 kronor, i det fall att fader eller moder är förmyndare. Av praktiska skäl måste gränsen anknytas till viss motbok, och det är då ej möjligt att giva en särskild regel för det nu i lagen upptagna fallet att flera minderåriga syskon hava gemensam förmyndare. För att hindra att kontrollen eluderas genom att flera motböcker uttagas för samma person, synes man böra giva överförmyndaren rätt att då han finner erforderligt förordna, att förmyndaren skall sammanföra den omyndiges tillgångar på en motbok. Givetvis bör det dock anses möjligt att även i dessa fall insätta medel med förbehåll, att de ej få uttagas utan överförmyndarens tillstånd, om t. ex. en person, som givit den omyndige en summa såsom gåva, skulle finna ett sådant förbehåll erforderligt. Detta har dock icke ansetts behöva komma till uttryck i lagtexten. Skulle en förmyndare hava förbehållit sig dispositionsrätt över medlen eller eljest hava dylik rätt på grund av vad nyss sagts men skulle sedermera annan person bliva förmyndare, blir beloppet automatiskt spärrat. Undantag från spärrningsregeln har icke gjorts generellt för belopp under 1,000 kronor, vilka enligt 8 kap. 9 § FL i dess nu gällande lydelse överhuvud icke få spärras. Det synes som om ett dylikt undantag icke skulle vara motiverat. I fråga om godmanskap, för vilka de här föreslagna reglerna skulle komma att gälla på grund av 11 kap. 8 § FL, torde de nuvarande reglerna om ett minimum, under vilket överhuvud spärr icke får läggas på ett kapitalbelopp, vara direkt skadliga. När fråga är om godmanskap för bortovarande, består ofta den gode mannens enda uppgift i att förvara en bankbok med några hundra kronor inestående. Frestelsen att förskingra dessa medel kan vara stor, särskilt då den till medlen berättigade är en bortovarande, vilken man tror vara död men som av en eller annan anledning ännu icke kunnat dödförklaras. Godmanskap för dylika personer vara stundom mycket länge, och gode mannen kan då få den känslan, att någon egentlig ägare icke finnes till medlen.

Den lösning av frågan om ökat skydd för den omyndiges tillgodohavanden i bank, vilken ovan motiverats, förminskar det praktiska värdet av en rätt för överförmyndaren att spärra omyndigs penningmedel genom ett direkt meddelande till banken men upphäver det icke helt. Om omyndigs penningtillgångar i bank i princip alltid vore spärrade, skulle en regel, att överförmyndare hade rätt att spärra omyndigs medel, fortfarande ha betydelse beträffande inestående belopp, i fråga om vilka förmyndaren vid medlens insättning förbehållit sig dispositionsmöjlighet

utan tillstånd av överförmyndaren. Jag har ingående övervägt att föreslå en rätt för överförmyndaren att spärra dylika medel men har, på grund av det jämförelsevis ringa värdet av en dylik rätt, ansett de betänkligheter ur allmän obligationsrättslig synpunkt, som dock otvivelaktigt möta, böra överväga och har därför stannat vid att icke föreslå en dylik rätt. Bl. a. kan märkas, att en rätt för överförmyndaren att spärra medel å checkräkning skulle direkt motverka de tendenser att höja checkens säkerhet, som under senare år gjort sig gällande och som tagit sig uttryck i införande av straff för den, som utställer check utan täckning.

9 a §.

Med de stadganden, vilka föreslagits i 8 och 9 §§, har ett försök gjorts att skapa ett effektivt skydd för vissa av den omyndiges tillgångar, vilka äro inestående i bank eller deponerade därstädes. Nedan under 9 § LV kommer att föreslås tillägg till LV innebärande, att tillgångar, vilka en gång blivit placerade i bank, icke skola uttagas därifrån utan att detta är alldeles nödvändigt. De så berörda bestämmelserna äro emellertid icke av natur att kunna skydda en omyndigs tillgångar innan dessa kommit i bankens vård och icke heller att skydda den omyndiges rätt till i bankens vård befintliga värdehandlingar, vilka den omyndige får genom bodelning eller arv (arvskifte).

Ett utsträckt skydd mot obehöriga förfoganden över tillgångar, som icke äro placerade i bank, skulle kunna beredas genom föreskrifter att värdehandlingar eller penningar, som någon hade att överlämna till förmyndare, skulle placeras i bank av den, som hade att fullgöra prestationen, och att redovisning till förmyndaren skulle ske med bankens kvitto, i huvudsak på samma sätt som enligt 166 § utsökningslagen en utmättingsman med kvitto från riksbanken kan redovisa till borgenär. Utan olägenhet skulle ett dylikt förfarande kunna användas i vissa särskilda fall: då försäkringsbolag skall utbetala försäkringsbelopp, då boutredningsman utbetalar arvsmedel eller utgiver värdehandlingar, som någon erhållit i arv, då legat skall utgöras till omyndig, då omyndig erhåller utdelning i konkurs eller vid s. k. tvångsackord. Till bestämmelser i denna riktning skulle kunna läggas en föreskrift, att var och en, som hade att utgöra en prestation i penningar eller varor till en omyndig, skulle äga att, i stället för att fullgöra prestationen till förmyndaren, placera penningarna eller värdehandlingarna i en bank och med bankens kvitto redovisa till förmyndaren. Genom dylika regler skulle man kunna i ett icke obetydligt antal fall bereda en omyndig ett bättre skydd än nu. Så snart värdehandlingarna eller penningarna kommit i bankens vård, vore de spärrade och alltså undandragna varje förfogande, som icke medgivits av överförmyndaren. En lagstiftning i nu nämnd riktning skulle emel-

lertid visa betydande luckor i skyddet för den omyndige. Så skulle man icke äga skydd mot förskingring av medel, som inflyta vid försäljning av omyndigs fasta egendom. Man skulle ej heller äga skydd t. ex. mot förskingringar av förmyndarmedel av den art, som nyligen visat sig i Stockholm. I detta fall hade en förmyndare av en person för myndlingens räkning mottagit ett belopp av mellan 200,000 och 300,000 kronor — utgörande kapitaliserat underhållsbidrag och skadestånd — samt omedelbart använt dessa penningar till spekulationer, vilka gått med betydande förlust. Dylika fall kan man förhindra endast genom ett generellt stadgande, att prestationer i penningar eller varor till den omyndige i princip icke kunna fullgöras på annat sätt än genom att värdehandlingarna eller medlen placeras i bank på sådant sätt att de bliva spärrade.

Det skäl, som kan anföras mot en dylik regel — till vilken, i den mån den innebar att förmyndaren icke äger mottaga den omyndiges medel eller värdehandlingar, motsvarighet redan finnes i den tyska och den danska rätten (ovan s. 26 och 30) — är att den skulle lägga vissa band på den frihet, rättslivet för närvarande äger. Om bestämmelsen förses med tillräckligt stora undantag, torde emellertid dess antagande icke möta avgörande betänkligheter, och jag har därför föreslagit att en dylik regel skulle införas i FL genom en ny paragraf, § 9 a, i 8 kapitlet.

De undantag, som ansetts böra ske från stadgandet om skyldighet för den, som har att fullgöra en prestation i värdehandlingar eller penningar till omyndig, att placera värdehandlingarna eller penningarna under spärr i bank, äro följande.

Värdehandlingar, som ej överstiga ett värde av 500 kronor eller, om förmyndare är den omyndiges far, mor eller adoptant (se 12 § lagen den 14 juni 1917 om adoption), 1,000 kronor, skola icke behöva nedsättas och så är icke heller förhållandet med penningbelopp, som icke överstiga dessa summor. De fall, då tveksamhet råder, huruvida de värdehandlingar, varom är fråga, ligga över eller under femhundra eller ettusen kronors värde, torde icke erbjuda praktiska svårigheter. Då förmyndaren icke är behörig att mottaga prestationen, om värdet ligger över dessa summor, är det alltid i motpartens intresse att i tveksamma fall fullgöra sin prestation genom att nedsätta värdehandlingarna i bank. Då lagen föreskriver, att han är skyldig fullgöra prestationen på detta sätt, om prestationen överstiger 500 resp. 1,000 kronors värde, kan den icke tolkas så att han icke skulle hava rätt att så fullgöra den, om värdet icke uppgår till dessa summor.

Undantag har skett även för penningmedel, som uppbäras i samband med rörelse, som bedrives för den omyndiges räkning, eller i samband med förvaltningen av hans fasta egendom. I sistnämnda hänseende märkes särskilt, att man icke synes böra tvinga arrendatorerna till den omyndiges lantegendom eller hyresgästerna i hans stadsfastighet att erlægga arren-

den eller hyror genom att insätta dem i bank, även om arrende eller hyresbelopp, som skall erläggas, överstiger 500 eller 1,000 kronor.

Ytterligare har undantag gjorts för värdehandlingar, som enligt 8 kap. 8 § andra stycket FL icke behöva nedsättas i bank och för värdehandlingar, i vilka den omyndige blott äger en del, och som alltså äro föremål för samäganderätt. Det torde icke vara riktigt, att en dylik värdehandling skall behöva läggas under spärr till nackdel för övriga delägare.

Vidare har undantag skett för penningmedel, som omyndig erhåller från oskift bo på grund av stadgandet i 1 kap. 5 § lagen om boutredning och arvskifte.

Till slut har undantag skett för värdehandlingar eller medel, i fråga om vilka överförmyndaren givit tillstånd att de få fritt mottagas av förmyndaren. Dylik dispens, vars givande kan bliva av praktiskt värde i många fall, torde emellertid blott böra givas för visst fall eller för viss tid, däremot ej tillsvidare, då i så fall kan bliva svårt att i ett särskilt fall ointetgöra den legitimation, som en dylik dispens innebär.

Däremot har uttryckligt undantag icke gjorts för vad den omyndige erhållit genom gåva eller testamente med villkor att förmyndaren skall fritt råda däröver. Rättsverkan av dylika villkor synes vara i viss mån osäker. Det kan hävdas, att vår civilrätt ger den enskilde frihet att stadga dylika villkor för gåva eller testamente. En motsatt uppfattning har emellertid även gjorts gällande. I förslaget till förmynderskapslagstiftning säger lagberedningen (N. J. A. 1924, II s. 353): »Av allmänna rättsgrundsatser torde följa, att förmyndaren genom bestämmelser vid gåva eller testamente icke kan befrias från förpliktelser, som på grund av lag åvila honom. Han kan sålunda icke befrias från förpliktelsen, att i de fall lagen föreskriver inhämta överförmyndarens eller rättens samtycke till rättshandlingar, som avse sådan egendom, icke heller från den honom enligt lag åliggande redovisningsskyldigheten.» På grund av denna oklarhet synes man böra överlåta åt rättspraxis att avgöra frågan om förmyndaren skall äga att mottaga förevarande egendom utan att därvid prestationen sker till en bank. Det torde emellertid vara otvivelaktigt, att statsmakterna med uppmärksamhet böra följa utvecklingen i fråga om gåvor med villkor att förmyndaren skall äga fri dispositionsrätt. Det är numera icke ovanligt att föräldrar överlåta en del av sin förmögenhet på sina barn med villkor, att de själva under sin livstid skola hava fri förfoganderätt över vad de överlåtit, så att alltså värdehandlingar och penningmedel, som överlåtits, icke skola behöva stå under spärr och tillsyn av överförmyndaren. Anledningen till dessa dispositioner är ofta en önskan från föräldrarna att erhålla de skattelindringar, som följa av att skatterna för den förmögenhet, som eljest föräldrarna ensamma skulle hava, för framtiden bli fördelade på två eller flera poster med därav följande minskad progression. För föräldrarna medför icke fördelningen av inkomsterna

av förmögenheten på flera händer någon faktisk minskning i deras egna inkomster i den mån föräldrarna kunna använda de medel, som de till barnen överlåtna värdehandlingarna eller penningarna avkasta, till barnens uppehälle och uppfostran, som föräldrarna eljest skulle bekostat med egna medel. Det ingripande häremot, som eventuellt bör ske, torde böra äga rum genom särskilda skattebestämmelser.

Med 9 a § torde de önskemål vara uppfyllda, som föranlett justitieombudsmannens förut (ovan s. 41) nämnda framställning om sättet för utbetalning till förmyndare av försäkringsmedel. Att försäkringsbolaget åläggas att insätta medlen hos bank synes vara mera lämpligt än att förmyndaren skall äga utfå dem mot överförmyndarens tillstånd. Ett dylikt tillstånd skulle nämligen överförmyndaren svårigen någonsin kunna vägra annat än i samband med att han anhölle om förmyndarens entledigande. Något skydd för försäkringsringar från förmyndarens sida innebär det därför icke i annan mån än att det ger överförmyndaren möjlighet att få reda på att för den omyndiges räkning ett penningbelopp utbetalats från ett försäkringsbolag.

Jag har haft under övervägande stadganden att inbetalning av omyndig tillkommande medel skulle få ske icke blott på spärrat konto i bank utan även på spärrade postgirokonton. Då emellertid något större behov därav icke torde finnas — det är för en gäldenär till den omyndige lika enkelt att, eventuellt genom postgirot, översända medlen till en bank som att insätta dem på ett spärrat postgirokonto — och då förmynderskapslagen i övrigt icke tar hänsyn till postgirot, har jag låtit denna tanke falla. En lagstiftning att insättning även skulle kunna få ske på spärrat postgirokonto skulle för övrigt även förutsätta regler om överföring från dylikt konto till bank av omyndigs medel och bleve därför rätt invecklad.

10 §.

Enligt 10 § i dess nuvarande lydelse förutsättes, att där överlåtelse eller pantsättning av omyndigs värdehandling skall ske, förmyndaren skall med överförmyndarens tillstånd uttaga värdehandlingen och själv verkställa åtgärden i fråga. Då det emellertid är avsett, att sådana åtgärder om möjligt skola företagas genom bankens förmedling (se nedan under 9 § LV), har det varit erforderligt att ändra stadgandena i denna paragraf därhän, att överlåtelse och pantsättning av nedsatt värdehandling etc. kunna vidtagas med tillstånd av överförmyndaren.

I tredje stycket hava motsvarande regler införts för det fall som omtalas i 9 a §. Orden »helt eller delvis» åsyfta att förmyndaren icke får t. ex. genom ett flertal överlåtelser under den i 9 a § under 1) angivna gränsen bit för bit förminska en fordran, vilken i sig överstiger denna gräns. Att märka är, att bestämmelsen i tredje stycket icke kan för-

hindra att en tredje man, till vilken en förmyndare överlåtitt en värdehandling, kan erhålla rätt till denna på grund av reglerna för förvärv i god tro. Om vidare förmyndaren t. ex. i eget namn inkasserar ett löpande skuldebrev, som den omyndige äger, har den, som erlagt skuldebrevets belopp, på grund av sin goda tro fullgjort sin prestation. Något uttryck för dessa regler torde emellertid icke vara behövt i lagtexten.

De automatiskt verkande spärrföreskrifter, som föreslås införda i 8 kap. 8, 9, 9 a och 10 §§, skulle på grund av regeln i 7 kap. 2 § utan vidare bli tillämpliga beträffande förmyndares deltagande i förvaltning av dödsbo, vari omyndig äger del. Detta synes icke lämpligt. Att giva ett stadgande, enligt vilket värdehandlingar eller penningar tillhörande ett dödsbo, i vilket omyndig endast äger en del, måste insättas i bank under spärr torde vara att gå för långt — ett sådant stadgande skulle lägga obehöriga hinder i de andra delägarnas möjligheter att inverka på dödsboets förvaltning. Ur den omyndiges synpunkt är det icke heller av så stort behov att placering sker av värdehandlingar eller medel under spärr i bank. Den omyndiges rätt tillgodoses i viss mån av att dödsboets tillgångar äro föremål för den kontroll, en samförvaltning alltid innebär. Vid följande bodelning eller arvskifte får vidare givetvis icke vad som tillkommer den omyndige från dödsboet utgivas av detta annat än genom att placeras i bank så att spärr kommer att föreligga. På grund härav har ett tillägg gjorts till 7 kap. 2 §.

Enligt motiven till lagen om boutredning och arvskifte bör man även om endast en universalsuccessor finnes efter en arvlätare utgå från den eljest antagna principiella uppfattningen av dödsboförvaltningen och dödsboets rättsliga ställning.¹ Om omyndig är ensam delägare i dödsbo², uppkommer fråga om vilka regler som böra gälla beträffande förmyndarens behörighet. Det är otvivelaktigt motiverat att även i detta fall tillämpa förmynderskapslagens spärrföreskrifter redan före den tidpunkt, då dödsboförvaltningen avvecklats och kvarlåtenskapen mera definitivt tillfallit den omyndige. Detta har iakttagits vid lagtextens formulering. Den sålunda gjorda ändringen kunde föranleda även ändring i kapitlets rubrik (till »Om omyndigs rätt i oskiftat bo och i dödsbo, i vilket han är ensam delägare») men dylik ändring har ej ansetts strängt nödvändig.

Även i det fall att omyndig är jämte andra personer delägare i dödsbo kan det emellertid tänkas, att överförmyndaren skulle kunna finna en strängare kontroll över förmyndaren erforderlig. Detta kan mycket en-

¹ Se N. J. A. 1933 II s. 166.

² Uttrycket »ensam delägare» är icke språkligt nöjaktigt men torde, med den terminologi, boutredningslagen har, knappast kunna undvikas. Se beträffande uttrycket delägare som beteckning för den, som är ensam delägare i dödsbo, MALMSTRÖM, Successionsrättsliga studier, s. 141 not 6.

kelt ernås, om man ger överförmyndaren rätt att framtvinga att dödsboet avträdes till förvaltning av boutredningsman. Då några berättigade invändningar icke synas kunna göras mot ett stadgande härom, har jag föreslagit ett tillägg av denna innebörd till 2 kap. 1 § lagen om boutredning och arvskifte.

13 §.

Det nya sista stycket i 13 § hänsyftar på stadgandet i 2 § 10 LV.

9 kap.

7 §.

Det erbjuder i allmänhet icke några större svårigheter att kontrollera, vilken egendom en förmyndare får under sin förvaltning. Vanligen inskrives ett förmynderskap, då en underårig person förlorat den ena av sina föräldrar. Huru mycket den underårige erhåller i arv kontrolleras då genom bouppteckning och arvskifte. Dör därefter den andra av föräldrarna, ske även bouppteckning och arvskifte, och erhåller underårig arv från annat håll än från sina föräldrar, finnes skyldighet för den domstol, vid vilken bouppteckningen efter den döde registreras, att underrätta den domstol, under vilken den omyndige hör. Sedan överförmyndaren från domstolen fått kännedom om underrättelsen, inforrar han från förmyndaren bouppteckning och arvskifte, varför även här kontroll kommer att finnas på vad omyndig fått i arv. Får en omyndig en gåva, utgör själva gåvohandlingen ett bevis för huru mycket förmyndaren fått under sin förvaltning. Förklaras en person omyndig, enär han t. ex. på grund av ålder, sjukdom eller dylik orsak icke kan vårda sig och sin egendom, ställa sig emellertid förhållandena annorlunda. Ofta kan det för förmyndaren erbjuda betydande svårigheter att få exakt kännedom om myndlingens tillhörigheter, då denne plötsligt blivit sinnessjuk och därför kanske är ur stånd att själv redogöra för sin affärsställning eller omtala, var hans egendom finnes förvarad. Men i den mån förmyndaren får kännedom om myndlingens egendom, tar han den utan vidare i besittning. Om och i vilken utsträckning förmyndaren fått egendom under sin förvaltning, kontrolleras blott genom att han till överförmyndaren jämlikt 9 kap. 2 eller 4 § förmynderskapslagen inlämnar en förteckning å egendomen resp. en uppgift, att den omyndigförklarade saknar egendom under förmyndarens förvaltning.

Uppenbarligen är denna kontroll synnerligen svag. En möjlighet att förstärka den vore att stadga, att bouppteckning skulle ske i de fall, varom vore fråga. Vad den omyndigförklarade ägde skulle då antecknas i en handling, upprättad av två »kunniga och trovärdiga gode män», och uppgifterna om den omyndigförklarades egendom finge avgivas under edsansvar av förmyndaren eller annan, som vårdat egendomen eller vore bäst förtrogen med denna. Mot en dylik lösning tala dock vissa skäl. Den, som vid en bouppteckning finge uppgiva boet, bleve i regel förmyndaren,

då endast denne varit i tillfälle att skaffa sig kännedom om boets tillstånd. Man nådde därför med ett stadgande om bouppteckning icke synnerligen längre än med de nuvarande reglerna. Å andra sidan innebure ett bouppteckningstvång ett avsevärt besvär, då till bouppteckningen borde kallas den omyndigförklarades närmaste fränder för att ge upplysningar i ärendet. Ävenledes kunde förrättandet av en bouppteckning hava en psykologiskt ogynnsam effekt på den omyndigförklarade.

Ett förstärkande av förmyndarens uppgiftsplikt synes emellertid synnerligen önskligt. Genom ny lydelse av 9 kap. 7 § förmynderskapslagen har därför föreslagits, att förmyndaren skall å den förteckning över den omyndigförklarades egendom, han skall ingiva, resp. å sin förklaring, att den omyndigförklarade saknar egendom, under edlig förpliktelse intyga, att hans uppgifter äro i allo riktiga och att ej något är med vetskap eller vilja utelämnat. Enligt den nya lydelsen av lagrummet skulle han alltså avge samma förklaring, som enligt boutredningslagen 3 kap. 6 § lämnas å bouppteckningshandlingen av den, som upptecknat boet. Likaledes skola både förmyndaren och den, som eljest tagit befattning med den omyndiges bo, kunna åläggas edgång, när rätten så bestämmer, och förmyndaren skall åläggas edgång även när överförmyndaren så yrkar. De så föreslagna stadgandena avse framförallt att inskräpa hos förmyndaren vikten av de uppgifter, han i detta sammanhang lämnar, så att han därvid iakttaga vederbörlig noggrannhet och samvetsgrannhet.

8 §.

Den ändring, som föreslås i denna §, är en följd av den i 6 § LV föreslagna ändringen.

12 kap.

17 §.

Den föreslagna ändringen i denna paragraf är en följd av den genom 8 kap. 9 § tredje stycket föreslagna bestämmelsen.

Förslag

till

Lag

om ändrad lydelse av 13 § lagen den 27 juni 1924 angående införande av lagen om förmynderskap.

Den ändring, som föreslås i denna paragraf, sammanhänger med de nya stadgandena i 8 kap. 9, 9 a och 10 §§ FL. Något hänsynstagande har icke kunnat ske till de ändringar i 13 §, som kunna bli följderna av den utredning rörande omorganisation av förmyndarvården i Stockholm, vilken igångsatts den 28 mars 1938 (ovan s. 43).

Förslag

till

Lag

om ändrad lydelse i vissa delar av lagen den 27 juni 1924 om vård av
omyndigs värdehandlingar.

1 §.

Av stadgandet i 8 kap. 8 § FL följer, att, om värdehandlingar finnas i öppet förvar hos bank och ägaren blir omyndigförklarad eller handlingarna tillfalla omyndig, de icke få utlämnas till förmyndaren utan överförmyndarens tillstånd. Det har då ansetts erforderligt att i 1 § LV särskilt angiva den tidpunkt, då den i denna lag särskilt utformade positiva vårdnadsplikten uppkommer. Detta har skett i anslutning till stadgandena i 6 §.

2 §.

I denna § ha inskjutits de regler, vilka fått plats under 7 och 10. De stadganden, som nu finnas under 7 och 8, ha därför flyttats till 8 och 9, och de stadganden, som nu finnas under 9, ha fått numret 11. De nuvarande reglerna under 7, vilka nu skulle komma att hava numret 8, ha i visst hänseende ändrats. Därjämte hava punkterna 4 och 5 anpassats efter 1935 års lagstiftning om upphävande av gällande stadganden om solidriska bankbolag.

Till 7. Då å inteckning skall ske betalning efter exekutiv auktion eller expropriation eller då betalning å inteckning skall erläggas enligt lagen den 18 juni 1925 om rätt i vissa fall för nyttjanderättshavare att inlösa under nyttjanderätt upplåtet område (ensittarlagen), vattenlagen, lagen om flottning i allmän flottled eller gruvlagen, skall enligt den nu gällande rätten inteckningen, om den befinner sig under förmyndarspärr, efter tillstånd från överförmyndaren utlämnas till förmyndaren eller god man, varefter denne har att uppbära betalningen. Samma regel gäller, då betalning utfaller å inteckning vid fördelning genom Konungens befallningshavande av ersättning, som utgår på grund av brandförsäkringsavtal. Det synes emellertid mera lämpligt, att banken ombesörjer inkasseringen av inteckningen, vilken då icke behöver uttagas ur depån. Stadgandena under 7 föreskriva att så bör ske. Den inteckningssäkerhet, myndlingen eller den, för vilken god man förordnats, kan äga kvar efter betalningen, kommer fortfarande att vara deponerad och den summa, banken utfår, blir banken jämlikt § 3 LV skyldig att insätta på spärrad räkning. Den omyndiges säkerhet blir därför på förevarande punkt genom de nya reglerna fullständig.

Till 8. Genom den ändring, som föreslås i fråga om stadgandena under detta nummer, skulle man taga bort bankernas skyldighet att underrätta

vederbörande överförmyndare, då de uppburit kapitalbelopp å omyndigs värdehandling. Denna underrättelseskyldighet blir onödig, då 3 § får den lydelse, som nedan föreslås. För den händelse i 3 § LV skulle införas den bestämmelse, som nu föreslås till införande därstädes, påyrkade också redan lagrådet vid sin granskning av lagberedningens förslag till förmynderskapslagstiftning (N. J. A. 1924 II, s. 573) en förändring av nuvarande 2 § 7 LV i den riktning, åt vilken den nu föreslagna lagtexten ger uttryck.

Till 10. Då en inteckning skall bliva föremål för någon åtgärd enligt inteckningslagen eller andra inteckningsrättsliga stadganden och fråga icke är blott om inteckning av innehav eller laga åtgärder för fordrans vidmakthållande, skall enligt nu gällande rätt inteckningen efter överförmyndarens medgivande likaledes utlämnas till förmyndaren eller till god man, varefter denna ombesörjer åtgärdens vidtagande. Detta gäller beträffande inteckning i fast egendom vare sig inteckningshandlingen skall utbytas mot en eller flera andra handlingar (21 § inteckningsförordningen), inteckningen helt och hållet eller till viss del dödas eller postponeras (22 § inteckningsförordningen; jfr 37 § 4 mom. samma förordning), ägarehypoteket utbrytas (26 och 27 §§ inteckningsförordningen), gemensam inteckning uppdelas (34 § jfr 37 § inteckningsförordningen) eller den gemensamma ansvarigheten eftergivas beträffande någon eller några av gemensamt intecknade fastigheter, vare sig med eller utan förbehåll att ansvaret fortfarande skall lika tungt åvila de övriga fastigheterna (33, 34 §§ jfr 37 § inteckningsförordningen). Motsvarande stadganden gälla i vissa hänseenden beträffande inteckningar i tomträtt, vattenfallsrätt, jordbruksinventarier och fartyg samt beträffande förlagsinteckning. Ur säkerhetssynpunkt vore det emellertid mera lämpligt, att nu nämnda åtgärder ombesörjas av banken, och förslag till lagbestämmelse i denna riktning har därför framlagts under nummer 10.

Den åtgärd, banken alltså skall företaga, får ske blott efter framställning av förmyndaren. Det åligger givetvis förmyndaren att anskaffa t. ex. samtycke från den omyndiges make för postposition eller dödande till viss del av en inteckning eller samtycke från det stundom stora antal personer, vilkas medgivande erfordras för ett dödande av en inteckning i en fastighet med förbehåll att inteckningen med oförändrad tyngd skall vila å de övriga fastigheterna (relaxation). Om inteckningssäkerheten på något sätt eftergives, måste även överförmyndarens samtycke inhämtas. Stadgande därom har givits under 10. Någon tidsbegränsning för giltigheten av detta samtycke har ej ansetts nödvändig; förslaget till ny lydelse av 11 § upptager därför icke dylik begränsning.

3 §.

Såsom delvis redan angivits (ovan s. 37), stadgar den nu gällande rätten, som finnes i 3 § LV, att medel, som uppbäras av bank, i vilken deponerade

värdehandlingar ligga i förvar, skola, så vitt annan bestämmelse ej givits av förmyndaren, göras räntebärande genom insättning i den omynriges namn å sådan bankräkning, att medlen kunna utan föregående uppsägning uttagas. Då en obligation lottas ut, då å en aktie sker kapitalåterbäring, då en in-teckning inlöses o. s. v., ställas alltså de medel, som banken uppburit, till förmyndarens förfogande. Han placerar sedermera penningarna på sätt som synes honom lämpligt, dock givetvis i överensstämmelse med lagreglerna. Att medlen skulle ställas till förmyndarens förfogande, vilket föreslogs av lagberedningen i dess förslag till LV, väckte opposition i lagrådet, som i ärendet yttrade följande (N. J. A. 1924 II, s. 573):

»Med det kontrollsyfte, som genomgår den ifrågasatta förmynderskapslagstiftningen, överensstämmer ej väl, att förmyndaren, på sätt i förevarande paragraf förutsättes, får, även då det gäller kapitalbelopp, fritt bestämma om förfarandet med medel, som uppbäras av bank i egenskap av depositionsanstalt. I fråga om dylika belopp bör medgivandet för förmyndaren att föreskriva annat tillvägagångssätt än insättning å bankräkning uteslutas och i stället meddelas stadgande därom att kapitalbelopp, som banken uppburit, skall av banken insättas med förbehåll, att det ej må uttagas utan överförmyndarens tillstånd.»

Vad lagrådet i detta hänseendet föreslog upptogs icke av statsrådet och chefen för justitiedepartementet, vars ståndpunkt blev bestämmande för FL:s innehåll på denna punkt. Statsrådets motiv för att avböja att följa lagrådets tankelinje voro följande (N. J. A. 1924 II, s. 573):

»I fråga om 3 § har lagrådet föreslagit, att ett stadgande där upptages av innehåll, att kapitalbelopp, som uppburits av banken, skall insättas med förbehåll, att beloppet ej må uttagas utan överförmyndarens tillstånd. — — — Om det av lagrådet föreslagna stadgandet upptages i 3 §, bleve förmodligen lämpligast för banken att i anslutning till depositionen upplägga två giroräkningar, en spärrad för insättning av uppburna kapitalbelopp och en ospärrad för insättning av uppburen ränta och vinstutdelning, såframt ej i fråga om sådan inkomst annan föreskrift givits av förmyndaren, såsom insättning å annan räkning eller i annan bank, översändande med posten o. s. v. Den föreslagna anordningen innebär, att å nedsatt värdehandling influtet kapitalbelopp kommer att innestå under samma förbehåll, som gällt i fråga om värdehandlingen. Sätillvida innebär anordningen en konsekvent tillämpning av spärrningsreglerna. Emellertid är att märka, att när ett kapitalbelopp influtit å en värdehandling, förmyndaren är skyldig att utan dröjsmål verkställa placering av de influtna medlen. Det har därför synts obehövt att ålägga förmyndaren att begära tillstånd till medlens uttagande för placering. Beredningen har ansett lämpligare, att medlen omedelbart ställas till hans förfogande samt att samtidigt underrättelse ingår till överförmyndaren, för vilken förmyndaren har att inom en månad därefter avgiva redogörelse för placeringen. Härigenom vinnes samma ändamål, som huvudsakligen åsyftas med spärrningsreglerna, nämligen en kontroll inom så kort tid, att frestelsen till missbruk får anses väsentligen undanröjd. Då dylik kontroll synes mig

vara tillräckligt betryggande, har jag ej ansett mig böra vidtaga den föreslagna ändringen, som skulle komma att medföra behov av ett stort antal ansökningar till överförmyndaren, vilka alltid måste bifallas och därför synas mig överflödiga. Jag har därför ansett mig böra bibehålla av lagberedningen i 3 § föreslagna bestämmelser.»

Såsom ävenledes redan angivits (ovan s. 37 och 42), har emellertid den ståndpunkt, vår rättsordning genom 3 § LV intagit, under den diskussion, som föregått förevarande utredning, väckt gensagor. Det synes även, som om tiden nu vore inne att fullständiga förmynderskapslagens kontrollbestämmelser på sätt föreslagits av lagrådet. Om utfallande kapitalbelopp å värdehandlingar komme att insättas å spärrad räkning i bank, får myndlingen en större trygghet för sina tillgångar än enligt de nu gällande reglerna. Även för överförmyndaren innebär ett system, enligt vilket utfallande kapitalbelopp å värdehandlingar, deponerade i öppet förvar, insättas av banken å spärrad räkning, avsevärda fördelar framför vad nu gäller. Enligt de nu gällande reglerna skall banken tillskriva överförmyndaren att beloppet ställts till förmyndarens disposition (2 § 7). Sedan överförmyndaren fått dylikt meddelande, skall han bevaka, att förmyndaren inom en månad avlämnar redogörelse, huru medlen använts, med till redogörelsen hörande verifikationer (12 § LV). Om förmyndaren försummar sin skyldighet, skall överförmyndaren erinra honom om denna samt i sista hand anmäla saken till rätten för dess åtgärd (14 § LV). Allt detta blir onödigt med den nya grundsatsen, att medlen skola insättas på spärrad räkning.

Den föreslagna nya lydelsen av 3 § LV avser att införa skyldighet för bankerna att å spärrade räkningar insätta kapitalbelopp, vilka utfalla å spärrade värdehandlingar. Den föreslagna lagtexten, vars lydelse sammanhänger med den nya lydelsen av 8 kap. 9 § FL, torde icke erfordra närmare kommentar.

5 §.

Enligt den gällande lydelsen av 5 § LV skall, då förmyndaren vill uttaga nedsatt värdehandling eller giva banken uppdrag att överlåta eller pantsätta sådan handling, banken vara pliktig att tillse att överförmyndarens tillstånd till handlingens uttagande föreligger. Då enligt de regler, vilka komma att föreslås under 9 och 11 §§, uttagning av nedsatt värdehandling i de flesta fall kommer att ske genom att handlingen överlämnas till annan person än förmyndaren, erfordras en omredigering av 5 §. Vid denna omredigering har icke upptagits någon motsvarighet till den nu i lagtexten förefintliga bestämmelsen för det fall, att förmyndaren vill giva banken i uppdrag att överlåta eller pantsätta värdehandling. En dylik motsvarighet torde, bl. a. på grund av de regler, vilka komma att föreslås i fråga om 9 och 10 §§, vara onödig.

6 §.

Enligt 6 § första stycket LV skall vid nedsättning av omyndigs värdehandling banken till förmyndaren överlämna skriftligt förvaringsbevis i två exemplar, innefattande erkännande att banken till förvaring och förvaltning enligt LV mottagit den nedsatta värdehandlingen. Det ena exemplaret skall förmyndaren behålla, det andra skall han jämlikt 9 kap. 8 § FL översända till överförmyndaren. Vissa banker bruka emellertid i stället direkt till överförmyndaren översända ett av de två exemplaren. Detta förfarande, som innebär en förenkling och som sätter överförmyndaren i stånd att på ett tidigare stadium än eljest få reda på att en deponering av värdehandling ägt rum, synes böra lagstadgas. I samband därmed kan man taga bort förmyndarens skyldighet att till av honom avgiven redovisning foga ett exemplar av depåbeviset. I övrigt har paragrafen omarbetats med hänsyn till de nya stadgandena i 8 kap. 8 och 9 a §§ FL samt 1 § LV.

7 §.

Enligt 7 § LV skall banken vara pliktig att årligen före januari månads utgång till förmyndaren översända uppgift rörande de värdehandlingar, som för myndlingens räkning voro nedsatta i bankens förvar vid föregående års utgång, så ock avskrift av bankens räkning för året med den omyndige. Även för överförmyndaren vore det av värde att erhålla dessa handlingar, och i förslag till ny lydelse av 7 § har därför föreslagits, att banken skall sända dem även till överförmyndaren. Något nämnvärt besvär torde icke därigenom åläggas banken, då handlingarna så gott som uteslutande skrivas på maskin och fråga alltså i praktiken blott blir att taga ännu en kopia och sända denna med posten. Sina postutgifter äger banken att uttaga enligt 8 § andra stycket LV.

9 §.

Den nu gällande förmynderskapsrätten utgår från att det i princip är förmyndaren som bestämmer, om en värdehandling, som tillhör den omyndige, skall indrivivas, försäljas eller pantsättas, och även ombesörjer dylika åtgärder. Förmyndaren skall därför enligt 9 § LV hos överförmyndaren begära att få uttaga värdehandlingen, och överförmyndaren kan enligt samma lagrum i princip icke vägra att utlämna handlingen annat än då omständigheter föreligga, på grund av vilka det kan antagas, att den omyndiges rätt och bästa skulle genom handlingens utlämnande sättas i fara. Endast så tillvida gäller en inskränkning, att enligt lagrummet förmyndaren är skyldig att vid sin ansökan att utfå värdehandlingen tillika uppgiva det ändamål, vartill de genom indrivning, försäljning eller pantsättning influtna medlen skola användas. Erfordras för detta ändamål överförmyndarens samtycke, och finner överförmyndaren samtycke ej böra givas, skall tillstånd till handlingens uttagande vägras.

I den så angivna ståndpunkten torde ändring knappast kunna ske vad beträffar fordrans indrivande. Indrivning torde även för framtiden böra ske genom förmyndares eller god mans försorg; man torde nämligen icke kunna ålägga banken att verkställa indrivning. Till frågan om pantsättning kommer jag åter vid behandlingen av 10 §. Beträffande värdehandlings försäljning synes emellertid rättsordningens ståndpunkt böra ändras, och detta bör ske genom ny lydelse av 9 § LV.

9 § var under granskningen i lagrådet i två särskilda hänseenden under debatt. Dels ville tre av lagrådets ledamöter att man ur lagförslaget skulle uttaga stadgandet i andra styckets andra punkt, att handlings utlämnande icke skulle få vägras. Denna ändring avsåg emellertid icke någon förändring i sak av lagtexten och föranledde ej någon åtgärd. Dels ville lagrådet enhälligt, att, då en värdehandling försåldes för att förmyndaren skulle kunna för de influtna medlen förvärva åt myndlingen annan värdehandling, banken skulle utlämna den sålda värdehandlingen endast mot att banken erhöle den nya värdehandlingen, som därpå förutsattes skola omedelbart läggas i depå. Lagrådets yttrande i detta hänseende är av följande lydelse (N. J. A. 1924 II, s. 585).

»Då varje uttag av deponerad värdehandling, som förmyndaren tillåtes göra, verkar avbrott i den kontroll, som med depositionen är avsedd, böra uttag undvikas, där det kan ske utan intrång i förmyndarens förvaltningsrätt. Ett fall, då uttag i allmänhet icke behöver ifrågakomma, är det, då förmyndaren vill sälja en värdehandling för att med de därför influtna medlen inköpa annan. En dylik transaktion kan, vare sig avtalen förmedlas genom banken eller ej, genomföras på det sättet, att banken mot likvid utlämnar den sålda handlingen till köparen av densamma och tillhandahåller betalning för den handling, som för myndlingens räkning förvärvas, samt härvid mottager denna i deposition. Enär anordningen även ur praktisk synpunkt i regel erbjuder betydande fördelar, torde föreskrift om sådant förfarande böra av överförmyndaren meddelas i varje fall, då han har att fatta beslut i anledning av förmyndarens begäran att få uttaga en till försäljning ämnad värdehandling och förfarandet utan olägenhet kan användas. Möjligen skulle överförmyndaren kunna anses enligt förslaget hava befogenhet härtill, men bäst synes vara, att uttryckligt stadgande i ämnet upptages i förevarande paragraf.»

Ej heller denna uppfattning vann gehör. Statsrådet och chefen för justitiedepartementet anslöt sig ej till lagrådets ståndpunkt, och sedermera vann denna ej heller anslutning från riksdagen. Statsrådets motiv framgå av hans yttrande till statsrådsprotokollet (N. J. A. 1924 II, s. 585):

»Lagrådet har — — föreslagit, att genom särskilt stadgande i 9 § andra stycket befogenhet skulle inrymmas överförmyndaren att, då förmyndaren vill sälja en nedsatt värdehandling för att med de influtna medlen inköpa en annan, föreskriva, att banken skall allenast mot likvid utlämna den nedsatta värdehandlingen och tillhandahålla betalning för den värdehandling, som inköpes, först då den mottages i deposition. Sådan föreskrift borde enligt lagrådets mening meddelas, så snart förfarandet utan olägenhet kunde användas.

Såsom lagberedningen i sina motiv anför, har beredningen haft under övervägande en ordning, enligt vilken såväl realisationen av en nedsatt värdehandling, dess utlämnande till köparen och köpeskillings uppbärande som ock köpeskillings placering skulle enligt tvingande föreskrift ske genom banken efter förmyndarens anvisningar. Beredningen framhåller emellertid, att det visserligen mången gång komme att te sig naturligast och bekvämast för förmyndaren, särskilt vid försäljning eller köp av värdepapper, som förekomme i den allmänna marknaden, att använda banken såsom mellanhand såväl vid försäljningen som köpet, utan att förmyndaren personligen toge befattning med likvidernas verkställande. Men en regel, som utan hänsyn till kontrahenternas bekvämlighet förlade fullgörandet av alla avtal rörande omyndigs värdehandlingar till bankerna, skulle enligt beredningens mening i många fall te sig som ett besvärande band och som ett ej sällan stötande misstroende mot förmyndaren. De praktiska olägenheter, som i många fall bleve en följd av en ovillkorlig föreskrift om likvids verkställande genom banken vid köp och försäljning av värdehandlingar, skulle visserligen kunna undvikas med den av lagrådet föreslagna regeln, enligt vilken det ankomme på överförmyndaren att meddela sådan föreskrift i de fall, då enligt hans uppfattning likvid i nämnda ordning utan olägenhet kunde ske. Då jag icke dess mindre tvekar att i 9 § upptaga den av lagrådet föreslagna regeln, är det främst därför, att jag anser de i lagberedningens förslag upptagna bestämmelserna erbjuda tillfredsställande trygghet. Enligt dessa bestämmelser skall förmyndaren inom en månad efter depositionens brytande till överförmyndaren inkomma med redogörelse för verkställd omplacering, åtföljd av verifikationer. Härigenom vinnes — såsom jag framhållit vid 3 § — kontroll över förmyndaren inom så kort tid, att frestelsen till missbruk får anses vara väsentligen undanröjd. Att bereda skydd mot en person, som trots utsikten av omedelbar upptäckt planlägger ett tillgrepp, synes knappast vara förmynderskapslagstiftningens uppgift. Därtill kommer, att med lagrådets förslag vinnes skärpt kontroll allenast på en enstaka punkt i det enligt lagberedningens förslag enhetliga kontrollsystem, som föreligger i fråga om deponerade värdehandlingar och spärrade tillgodohavanden å räkning hos bank. Ty då fråga är om tillstånd att uttaga medel från spärrad räkning hos bank för inköp av värdehandling, som skall nedsättas, kan föreskrift ej meddelas om skyldighet för banken att utbetala medlen först i samband med den inköpta värdehandlingens nedsättning i annat fall, än då uttagning skall ske av medel från spärrad räkning hos den bank, där den omyndiges värdehandlingar äro deponerade. Att giva särskilda regler i fråga om rätten till uttagning av medel från spärrad räkning hos den bank, där den omyndiges värdehandlingar äro nedsatta, och om rätten till uttagning från spärrad räkning hos annan bank synes mig möta betänkligheter. Och skall trygghet vinnas mot ett sådant tillgrepp, som ovan omförmåls, skulle regler ytterligare erfordras till förhindrande av att spärrad räkning i annan bank än den, där den omyndiges värdehandlingar äro nedsatta, anlitas i större omfattning än som vore erforderligt. Ett system av regler skulle erfordras, som skulle medföra en besvärande ofrihet för förmyndarna. Vid sådant förhållande och då den kontroll, som vinnes genom lagberedningens förslag, synes mig erbjuda hög grad av trygghet, har jag ej ansett mig böra föreslå avvikelser från lagberedningens förslag.»

De skäl mot åtgärder i den av lagrådet föreslagna riktningen, vilka av föredragande statsrådet anfördes, torde numera icke kunna anses bä-

rande. Den kontroll över förmyndaren, som den gällande lagstiftningen äger, har icke visat sig vara så stor, att frestelsen för missbruk får anses väsentligen undanröjd. Tvärtom är det förhållandet, att förmyndaren utfår värdehandlingar för t. ex. omplacering, det kanske största skälet till det missnöje, vilket visat sig i fråga om förmynderskapslagstiftningen. Trots dåvarande justitieministerns uppfattning torde det mycket väl kunna sägas vara en uppgift för förmynderskapslagstiftningen att bereda skydd mot en person, som trots utsikten av omedelbar upptäckt planlägger ett tillgrepp. Det fall, att fråga är om tillstånd att uttaga medel från spärrad räkning hos bank för inköp av värdehandlingar, som skola nedsättas i depå i annan bank, synes kunna tillfredsställande lösas på sätt jag skall angiva under 13 §.

Enligt min uppfattning bör man emellertid genomföra regler i den riktning, lagrådet i sitt yttrande angav, på ett mera fullständigt sätt än lagrådet ansåg. Sedan en värdehandling deponerats, bör den principiellt utlämnas till förmyndaren (god man) endast om så är oundgängligen nödvändigt. Därför bör överhuvud, om fråga är om försäljning av nedsatt fordringshandling, utlämnande ske endast mot att banken erhåller likviden för fordringshandlingen. Denna likvid kommer därefter, jämlikt det föreslagna stadgandet i 3 § LV, att insättas å spärrad räkning i den omyniges namn eller för den, för vilken god man förordnats.

Jämte det att regler i denna riktning införas i 9 §, torde även ett annat stadgande böra införas därstädes. Det är icke lämpligt — såsom enligt gällande rätt är fallet — att, om förmyndare eller god man önskar överflytta deponerad värdehandling från en bank till en annan, detta sker genom att han efter ansökan hos och tillstånd av överförmyndaren utfår handlingen i den ena banken för att själv flytta över den till den andra. I 9 § LV bör stadgas, att överflyttningar böra ske direkt från bank till bank.

I fråga om den föreslagna lagtexten i övrigt torde följande böra anmärkas.

De nuvarande bestämmelserna i 9 § första och andra styckena har jag ansett böra oförändrade bibehållas. De skäl, som lagrådets majoritet anförde vid granskningen av förslaget till förmynderskapslagstiftning för borttagande av andra punkten i lagrummets andra stycke, äro visserligen vägande, men det avgörande, som träffats genom att denna punkt verkligen införts i lagtexten, torde i detta sammanhang böra respekteras. Trots att de nuvarande bestämmelserna i 9 § skola kvarstå oförändrade, få de en delvis annan och mindre räckvidd än förut, enär på grund av de föreslagna nya reglerna i 2 § 7 och 10 samt 10 § de fall bliva färre, då, för att citera lagtexten, »handlingens uttagande erfordras för det uppgivna ändamålet».

De föreslagna nya bestämmelserna i 9 §, vilka skola bilda detta lagrums

tredje stycke, ha fått karaktär av en instruktion för överförmyndaren. Lagen måste alltid giva möjlighet till sådant uttagande av en värdehandling, att den överlämnas till förmyndaren, och det tillhör överförmyndaren att instruera banken, huruvida dylikt uttagande skall ske eller uttagande genom att handlingen överlämnas till köpare eller till annan bank.

10 §.

Om förmyndaren önskar pantsätta en värdehandling, som tillhör den omyndige, skall han enligt gällande rätt söka tillstånd att uttaga värdehandlingen, varefter han pantsätter den i den bank eller hos den privatperson, han anser lämplig. Under panttiden har han själv de skyldigheter i fråga om handlingen, vilka banken skulle haft, om handlingen vore deponerad enligt de förmynderskapsrättsliga reglerna, och han har även, med de undantag, som härflyta ur själva pantförhållandet, dispositionsrätt över handlingen. Om en handling t. ex. är värd 10,000 kronor men pantsättes endast för 5,000 kronor — möjligen beroende på att räntan blir lägre, om god säkerhet gives för lånet — har förmyndaren möjlighet att lösa ut panten och realisera den. Härigenom kan han disponera ett belopp av 5,000 kronor.

Genom ny lydelse av 10 § LV har avsetts att täppa denna lucka i skyddet för de omyndiges tillgångar. I överensstämmelse med ett förfaringssätt, som utbildats i bank- och förmyndarpraxis i Stockholm, har föreslagits, att i princip en deponerad värdehandling skall pantsättas hos den bank, i vilken den är deponerad, eller på villkor, att banken fortfarande skall innehava handlingen som tredje man, varvid lagen den 27 mars 1936 om pantsättning av lös egendom, som innehaves av tredje man, blir tillämplig. Vid pantsättningen skall handlingen icke uttagas ur depån utan alltjämt tillhöra denna. Banken bör därför alltjämt, med de modifikation, som här röra ur pantförhållandet, ha de skyldigheter, som stadgas i 2 § LV. Skulle t. ex. handlingen utgöras av ett intecknat skuldebrev, ombesörjer banken vidtagandet av relaxation, postposition, anteckning om innehav o. s. v. Skulle handlingen vara en obligation, som utlottas, uppbär banken kapitalbeloppet, som insättes på spärrad räkning i den omyndiges namn, i den mån ej beloppet erfordras för att täcka pantsumman.

De nya stadgandena i 10 § äro avsedda att tillämpas, »om icke särskilda skäl däremot äro». Detta innebär, att det icke kommer att finnas rättsligt hinder för att en värdehandling uttages ur depån och överlämnas till långivaren. Dessa fall torde dock bliva synnerligen fåtaliga.

11 §.

Till denna § har nuvarande 10 § LV överflyttats. Hänsyn har tagits till det fall, att en nedsatt värdehandling efter pantsättning kvarligg

i depån. Samma tidslängd för giltigheten av ett tillstånd att pantsätta en värdehandling i samma bank, i vilken den är nedsatt, eller med villkor, att banken fortfarande skall innehava handlingen som tredje man, har ansetts böra föreskrivas som för giltigheten att uttaga värdehandling ur depån. Att jag icke ansett någon särskild tidslängd behöva föreskrivas för giltigheten av tillstånd, varom talas i 2 § 10, har redan angivits vid behandlingen av förslaget till detta stadgande.

12 §.

Denna § motsvarar 11 § av LV i dess nu gällande lydelse. De föreslagna ändringarna äro konsekvenser av att genom 10 § skulle införas regler om belåning av en nedsatt fordringshandling, medan den är kvar i depån, och att bankerna skulle bliva skyldiga att enligt 6 § LV översända förvaringsbevis direkt till överförmyndaren.

I den nuvarande lydelsen av 12 § stadgas skyldighet för förmyndaren att, inom en månad sedan han erhållit underrättelse om att banken uppburit kapitalbelopp å nedsatt värdehandling, till överförmyndaren redovisa för de åtgärder, som i fråga om beloppets anbringande vidtagits, där ej fråga är om endast belopp under 300 kronor. Om man genomför den föreslagna nya lydelsen av 3 §, att banken skall å spärrad räkning insätta belopp, som banken uppburit å nedsatt värdehandling, torde — såsom redan lagrådet påpekade vid sin granskning av lagberedningens förslag till förmynderskapslagstiftning (N. J. A. II, 1924 s. 573) och som även angivits ovan vid behandlingen av 3 § — de nuvarande reglerna i 12 § bli onödiga och ha därför uteslutits. Förmyndaren är alltid skyldig att söka anbringa beloppet på lämpligaste sätt vid äventyr att bliva skadeståndsskyldig, och skulle anbringande av medlen icke ske, får överförmyndaren reda på det genom nästa årsredovisning. Under tiden innestå medlen på spärrad räntebärande räkning, vilket torde tillräckligt tillgodose den omyndiges intresse.

13 §.

Första och andra styckena av denna § motsvara den nuvarande 13 § LV. Då första stycket skulle bliva ännu tyngre än förut genom den komplettering, som erfordras av nu gjorda förslag, har uppräknningen av olika åtgärder ansetts kunna ersättas med en allmän hänvisning. På grund av att 8 kap. 9 § FL skulle stadga, att i princip samtliga en omyndigs tillgodohavanden i bank äro föremål för spärr, har det ansetts lämpligt att i första stycket direkt framhålla den möjligheten, att överförmyndaren ger generellt tillstånd att uttaga medel, som innestå eller komma att innestå å viss motbok. Att en särskild motbok frigöres från spärr torde bliva vanligt.

Tredje stycket innebär i förhållande till gällande rätt en nyhet. Liksom fallet är med deponerade värdehandlingar, är det lämpligt att spär-

rade tillgodohavanden, vilka skola överföras från en bank för att insättas på spärrad räkning i annan bank, överföras direkt från den ena banken till den andra utan att utlämnas till förmyndaren. Dylik överföring har under senare år varit synnerligen vanlig från affärsbanker till sparbanker, enär sparbankernas räntesatser varit något fördelaktigare än affärsbankernas. Bestämmelse, att överföring skall ske direkt från bank till bank, har nu föreslagits i tredje stycket av 13 §. Skola medlen användas till likvid av inköpta värdehandlingar eller utlånas mot säkerhet av in-teckning, mot annan säkerhet eller eventuellt mot endast revers, synas medlen böra utbetalas endast mot att deposition samtidigt sker av de värdehandlingar, som den omyndige alltså förvärvar resp. som skola tjäna till pant eller bevis för hans fordran. I praktiken torde detta medföra, att inköp av värdehandlingar komma att äga rum genom försorg av den bank, i vilken medlen innestå. Skulle den omyndiges övriga värdehandlingar ligga i depå i annan bank än den, från vilken medlen nu utbetalas, bör emellertid förmyndaren ha möjlighet att utfå det belopp, som skall användas till likvid för värdehandlingarna, om han styrker, att deposition redan skett i den andra banken. Bestämmelse härom har även upptagits i tredje stycket av 13 §. Den möjlighet finnes även, att värdehandlingarna först deponeras i den bank, från vilken likviden uttages, och sedermera med begagnande av de regler om överföring direkt från bank till bank, vilka föreslagits skola införas i 9 § LV, överföras till annan bank.

Ofta förekommer, att värdehandlingar försäljas för inköp av andra värdehandlingar. I detta fall bör äga rum en kombination av stadgandet i 9 §, att vid meddelande av tillstånd till uttagande av värdehandling överförmyndaren bör förordna, att handlingen får av banken utlämnas endast till den, som förvärvar handlingen, och endast mot den likvid, överförmyndaren bestämt, med förevarande bestämmelse, att överförmyndaren skall föreskriva, att medel skola utbetalas endast mot att förvärvade värdehandlingar samtidigt deponeras. Något särskilt stadgande om dylik kombination har icke ansetts behöva upptagas i lagtexten. I den mån denna kombination tillämpas, når man emellertid tydligen det syfte, åt vilket lagrådet i det ovan vid behandlingen av 9 § angivna yttrandet gav ett uttryck. Genom att man med de här föreslagna reglerna kan deponera de inköpta värdehandlingarna i annan bank än den, i vilken likviden finnes, och genom att man kan överföra de inköpta värdehandlingarna direkt från bank till bank, har även den huvudsakliga invändning undanröjts, vilken föredragande statsrådet gjorde mot lagrådets hemställan att omplacering skulle ombesörjas av banken.

Även i fråga om 13 § tredje stycket LV har det varit lämpligt att giva de nya reglerna karaktär av en instruktion för överförmyndaren. Skälen härtill äro desamma som framgått redan vid behandlingen av motsvarande stadgande i 9 §.

15 §.

Ändringarna i denna § äro konsekvenser av de ändringar, som i övrigt föreslagits i de förmyndarrättsliga reglerna.

Förslag

till

Lag

om ändrad lydelse av 2 kap. 1 § lagen den 9 juni 1933 om boutredning och arvskifte.

För motiveringen till detta lagförslag hänvisas till vad som sagts i anslutning till 8 kap. 10 § FL.

Förslag

till

Lag

om ändrad lydelse av 52 c § lagen den 22 juni 1911 om bankrörelse,

Lag

om ändrad lydelse av 24 § lagen den 29 juni 1923 om sparbanker

samt

Lag

om ändrad lydelse av 4 § lagen den 26 juni 1936 med vissa bestämmelser om centralkassor för jordbrukskredit.

Dessa lagförslag äro konsekvenser av den nya lydelse, 8 kap. 9 § FL skulle erhålla enligt det ovan motiverade förslaget. Någon närmare kommentar torde icke vara behöfvlig.

Förslag

till

Förordning

om ändrad lydelse av § 2 mom. 3 och 4 samt § 4 förordningen den 21 juni 1922 angående postsparbanken.

Den nya lagstiftningen föranleder även vissa ändringar i förordningen angående postsparbanken. Förslag till dessa ändringar ha ansetts böra utarbetas, enär förordningen utfärdats med riksdagen.

Någon annan övergångsbestämmelse än att de nya reglerna träda i kraft å viss angiven dag torde ej behövas.

Bland de önskemål, som framställts om åtgärder å förmynderskapslagstiftningens område, har även varit, att överförmyndaren skulle få under rättelse om när boskillnad äger rum mellan äkta makar, av vilka den ena är omyndig. Anledningen härtill har varit, att överförmyndaren då skulle bliva i tillfälle att kontrollera att bodelning sker (ovan s. 42). Detta och närliggande spörsmål synas emellertid kunna lösas på administrativ väg och upptagas därför icke här till diskussion.

KAP. V.

Sammanfattning av lagförslagen.

En sammanfattning av innehållet i de förslag till nya eller ändrade lagbestämmelser, vilka motiverats i föregående kapitel, ger följande resultat. Under bank förstås därvid i förekommande fall även centralkassa för jordbrukskredit.

1) De värdehandlingar, en omyndigförklarad person äger under öppet förvar i bank vid omyndighetsförklaringen, och de i dylikt förvar befintliga värdehandlingar, vilka tillfalla omyndig, bliva spärrade icke som nu först genom förmyndarens åtgöranden utan omedelbart genom en bestämmelse i lagen (8 kap. 8 § FL).

2) De i omyndigs namn hos bank insatta penningmedel och de hos bank insatta penningmedel, som tillfalla omyndig, bliva spärrade icke som nu först genom förmyndarens åtgörande utan omedelbart genom en bestämmelse i lagen. Undantag skall gälla i fråga om *dels* medel, över vilka den omyndige själv äger förfoga, *dels* tillgodohavande å underårigs motbok, om tillgodohavandets kapitalbelopp icke överstiger ettusen kronor och förmyndaren är den underåriges far eller mor, *dels* ränta, som inestätt kortare tid än ett år, och *dels* medel, i fråga om vilka förmyndaren eller annan vid medlens insättning gjort förbehåll om rätt att utfå medlen utan överförmyndarens tillstånd (8 kap. 9 § FL, jfr 13 § LV, 52 c § lagen om bankrörelse, 24 § lagen om sparbanker, 4 § lagen med vissa bestämmelser om centralkassor för jordbrukskredit och §§ 2 och 4 kungl. förordningen angående postsparbanken).

3) Förmyndare för omyndigförklarad person blir tvungen att, i motsats mot nu, å förteckning över den omyndiges egendom eller anmälan att denne saknar egendom under edlig förpliktelse avgiva intyg, att hans uppgifter äro i allo riktiga och att ej något är med vetskap eller vilja utelämnat. Detta intyg skall av honom med ed styrkas, om yrkande därom göres av överförmyndaren eller rätten eljest finner det påkallat. Även annan än förmyndaren kan åläggas edgång av rätten, om skäl därtill äro (9 kap. 7 § FL).

¹ När ej annat anges, citeras lagrummen i den lydelse, som föreslås i betänkandet.

4) Förmyndaren är nu utan inskränkning behörig att emottaga värdehandlingar och penningar för den omyndiges räkning. Denna oinskränkta behörighet skall borttagas, och värdehandlingar och penningar skola i stället av den prestationsskyldige för den omyndiges räkning överlämnas till bank. Vissa undantag stadgas dock, dels då värdet av vad som på en gång skall överlämnas icke överstiger femhundra kronor, eller, där förmyndare för underårig är dennes fader eller moder, ettusen kronor, dels beträffande penningar, som emottagas inom området för rörelse, som med överförmyndarens samtycke drives för den omyndiges räkning, eller vid förvaltningen av hans fasta egendom, dels beträffande medel, som avses i 1 kap. 5 § lagen om boutredning och arvskifte, dels beträffande värdehandlingar, som äro föremål för samäganderätt och dels beträffande värdehandlingar och medel, som den omyndige erhållit med förbehåll, att förmyndaren skall äga fritt förvalta dem. Därjämte skall överförmyndaren kunna medge undantag för visst fall eller för viss tid.

5) Förmyndare ålägges att i öppet förvar i bank nedsätta den omyndiges värdehandlingar, som han fått i sin vård, redan då värdet av den omyndiges värdehandlingar överstiger ettusen kronor mot nu tvåtusen kronor. Förmyndaren tillförbindes att, om icke nedsättning ägt rum eller skall äga rum i bank, inskriva den omyndiges värdehandlingar i statsskuldboken eller Sveriges allmänna hypoteksbanks skuldbok, i den mån så enligt gällande stadganden är möjligt (8 kap. 8 § FL; jfr 8 kap. 11 § FL).

6) Den nuvarande, i 8 kap. 9 § FL förefintliga regeln, att spärr överhuvud icke påfordras i fråga om omyndigs medel, om sammanlagda beloppet av hans hos bank insatta medel icke överstiger ettusen kronor, skall falla bort.

7) Kapitalbelopp, som banken uppbär å spärrad värdehandling, redovisas icke längre till förmyndaren utan insättes omedelbart å spärrad räkning i den omyndiges namn (3 § LV).

8) Omplaceringar av omyndigs spärrade värdehandlingar eller medel genom försäljning och inköp av värdehandlingar skola liksom nu beslutas av förmyndaren (överförmyndaren) men komma icke längre att ombesörjas av förmyndaren utan av den bank, i vilken medlen äro insatta eller värdehandlingarna äro deponerade. Utbetalning av medlen för inköp av fast egendom, tomträtt eller vattenfallsrätt skall icke som nu ske till förmyndaren utan direkt till säljaren. Förflyttning av handlingar eller medel från bank till en annan skall icke som nu ske genom förmyndaren utan genom bankernas försorg. Den bank, i vilken omyndigs in-teckningar ligga i öppet förvar, skall i stället för förmyndaren ombesörja uppdelning, postposition, relaxation o. s. v. av in-teckning. Utlämnande av in-teckning till förmyndaren för dessa ändamål skall alltså icke för framtiden ske annat än i undantagsfall (2, 5, 9, 13 §§ LV; jfr 8 kap. 13 § FL).

9) Vid pantsättning av spärrad värdehandling skall i regel icke som nu något utlämnande av handlingen till förmyndaren äga rum, utan värdehandlingens skall, bl. a. för att den omyndiges rätt till överhypoteket skall skyddas, kvarligga i depån under panttiden (8 kap. 10 § FL, 10 § LV; jfr 11 och 12 §§ LV).

10) Bankerna bliva skyldiga att lämna vissa uppgifter till överförmyndaren direkt i stället för till förmyndaren (6 och 7 §§ LV).

11) Överförmyndaren får uttrycklig rätt att utan att förmynderskapet är inskrivet lämna sitt samtycke till att lån i viss utsträckning upptages för myndlingen och till att dennes livförsäkring ställas som pant för dylikt lån. Överförmyndaren skall föra förteckning över ärenden, i vilka sådant samtycke begärts (3 kap. 11 §; jfr 3 kap. 15 § FL).

12) Överförmyndaren får rätt att begära förordnande av boutredningsman, där den omyndige äger del i oskiftat dödsbo (2 kap. 1 § lagen om boutredning och arvskifte).

13) Under 1, 2, samt 4—10 angivna regler gälla i tillämpliga delar även då omyndig är ensam dödsbodelägare och boutredningsman eller testamentsexekutor icke finnes (7 kap. 2 § FL; 15 § LV).

14) Under 1—10 samt 12 och 13 angivna ändringar i lagstiftningen äro avsedda att gälla även godmanskap enligt 11 kap. 3 och 4 §§ FL (11 kap. 8 § FL i detta lagrums nuvarande lydelse; 15 § LV; 2 kap. 1 § lagen om boutredning och arvskifte; 52 c § lagen om bankrörelse, 24 § lagen om sparbanker, 4 § lagen med vissa bestämmelser om centralkassor för jordbrukskredit och § 2 kungl. förordningen angående postsparbanken).

Efter genomförandet av nu angivna ändringar i lagstiftningen kommer en förmyndare få dispositionsmöjlighet över i huvudsak följande av sin myndlings värdehandlingar och penningmedel, med skyldighet för honom att, då lagen så fordrar, nedsätta värdehandlingarna i öppet förvar i bank resp. insätta medlen å spärrad räkning hos bank (centralkassa för jordbrukskredit):

1) Värdehandlingar och medel, som tillfalla en omyndig genom arv (testamente), då den omyndige är ensam dödsbodelägare och boutredningsman icke finnes, såvida värdehandlingarna och medlen befunno sig i arvlåtarens omedelbara besittning vid dödsfallet.

2) Värdehandlingar och medel, som omyndigförklarad person hade i sin omedelbara besittning vid omyndighetsförklaringen.

3) Värdehandlingar och medel, som eljest tillfalla myndlingen, och som ha karaktär av dennes kapital, om värdet är högst 500 kronor eller, om förmyndare för underårig är hans far, mor eller adoptant, 1,000 kronor.

4) Medel, som inflyta såsom räntor eller utdelningar, och medel, som inflyta inom området för rörelse, vilken med överförmyndarens tillstånd

bedrives för den omyndiges räkning, eller vid förvaltningen av hans fasta egendom.

5) Värdehandlingar och medel, i fråga om vilka överförmyndaren tillåter att spärren häves. Såvida icke medel omedelbart behövas för omyndigs uppehälle, för att bekosta hans studier m. m., skall överförmyndaren blott i undantagsfall medverka till spärrens hävande.

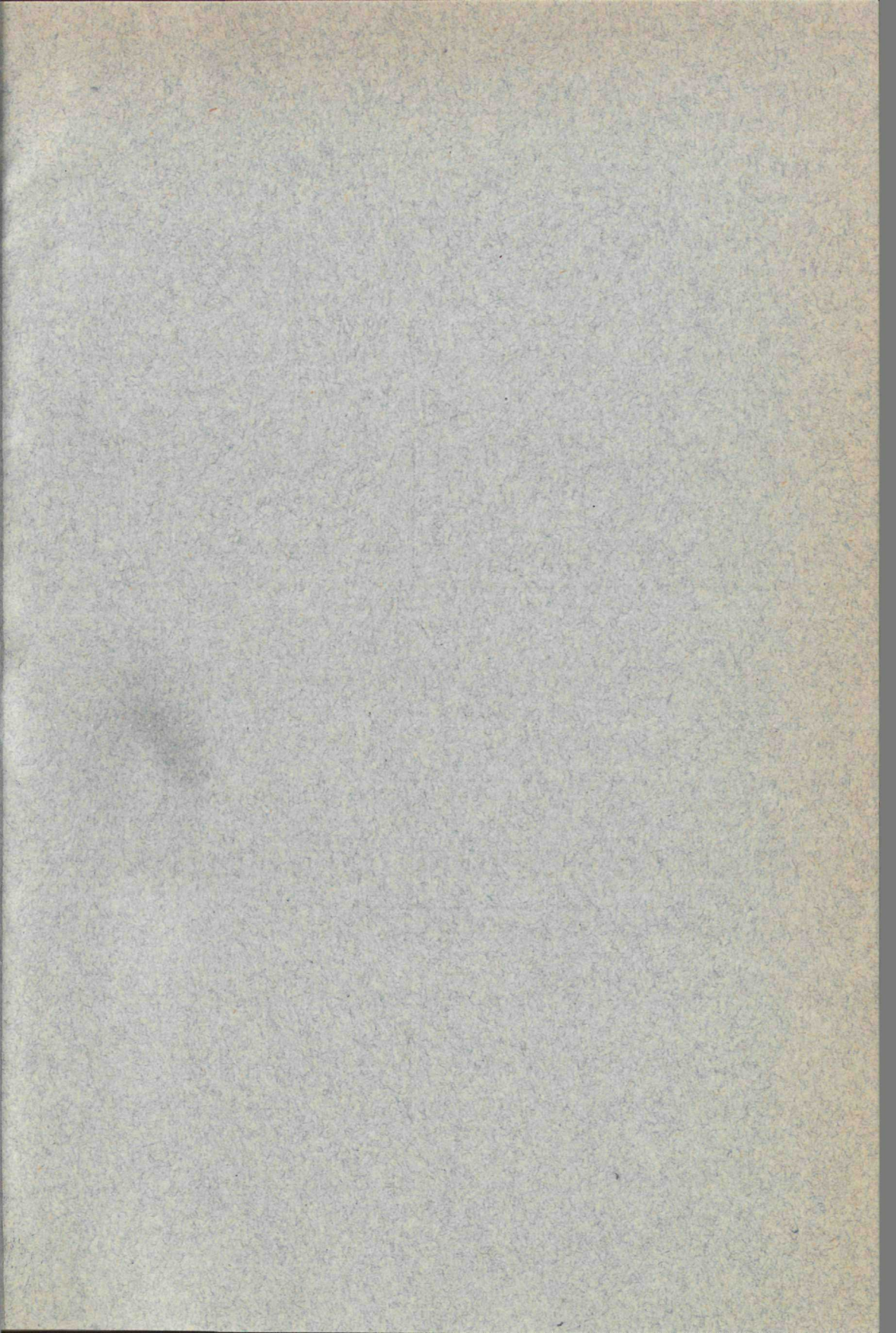
Vad nu sagts om förmyndare gäller även god man enligt 11 kap. 3 eller 4 § FL.

Skulle växling ske i fråga om förmyndare eller god man, bliva de bankräkningar, som tidigare förmyndare eller god man haft i sin huvudmans namn men under fri disposition, automatiskt spärrade. God man, som t. ex. förordnats att vårda omyndigs rätt i bo, i vilket även förmyndaren har del, blir tvungen att efter avslutat uppdrag redovisa till förmyndaren med besked, att värdehandlingar och penningar äro spärrade i bank, i den mån plikt att placera värdehandlingar och medel i allmänhet under spärr finnes. Avgående förmyndare skall på samma sätt redovisa till ny förmyndare.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING.

	Sid.
<i>Skrivelse till statsrådet och chefen för justitiedepartementet</i>	3
<i>Lagförslag.</i>	
Förslag till	
Lag om ändrad lydelse i vissa delar av lagen den 27 juni 1924 om förmynderskap	7
Lag om ändrad lydelse av 13 § lagen den 27 juni 1924 angående införande av lagen om förmynderskap	11
Lag om ändrad lydelse i vissa delar av lagen den 27 juni 1924 om vård av ommyndigs värdehandlingar	12
Lag om ändrad lydelse av 2 kap. 1 § lagen den 9 juni 1933 om boutredning och arvskifte	16
Lag om ändrad lydelse av 52 c § lagen den 22 juni 1911 om bankrörelse ..	17
Lag om ändrad lydelse av 24 § lagen den 29 juni 1923 om sparbanks ..	18
Lag om ändrad lydelse av 4 § lagen den 26 juni 1936 med vissa bestämmelser om centralkassor för jordbrukskredit	18
Förordning om ändrad lydelse av § 2 mom. 3 och 4 samt § 4 förordningen den 21 juni 1922 angående postsparbanken	19
<i>Motiv.</i>	
Kap. I. Några punkter i förmynderskapslagstiftningen i vissa utländska rättssystem och i Sverige	23
Kap. II. Framställda önskemål om reformer beträffande 1924 års svenska lagstiftning på förmynderskapsrättens område	37
Kap. III. Vissa synpunkter på frågan om en reform av förmynderskapslagstiftningen	46
A. De objekt, i vilka förmyndarmedel böra placeras	46
B. Utseende av överförmyndare	48
C. Införande av ansvar för stat eller kommun för förmyndarmedel	50
Kap. IV. Specialmotivering till de särskilda lagförslagen	56
Förslag till	
Lag om ändrad lydelse i vissa delar av lagen den 27 juni 1924 om förmynderskap	56
Lag om ändrad lydelse av 13 § lagen den 27 juni 1924 angående införande av lagen om förmynderskap	73

Lag om ändrad lydelse i vissa delar av lagen den 27 juni 1924 om vård av omyndigs värdehandlingar	74
Lag om ändrad lydelse av 2 kap. 1 § lagen den 9 juni 1933 om boutredning och arvskifte	85
Lag om ändrad lydelse av 52 c § lagen den 22 juni 1911 om bankrörelse	85
Lag om ändrad lydelse av 24 § lagen den 29 juni 1923 om sparbanker	85
Lag om ändrad lydelse av 4 § lagen den 26 juni 1936 med vissa bestämmelser om centralkassor för jordbrukskredit	85
Förordning om ändrad lydelse av § 2 mom. 3 och 4 samt § 4 förordningen den 21 juni 1922 angående postsparbanken ..	85
Kap. V. Sammanfattning av lagförslagen	87

Statens offentliga utredningar 1939

Systematisk förteckning

(Siffrorna inom klammer beteckna utredningarnas nummer i den kronologiska förteckningen.)

Allmän lagstiftning. Rättsskipning. Fångvård.

- Betänkande med förslag till ändringar i vissa delar av sjömanslagen m. m. [21]
Betänkande med förslag till lag om arbetsfostran m. m. [25]
Betänkande ang. revision av tryckfrihetsförordningens ansvarighetsregler och därmed sammanhängande författningar. [32]
Betänkande med förslag till ändringar i förmynderskapslagstiftningen. [33]

Statsförfattning. Allmän statsförvaltning.

- Betänkande ang. justitiekanslerns, justitieombudsmannens och militieombudsmannens allmänna ämbetsställning m. m. [7]
1937 års landsfiskals- och stadsfiskalsutredning. Betänkande med förslag till omorganisation av landsfiskals- och stadsfiskalsbefattningarna m. m. [9]
Betänkande om statstjänstemäns ställning vid arbetskonflikter. [19]
1937 års domsagoutredning. Betänkande med förslag till omorganisation av domsagoförvaltningen samt lönereglering för domsagopersonalen. [29]

Kommunalförvaltning.

Statens och kommunernas finansväsen.

- Betänkande ang. revision av tjänsteförteckningen i vad avser statens affärsdrivande verk. [5]
1936 års lönekommitté. Betänkande med förslag till militärt icke-ordinariereglemente. [10]
1938 års arvsskattekommitté. Betänkande med förslag till förordning om arvs- och gåvoskatt m. m. [18]

Politi.

- Betänkande med förslag till vissa ändringar i beklädnadsreglementet för polispersonalen m. m. [20]

Nationalekonomi och socialpolitik.

- Rationaliseringsutredningens betänkande. Del 1. Motiv och förslag. [13] Del 2. Verkställda undersökningar. [14]
Hembiträdeutredningens betänkande. 2. Betänkande med förslag till lag om reglering av anställnings- och arbetsförhållandena inom det husliga arbetet. [15]
Arbetslöshetsräkningen den 31 augusti 1937. Del 2. Arbetsförhet m. m. [24]
Betänkande med utredning och förslag rörande tillgodo-seendet av behovet av allmänna samlingslokaler. [30]

Hälsö- och sjukvård.

- Ledningen av landstingens hälso- och sjukvårdsverksamhet. [23]
Betänkande ang. vissa med vården av civila patienter å garnisonssjukhusen sammanhängande organisationsfrågor. [31]

Allmänt näringsväsen.

Fast egendom. Jordbruk med binäringar.

- Underlättandet av kvinnornas arbete i de mindre lant-hemmen. [6]
Betänkande rörande ett ändamålsenligt utrytjtjande av kronans fiskevatten. [28]

Vattenväsen. Skogsbruk. Bergsbruk.

Industri.

- Betänkande och förslag rörande befrämjande av avsättningen av den svenska stenindustriens produkter. [11]
Betänkande rörande industriellt utnyttjande av halm. [12]

Handel och sjöfart.

Kommunikationsväsen.

- Betänkande ang. grunder för intagning av enskild väg till allmänt underhåll ävensom ang. statsbidrag till enskilda vägar. [1]
Betänkande med förslag till taxa för befördring av gods m. m. å statens järnvägar. [3]
Betänkande med förslag till exporttariffer. [8]
Betänkande och förslag ang. vissa med beviljande av tillstånd till yrkesmässig automobiltrafik förenade frågor. [22]

Bank-, kredit- och penningväsen.

Försäkringsväsen.

Kyrkoväsen. Undervisningsväsen. Andlig odling i övrigt.

- Svensk namnbok till vägledning vid val av nya släkt-namn. [4]
Utredning och förslag ang. fortsatt förstatligande av kommunala mellanskolor. [16]
Utredning och förslag rörande fri undervisningsmateriell för folk- och fortsättningskolor. [17]
Betänkande med utredning och förslag ang. rätt för folk-skollärare m. fl. att inskrivas vid universitet och högskolor samt där avlägga examina. [27]

Försvarsväsen.

- Utredning och förslag rörande plats i Stockholms skärgård för förläggning av Stockholms örlogsbas. [2]
Sociala försvarsberedskapskommittén. Betänkande. Del 1. Förslag till familjebidragslag m. m. [26]

Utrikes ärenden. Internationell rätt.